

Reinwald

Commentaire de

St. Louis

JO. BALTHASAR. LÜDERWALDT

V. D. M.

COMMENTATIO

DE

CRITERIIS
FABVLARVM

ET

RESECANDIS AB HISTO-
RIA FABVLIS

IN QVA

ET IPSA FABVLARVM CRITERIA
ET SVBSIDIA, QVIBVS AB IIS
LIBERANDA SIT HISTORIA

PRAECEPTIS AC EXEMPLIS

EXPONVNTVR.

BRVNSVIGAE.

IN OFFICINA LIBRARIA ORPHANOTROPHEI DVCAL.

MDCCLXI.

1872
KONIGL. HOCHSCHULE
BRUNNEN
FRIEDR. VIEWEG & SOHN
BRUNNEN

ILLVSTRISSIMO ATQVE
EXCELLENTISSIMO

DOMINO

HENRICO BERNHARDO

DE SCHLIESTEDT,

DOMINO IN SCHLIESTEDT, KVBBELING,
NEINDORF,

SERENISSIMO DVCI BRVNOV. ET
LVNEBVRG.

A CONSILIIS INTIMIS,

DVCATVS BRVNOVICO-GVELPHERBYTA-
NI PINCERNAE HEREDITARIO,

CAPITVLI S. CYRIACI DECANO REVE-
RENDISSIMO,

AVGVSTISSIMI DANORVM AC NORWE-
GORVM REGIS CONSILIARIO A
CONFERENTIIS,

AC

EQVITI ORDINIS DANEBROGICI,

RELIQVA.

SVMMO OBSERVANTIAE ET CVLTVS STVDIO
HANC COMMENTATIONEM

OFFERT

AVCTOR.

ILLVSTRISIME
EXCELLENTISSIMEQVE
DOMINE.

De fabulis aliquid offerre
TIBI, DOMINE IL-
LVSTRISIME, indi-
gnum forsân videbitur nonnullis,
qui cogitaverint, tot esse TIBI tan-
taque negotia pro patria ejusque
salute et suscipienda, et conficien-
da, ut nulla fabularum animum
TVVM subire possit recordatio.
Licet vero scriptionis meae argu-
mentum haud proxime tangat ea
omnia, in quibus quotidie prae-
clare versâris, negotia et aulica et
civilia; remota tamen quadam ra-
tione ab iis non omnino esse alie-
num, facile est cognitu. Non enim
docere institui, quemadmodum sit
fabu-

fabulandum, aut pergendum in fabulis: sed potius, quomodo fabulae, quae historiae luminibus maxime officiunt, foras sint ejiciendae ex historia, aut cum ea conciliandae. Nemo vero tam rerum omnium ignarus fuerit, quin nesciat, Historiam alterum quasi esse in arte Civili seu Politica oculum. Haec enim saluberrimis exemplis docet, et quemadmodum recte sit versandum *in omnibus; et quemadmodum ea, quae bene sapienterque sunt excogitata, prudenter dextreque sint perficienda, et quae his obstant, temeraria et incauta sollicitate cavenda.*

Quo igitur haec omnis historia a fabulis fuerit repurgatior; quo puriores fluxerint omnes ejus rivuli; eo plurius inde et utilitatis et suavitatis ad quaslibet artes hominum que instituta esse redundaturum, est manifestum.

de re publica A 3

Quae

Quae cum ita sint, TE, DOMINE ILLVSTRISIME, hunc libellum, in quo ista omnia mihi fuere proposita, magnaque, ut arbitror, ex parte effecta, summa, ut soles erga literarum doctrinaeque amatores, benevolentia esse suscepturum eumque favorem, cuius haud exigua aliquoties dedisti documenta, mihi servaturum spero et confido. Servet vero TE Divinum Numen, una cum SPLENDIDISSIMA FAMILIA, in prosperitatem patriae literatorumque decus et praesidium, quo et diutius favere queas

NOMINIS TVI ILLVSTRISIMI
ET EXCELLENTISSIMI

Cultori omnium observantissimo.

Jo. Balthasar. Lüderwaldt.

PRAEFATIO.

Quam in investiganda olim et exponenda *Vi argumenti, quod ducitur e Silentio Scriptoris*, posui operam et studium, nunc quoque in exponendis Fabularum Criteriis collocare, et cum orbe erudito communicare institui. Quae enim circa istud argumentum a me sunt *proposita*, talia fuisse arbitror, ut usu haud careant: saltem mihi affirmare licet, omnia, quae postea mihi sub lectione occurrerunt, et ad hoc de Silentio Scriptoris argumentum spectarunt, facillime potuisse revocari et componi ad praecepta ibi tradita; quibus tamen dictis omnem abesse velim gloriationis in causa propria invidiam. Hinc etiam mihi enata ac obiecta est occasio, fabularum naturam et origines sollicitè tractandi, et quomodo historia ab iis liberari queat, circumspiciendi. Maxime enim fabulis deturpari veram historiam, neminem fugit. Est et hoc argumentum

8 PRAEFATIO.

ex iis, de quibus, quantum ego novi, paucissimi ex instituto tractavere, qui de arte scripserunt historica. Omnia saltem nostra nostris studiis deberi, facile viderint aequi rerum harum aestimatores.

Priori itaque Capite docetur, quae sint origines et indicia fabularum, tam quae ex ipsa earum indole, quam quae ex testibus horumque animo sese produnt. Atque ex harum natura explicat Caput posterius, quomodo vel ex toto vel ex parte ejiciendae sint ex historia.

Ipsa hoc de argumento praecepta paragraphi exhibent; quae vero iis vel explicandis vel exemplis, quae lucem dictis foenerantur, confirmandis inserviunt, aut alia de causa monenda fuerunt; subjuncta sunt: quae methodus et facilis et compendiaria mihi maxime est visa.

Id omne quantum hac in scriptione sit praestitum, Lectorum erit judicium. Plurima saltem et quae sunt maxima, a me in apricum esse posita, nullus dubito. Gratissimum vero mihi erit, si qui inde, quorum major est in re historica et scientia et gloria, haec perficere, ac ubi opus fuerit, emendare suscipiant.

Id

Id unum adhuc paucis indicandum existimo, hanc disquisitionem in genere pertinere ad artem historicam recte constituendam. Quare exempla et ex sacra historia, et extera, seu, ut vulgo vocatur, profana, cum utraque iis sit referta, sunt petita. Itaque pro instituti ratione fieri non putuit, ut historiam Sacram divinis scriptoribus memoriae proditam, esse verissimam, nec in eam recte cadere fabularum Criteria, docerem; quoniam ita spissum ac sinuosum volumen mihi fuisset conscribendum, omnesque ii, qui de religione divinitus revelata probe sunt instituti et imbuti, nouerint, quantum et rerum, quae circa illam exstant, historicarum sit firmamentum, quanta dignitas, quae certitudo. Si vero alia forte occasio, vel, quod malum tamen Deus averruncet, recens orti hominis alicujus, in religionem et historiam Sacram surgentis ac grassantis, conatus impii id a me postularent, ut historiam sanctiorem, prout facillime fit, a Criteriis fabularum liberarem, lubentissime istud oneris suscipiam, si vita prosperaque valetudine, ut huc usque, frui summum Numen dederit.

rit. Vix autem in eo meis opus fore laboribus arbitror, cum satis vindicata a quam plurimis viris doctissimis et asserta sit historiae, quae Sacris literis continentur, veritas, mihi in his otia ab ipsis esse facta crediderim.

De mendis typographicis, cum haud ipse earum correctione fungi potuerim, idem mihi quod plurimis auctoribus est dicendum, nempe ne mihi vertantur vitio, sive iis in Grammaticis, sive in rebus ipsis peccatum esse videatur. Restat igitur, ut ipsos Lectores, benevole his uti laboribus, animumque meum illustrandae veritati ac confirmandae intentum sibi de meliori commendatum habere, quae par est observantia, rogem.

CAP.

CAPVT I. DE CRITERIIS FABVLARVM.

CONSPECTVS.

§. 1. 2. *Instituti nostri ratio*, 3. *Fabulae definitio et differentia ab omni historia falsa*, 4. *Fabulae cognoscuntur, ex ipsa rei indole, physice vel moraliter impossibili*, 5. *si omnia in iis abundant miraculis, visionibus, aut natura vel fraus pro miraculo habita*, 6, *vel tendant in dogmata SSæ contraria*, 7. *ex praejudicatis alicujus saeculi opinionibus*, 8. *si captum aut scientiam alicujus aevi excedant*, 9. *in singularem honorem ecclesiae, imperii, gentis, doctoris vel civitatis comparatae*, 10. *vel*

in

12   CAP. I. DE CRITERIIS

*in odium et dedecus aliorum, 11. aut ad amolien-
dam invidiam, nec non ad confirmandos afflictorum
animos, 12. in imitationem alterius rei et ex vitio
subreptionis traditae, 13. si profectae sint ex testi-
moniis vel ritibus perperam intellectis, 14. ex am-
phibolia vocum aut ignoratione linguae, 15. ex
fraude politica vel stratagemate militari, 16. ex
monachorum suspectis narrationibus, 17. ex pictu-
ris symbolicis, insignibus, statuis, nummis, theatri,
rhetorum vel poetarum figmentis, 18. ex scripto-
rum fabulosissimorum auctoritate, 19. ex vaga tra-
ditione, 20. si in iis omnia sint dissona ac repu-
gnantia, 21. imo et alii contra dicant fabulatores,
22. si nitantur locis interpolatis, 23. vel scripto-
rum ex sui saeculi more judiciis et testimoniis, 24.
totaque antecedentium et subsequantium fabulosa in-
dole, 25. ac a posterioribus ex partium studio sint
cultae et emendatae, 26. imo vel ab antiquioribus
vel et a recentioribus, quibus tamen fauebant, pro
fabulis habitae, 27. ac silentium scriptorum rite
expensum eis obstat, 28. plurimaeque fabularum
Criteria in unam quandam consentiant.*

§. I.

§. I.

Maximum esse fabularum in historia numerum, et quod de Herodoto, patre historiarum, et Theopompo dixit olim *Cicero*, 1) innumerabiles esse apud eos fabulas, idem de plurimis valere veterum historicis, nemo, qui solum a limine salutavit historiam, ignoraverit. Hinc simulac renatae sunt bonae literae, et studiis quoque historicis nova lux affulgere cœpit, exstiterunt etiam viri doctissimi, qui in ressecandis ab historia fabulis operam haud perfunctoriam eamque feliciter posuerunt. 2)

1) *Cicero* de legib. lib. I. n. 5.

2) Sic inprimis *Blondellus*, qui fere in hoc genere palmam ceteris praeripuit, de ponte dejecit Johannam Papissam, Pseudo-Isidorum, Carmina Sibyllina, alique alia.

§. II.

Fabulae commodissime comparari queunt morbis; quippe quibus historia, velut corpus morbo, inficitur et corrumpitur. Quemadmodum ergo
in

14 CAP. I. DE CRITERIIS

in cognoscendis morborum Criteriis medici primae versantur partes, sic in historia pariter maxime opus est, ut cognoscantur Criteria morbi historici seu fabulae.

Hinc in votis habet, qui ipse in explorandis et explodendis pluribus fabulis multam sibi laudem peperit Clariss. Christian. Aug. Heumannus in *Poecile* Tomo III. p. 146. ut in designandis fabularum Criteriis major, ac huc usque factum, poneretur industria. Id itaque nunc tentare animus est, rectaeque dignoscendae ab historia fabulae indagare ac constituere Criteria, quantum datur, curabimus.

§. III.

Fabula igitur, ut primum de ejus natura mentem nostram exponamus, est *historia singularis seu singulare ac mirabile aliquid habens, et in totum vel ex parte falsa.*

Distinguendum enim putamus Fabulam ab omni historia falsa, seu in genere sic dicta; quamvis et haec nonnunquam latiore significato Fabulae nomine veniat. Fabula itaque strictius sic dicta est historia falsa quidem, sed et singularis ac mira. Qua in definitione usum loquendi nobiscum facere, nostro quoque idiomate

mate patet. Hoc enim historiam falsam Falsum, eine Unwarheit; si vero praeterea miri quid habeat, Fabellam, ein Märlein, appellare solemus. Sic e. g. Alexandrum M. moribundum regnum distribuisse inter sibi proximos, est historia falsa, non vero strictius dicitur Fabula, cum nihil in eo esset singulare ac mirabile, nec quod aliis factum temporibus. Si vero Johannem in oleum ardens coniectum illaesum abiisse falsum esset, hoc quoque ob mirificam rei indolem fabulis esset accensendum.

Exposita itaque fabulae natura nunc ad cognoscenda et constituenda ejus criteria accedamus.

§. IV.

Primum quidem fabulae indicium merito putamus, *si res factae omnes sunt giganteae, modumque naturae, saeculi, personarum superant, et quae sunt id generis alia. Ipsa igitur rei vel naturalis vel moralis indoles prorsus incredibilis fierique nescia nos docet cognoscere fabulam.*

Hoc Criterium luce sua radiat, idque multis demonstrare hominis foret, otio suo abutentis et literis. Talis e. g. est narratio de quodam Sigfrido cornigero, quam rident et pueri, quo-

quoniam absurda omniaque humana excedens; de equo Virgilii Trojano; de septem illis per bina fere saecula dormientibus in specu subterraneo, et dein redivivis; de ingressu puero-
rum Hamelenfium in montem quendam, eorumque per speluncas subterraneas in Transylvania egressu; et sexcenta alia, quae omnia a natura, uti nunc est et semper fuit, hominumque indole longissime sunt aliena.

Ita et Cicero, cum origines narrat haruspinae, narrationem istam deridendam potius quam refellendam existimat: *libro 2. de divinatione* n. 50. p. m. 738. „ *Tages* quidam dicitur „ in agro Tarquinienfi cum terra araretur, et „ sulcus altius impressus esset, exstitisse repen- „ te et eum affatus esse, qui arabat. Is autem „ *Tages*, ut in libris est Etruscorum, puerili „ specie dicitur visus, sed senili fuisse pruden- „ tia. Ejus adspectu cum obstupuisset bubul- „ cus, clamoremque majorem cum admiratione edidisset; concursum esse factum, totam- „ que brevi tempore in eum locum Etruriam „ convenisse. Tum illum plura locutum, multis audientibus, qui omnia ejus verba exce- „ perint, literisque mandaverint; omnem au- „ tem orationem fuisse eam, qua haruspinae „ disciplina contineretur. — Num opus est ad „ haec refellenda Carneade? num Epicuro? Estne „ quisquam ita desipiens, qui credat, exaratum esse, „ Deum dicam an hominem? Si Deum, cur se „ contra

„ contra naturam in terram abdiderit, ut pate-
 „ factus aratro lucem adspiceret? quid? idem
 „ nonne poterat Deus hominibus disciplinam
 „ superiore ex loco tradere? Si autem homo
 „ ille Tages fuit, quonam modo potuit terra
 „ oppressus vivere? Unde porro illa potuit,
 „ quae docebat alios, didicisse? *Sed ego inspi-*
 „ *entior quam illi ipsi, qui ista credunt, qui qui-*
 „ *dem contra eos tam diu disputem.* „

Itaque manifesto ea omnia erunt in fabu-
 lis, quae potius derisione, quam refutatione
 sunt digna.

§. V.

Nec minus fabulam prodit, *si in re*
tradita omnia tribuuntur 1) *miraculis, vi-*
sionibus angelicis, aut sanctorum apparitio-
nibus: vel si in ea 2) *fraus aut natura*
pro miraculo sint habitae, et sic ex igno-
ratione causarum naturalium proficif-
catur.

1) Constituta enim ac stabilita ecclesia per
 Miracula J. Christi et Apostolorum, quae qui-
 dem dubiis omnibus sunt superiora, imo et his
 proximorum aetate virorum apostolicorum,
 non amplius fuit opus miraculis, visionibus,
 apparitionibus. Si igitur eo referantur omnia,
 merito habentur suspecta et fabulosa. Id ita
 quoque est, si ipsismet veritatibus divinis in-

B

de

de ferre suppetias voluerint hebetiores. Nam iudice Jf. Casaubono, summo viro, primis Ecclesiae temporibus quam plurimi exstiterunt qui facinus palmarium, seu singularis virtutis ac in Deum pietatis judicabant, coelestem veritatem figmentis suis ire adjutum, quo facilius videlicet nova doctrina a Gentium sapientibus admitteretur. Officiosa haec mendacia vocabant, bono sine excogitata. Allegat haec ex ejus *Exercit. contra Baron.* l. p. 67. vir eximie doctus Jo. Masson in libro, *Jani templum Christo nascente resecratum*, in *Prooem.* §. 2. p. 3.

2) Ejus generis, cum, quod natura factum est, pro miraculo habitum, exemplum occurrit in *cruce a Constantino M. in coelis visa*, *) quae igitur, si vere sese res ita habeat, de quo tamen sunt, qui dubitant, **) quantum miraculis accensetur iisque augetur, ad fabulas potius pertinet. Constat enim ejusmodi sola natura in coelis posse fieri, cum et in terris fulgura saepius figuras instar *crucium forment et exprimant*. De quo mira sane sunt, quae ex Casaubono refert *Wilb. Warburton in Comment. Critica, de terrae motu et flammis, quibus aedificatio Julianea templi Hierosolymitani irrita facta*; lib. 2.

*) Exstat de ea peculiare scriptum Jo. Andr. Schmidii, *Crux in luna visa*, sed quod mihi nondum videre contigit. Utinam illud aliaque argumenta adeo eximii typis recuderentur!

**) *Obsers. Halens.* T. I. Obs. 24 §. 3.

lib. 2. Sect. 3. p. 178. editionis Germanicae,
 quae huc transtulisse haud injucundum fuerit.
 „ Rem miram mihi narrabat hodie Dom. Episco-
 „ pus Eliensis, sanctae pietatis antistes. Di-
 „ cebat se accepisse a multis, sed praecipue a
 „ Dom. Episcopo Vellenfi nuper mortuo, cui
 „ succesfit Dom. Montacutus: Evenisse ante an-
 „ nos circiter XV. in urbe Wella, five ea di-
 „ cenda Valla, die quadam aestiva, ut dum
 „ in Ecclesia Cathedrali populus sacris vacabat,
 „ duo vel tria tonitrua inter plura audirentur,
 „ supra modum horrenda, ita ut populus uni-
 „ versus in genua *μὲν ὅρμη* procumberet ad illum
 „ sonum terribilem. *Constitit, fulmen illud*
 „ *simul cecidisse sine cujusdam damno tamen.*
 „ Illud admirandum, quod postea est observa-
 „ tum a multis, *reperitas esse Crucis imagines im-*
 „ *pressas Corporibus eorum, qui in aede sacra tum*
 „ *fuerant.* Dicebat episcopus Vallengis D. Eli-
 „ ensi, uxorem suam, (honestissima ea foemi-
 „ na fuit,) venisse ad se et ei narrasse, pro
 „ grandi miraculo, sibi in Corpore impressa
 „ † signa exstare: quod cum risu exciperet
 „ Episcopus, uxor nudato corpore ei probavit
 „ verum esse, quod dixerat. Deinde ipse ob-
 „ servavit, sibi quoque ejusdem † manifestis-
 „ simam imaginem impressam esse, in brachio
 „ opinor. aliis in humero, in pectore, in
 „ dorso, aut alia corporis parte. Hoc vir ma-
 „ ximus Dom. Eliensis mihi narrabat, ut ve-
 „ taret de veritate historiae ambigere- „

B 2

Quo-

Quomodo id per naturam sit factum, ibidem ostendit Warburtonus: sed quanta ex ejusmodi eventis naturae nasci potuerit fabularum seges, quilibet facili negotio perspicit.

Pari modo narrat scriptor libri 2. Maccabaeorum Cap. V, 2. 3. vias esse in coelo acies virorum inter se concurrentium et proeliantium, quantaque haec portendere sint credita. Non vero tanti, nec tanta ac vult, fuisse ista omnia, facile patet, cum constet, causis naturalibus accidere posse ejusmodi mira, in quibus vero imaginationis ejusdemque foecundioris maximae sunt partes, quae multi sibi videntur cernere, quae haud verè apparent.

Sic et saepius circa loca quaedam flammæ ardentes sunt conspectæ, quae natura efficiuntur. A monachis autem aliisque rerum naturalium ignaris, aut qui fraudibus sunt delectati, hae statim pro miraculis sunt habitæ aut venditæ, multæque, quae fabulam facile manifestant, historiæ effictæ, ut posteritati numen inesse loco persuaderetur.

§- VI.

Evidens porro fabulae Criterium est, si ipsa solum stabiliuntur superstitiones, 1) sanctorum aut reliquiarum cultus, 2) nova dogmata, scripturae S contraria, aliaque anilia. His enim omnibus nullam

Iam fidem esse haberi, iam, quamvis multa allegentur, eum in finem facta, nemo sanus dubitauerit. Et quamvis potissimum hoc Criterium protestantibus, quos vocant, solum probatum iri praevideamus; attamen cum firmissimis illud nitatur fundamentis, quae exponentur alibi, inter prima ponendum esse duximus.

1) Hoc in genere inprimis luxuriari incipiunt Saeculi IV. Patres, Augustinus, Athanasius, Chrysostomus, Gregorius Nyssenus, et qui non alii, quorum commenta ac fabulas de sanctis sanctorumque reliquiis larga copia refert *Conr. Middleton*, magni nominis vir, in *disquis. de donis miraculosis post mortes Apostolorum* §. 129. sequ. ed. Germ. Christ. Ern. de Windheim. Quae omnia ita sunt comparata, ut nemini, qui accuratiora sequi iudicia didicerit, ista persuaferis, cum nil nisi superstitionem cultumque spirent, genuinis Christi sacris valde disparem et oppositum. Referamus autem quaedam figillatim.

Cruce Christi per Helenam inventa inprimis est ejusmodi narratio, quae solum ad reliquiarum cultum invehendum tendit et confirmandum. „Humanum enim ingenium, ait hanc „in rem *Jo. Dallacus de cultus religiosi objecto* lib. „V. Cap. I. p. 706. per se ad fingendum et

„ mentiendum primum facile ad has fraudes
 „ labitur, maxime, si quid ad ea commendanda fingere utile sit, quibus impensius studet,
 „ et figmenta, qui eodem studio ducuntur,
 „ quamvis absurda, avide suscipiunt. Quo
 „ minus mirandum est, ab iis, qui quarto saeculo jam affecto reliquiarum negotium magno studio
 „ promovebant, confictam illam de Cruce ab Helena
 „ reperta fabellam, et mox pronis eorum animis,
 „ qui et illis et consecutis temporibus eodem
 „ studio tenebantur, non modo acceptam, sed
 „ etiam arreptam, et literis ad omnes propagatam fuisse; unde illa fabulae celebritas exstitit. „

Idem Warburtonus, acerrimi vir ingenii in Comment. quam ante ad §. 5. commemoravimus, commemorat p. 205. iis, qui in fundamentis Templi Hierosolymitani Juliano auctore jaciendis operas suas condixerant, patefactam esse cavernam, in qua *Evangelium S. Joannis illaesum* et sine detrimento sit inventum. Sed bene judicat, hanc fabellam colendarum reliquiarum causa esse exclusam.

Bina ejusdem generis exempla allegemus ex *Jo. Andr. Schmidio*, qui in historia ecclesiastica nemini secundus, in *histr. Saec. VII. et IIX. var. fab. maculata*. Primum quidem p. 52. de Johanne Damasceno manu truncato, cui vero ad imaginem B. Virginis suppliciter preces fundenti, sanata et restituta sit manus. Alterum

terum p. 72. imaginem quandam Christi in Beryto Syriae urbe a Judaeis esse compunctam, eamque hoc facto aquam effudisse et sanguinem: qua lymphæ avide excepta cum sanati essent omnes aegri, multos ad Christiana sacra conversos esse Judaeos. Utramque narrationem solum ad augendum et confirmandum imaginibus honorem cultumque religiosum esse comparatam ac fabulosæ indolis, protinus apparet.

Nec tamen hoc loco praetermittere possumus insigne istud fabularum omnium exemplar, *Mariam Lauretanam*, de qua vere sane *Fridr. Spanhemius in Introd. in Hist. Eccles. N. T. Saec. XIII. n. 13. p. 418.* „ Adde portentum „ aliud in hunc diem creditum, sed *incredibilis* „ *idololatriæ et horrendarum superstitionum originem et fomitem*, translationem aediculae B. „ Virgini natalis, seu sanctæ Casae, in qua „ Filium Dei concepit. Haec nempe Anno „ M. CCXCI. quò Christiani fuere Palaestina „ tota et Syria exacti, fertur quoque e Syria „ pariter cum religione discesse. Scilicet ab „ angelis ex urbe Nazareth per aërem translata eam Casam in Dalmatiae quendam locum, Adriatico mari imminentem; deinde „ M CCXCIV. 10. Decemb. delatam in Picenum, provinciam Italicam, et quidem in „ sylvam Recinetensis agri, *Lauretae* cuidam, „ piaë matronae propriam, postremo anno eodem

„dem ex sylva in collem, hinc in publicam
 „ejusdem agri viam novo prodigio transporta-
 „tam, ibi confedisse in hoc usque tempus, tot
 „signis, miraculis, liberationibus inclitam,
 „cum primis quando regiis cum muneribus
 „salutata est. „

2) Ex male fano in *Chiliasm*i dogmata
 amore, et ad hunc quovis modo propugnand-
 um profecta etiam sunt, quae *Tertullianus* fa-
 bulatur de coelesti quadam Hierosolyma, suo
 tempore visa, *lib. III. contra Marcionem* c. 23.
 „Constat enim, ethnicis quoque testibus, in
 „Judaea per Dies XL. matutinis momentis Ci-
 „vitatem de coelo pependisse, omni moenio-
 „rum habitu, evanescentem de profectu diei.,
 Quae referens idem *Fridr. Spanhemius in Diss. de*
temere credita Petri in urbem Romam profectio
§. 33. in Ej. Quatern. dissert. p. 128. jure ad-
dit: „Quis hic Tertulliani credulitatem ac te-
 „mere habitam Chiliasmorum somnus fidem
 „non intelligat? „ Vel enim haec omnia, si
 qua fuerunt, per naturae quendam lusum ap-
 paruerunt, et hinc in fabulis, §. 5. vel, quod
 magis probabile, Tertulliani sunt, e cerebro
 suo ista omnia fingentis, ut Chiliasmum, sibi
 adeo adamatum defenderet.

Cum *transsubstantiationis*, ceu vocant, dog-
 ma caput erigeret!, dici vix potest, quot et
 quantae tum temporis de hostiis consecratis ef-
 fectae

fictae sint fabellae, ad hoc dogma plebi per-
 suadendum. Refert quaedam ex Thoma Wal-
 singhamo aliisque ejus acui Theologus eximi-
 us Georg. Calixtus in *Exercitat. l. de transubstan-*
tiatione, §. 27. „Cum instante morte (Otto IV.
 „Imperator) Viaticum recipere, quia nil re-
 „tinere poterat, non auderet, tamen Corpus
 „Christi ad instantiam ejus, ut illud videret,
 „allatum humiliter adoravit. Et cum quasi
 „amplexaturus brachiis expansis nudato Cor-
 „pore approximaret hostia illo in loco, ubi
 „corlatuit, facta apertura intravit, profiliens
 „de manu sacerdotis, et absque omni Cicatri-
 „cis vestigio reclusus est locus: Sicque recum-
 „bens Spiritum reddidit. Haec et similia coe-
 „perunt eo aevo fingi, pari fingendi temeri-
 „tate ad posteros derivata. Discipulus de tem-
 „pore de alio, nescio quo, ad eundem fere
 „modum: (Serm. 80.) Quidam cum mori de-
 „beret, et propter vomitum communicare non
 „posset, petiit sibi latus suum lavari, et pan-
 „no mundissimo Corpus Christi supra poni.
 „Quo facto pannus paullatim Corpori Christi
 „cescit, et mox ut Corpus Christi nudam cu-
 „tem hominis tetigit, usque ad Cor cunctis
 „videntibus penetravit. Idem in suo prom-
 „tuariorum Exemplorum memorat, quomodo po-
 „sito Corpore Christi, id est pane consecrato,
 „(hunc enim Corpus Christi vocant,) in do-
 „lio super avena, equus, bos et asinus genua
 B 5 flecten-

„flectentes Dominum adoraverint, *) item
 „quomodo in partes comminutum super olera
 „sparsum fuerit: quomodo delatum in alvea-
 „rium apes altare et Capellam mirae structu-
 „rae cum ostio, tecto et campanili erexerint,
 „convolantes et in laudem sui Creatoris bom-
 „byzantes. Talia pleraque discipulus promisit
 „e Caesario Heisterbacensi, ordinis Cisterci-
 „ensis monacho, qui hoc ipso tempore, de
 „quo nunc agimus, habitus videlicet Concilii
 „Lateranensis, et paullo post habitum vixit,
 „et de miraculis et diversis visionibus suo tem-
 „pore in Germania factis lib. XII. scripsit.
 „Nempe aetate ista alius in hostia vidit pue-
 „rum, alius carnem, alius sanguinem, alius
 „hostia penitus in carnem commutata. „

Eodem pertinere ingentem *spectrorum Ca-
 tervam* iisdem ac sequentibus temporibus orbi
 obtrusam, verissime judicat Vir S. R. ac re-
 rum antiquarum scientissimus *Godofr. Schütze*
in Exercitat. ad Germaniam sacram Gentilem Exerc.
V. §. 25. p. 264. fq. „Dictu certe difficile est,
 „quot quantisque de spectris eorumque appa-
 „ritionibus fabulis monachi orbem Christia-
 „num fascinaverint. Ut dictis fides constet,
 „e larga superstitionum farragine pauca dun-
 „taxat delibabimus. Auctorem suscitamus
 Tri-

*) Plura hujus generis commenta de adorata ab animalibus brutis hostia nosse, cupienti adeundus est *Jo. Dal-
 laeus de objecto Cultus rel. Lib. 2. Cap. IIX. p. 241.*

„ *Trithemium*: — Circa haec etiam tempora
„ non longe a Wormatia multis diebus et no-
„ ctibus maxima multitudo armatorum equi-
„ tum et peditum apparuit, tamquam ad pla-
„ citi colloquium seu bellum processura, et
„ nunc huc nunc illuc quasi per turmas discur-
„ rentes, circa nonam horam noctis ad vici-
„ num montem, ex quo prodire consueverant,
„ revertebantur. Tandem nocte quadam mo-
„ nachus quidam Limpurgensis coenobii non
„ procul a monte distantis, de quo exire sole-
„ bant, adsumtis secum quibusdam aliis ad lo-
„ cum montis accessit, muniensque se signa-
„ culo sanctae Crucis exeuntes de monte, qui
„ essent? per virtutem sanctae et individuae
„ Trinitatis, ut dicerent, fortiter adjuravit.
„ Cui unus ex turma respondit: Non sumus
„ phantasma, nec militum viventium turba,
„ sed animae hominum quondam in hoc mun-
„ do principi terrenorum militantium, non an-
„ te multos annos in hoc loco intersectorum.
„ Arma, habitus et equi, quae nobis dum vi-
„ veremus, instrumenta erant peccati, etiam
„ nunc post mortem in nobis sunt quaedam
„ indicia tormenti. Omne, quod jam cerni-
„ tis circa nos, totum ignitum est, quam-
„ quam vos ignem nostrum minime videatis.
„ Quumque monachus, utrum iuvare ab ho-
„ minibus possent? inquireret, spiritus respon-
„ dit: *Jejuniis et orationibus et maxime oblatione*
„ *Corporis et Sanguinis Christi adjuvari possumus et*
roga-

„*rogamus.* His dictis omnis illa multitudo spirituum quasi una voce clamabat trina vice :
 „Orate pro nobis, Orate pro nobis, Orate pro nobis. Mox omnes in ignem resoluti videbantur, sed et mons ipse quasi arderet, ignem et maximum fragorem arborum et strepitum emisit. — Naenias ejusmodi ad emungendam maxime pecuniam a monachis excogitatas fuisse vel me tacente quivis intelligit. Adprime igitur Jac. Thomasius: *videt*,
 „inquit, *quam haec omnia papatum*, sub quo immensam et spectrorum et superstitionum molem, Deo connivente, invexerat ejus adversarius, *redoleant.* Nimirum sub hac caligine grassabantur homines. „

Videmus etiam, quantis sub fabulis grassati sint homines, et quantum haec omnia fabulam redoleant: papatus enim strictius sic dictus et fabula pari fere passu ambulant.

§. VII.

Quaedam etiam narrationes fabulosae *praejudicatis alicujus saeculi opinionibus* debentur, atque ex harum vi sunt repetendae et cognoscendae. In his itaque continebitur et origo et indicium fabulae.

Vidimus ad §. 6. immensam fabularum de spectris nocturnis copiam pristinis saeculis esse tradi-

traditam, ut Missarum pro mortuis dignitas, purgatorii, quod volunt, existentia, ac sanctorum pro vita functis intercessionem firmarentur. Sed fieri non potuisset, ut talia miserae plebi fuissent persuasa, nisi tum ubivis fere occupasset hominum animos opinio, animas post funera adhuc circumvolitare sedesque superas quaerere; a quibus penetrandis vitiis adhaerentibus ac ipsas deprimentibus, hinc sedulo eluendis, arcerentur. Itemque nisi eo usque sacram obedientiam Clericis debitam extendissent, ut in omnibus maxime etiam absque fidei hisce esse habendam existimassent.

Aliae vero ejusmodi de spectris narrationes ita sunt comparatae, ut diaboli potissimum in iis versari videantur partes, cui precibus, jejniis, Missis, rosariis, aquis benedictis, cereis sanctificatis aliisque id generis obviam eundem docuerunt. Neque haec omnia locum invenissent in animis hominum, nisi tum credidissent omnes fere, diabulo tantam patere in omnia potentiam, eumque pro lubitu vel ipsum vel per Sagas et Magos quidvis posse efficere.

Inde quoque est, quod de *Johanne Fausto*, agyrta et homine circumforaneo tanta tamque stupenda et narrata sint et credita. Non enim prorsus omnia de eo esse ficta, sed eum vere fuisse in vivis, hominem quippe grassantem libidinibus, ac cum scientia quadam vana, et
arcana,

arcana, seu ut tum temporis audiebat, magica impurissimis moribus praeditum, certis testimoniis comprobatur vir multae singularisque doctrinae, *Christ. Aug. Heumann* in Epistola ad *Eberh. Dav. Hauber.* quae in hujus *Hauberi-bibliotheca Magica* T. III. membro XXVII. n. 231. p. 184. sq. legitur. Ista, inquam, omnia isto aevo sunt narrata et pro veris habita, quoniam existimatum est, Magos omnia valere, per diabolum, sic ut eo effectore possent instar venti transvehi; dolia capacia per liberum aëra de loco in locum transjicere, innatare aquis; indui specie canis, lupi, aut cujusvis alius bestiae, et quae sunt ejusmodi sexcenta alia.

Ejusdem originis sunt *Spiritus familiares*, eruditorum quibusdam tribut. Qui enim ultra vulgus eruditorum sapiebant, non ex sese solis haec habere existimabantur; hinc ipsos daemone quodam uti doctore fabulose creditum fuit. Ex his igitur ista omnia cubare in fabulis, quoniam monstrosis nituntur opinionibus, facile est cognitu.

§. IIX.

Si quadam historia simul talia traduntur religionis dogmata, quae captum illorum temporum superant, et manifesto demum longe postea sunt proposita; satis aperte inde sese prodat fabula. Nulla enim

enim aetas supra aetatem sapuisse, et quae demum postea vel divinitus patefacta, vel ipso temporis tractu manifestata, calluisse censenda est.

Allegat Vir Rev. Georg. Ludov. Oederus in notis ad Catechesin Racov. ad qu. 373. p. 645. ex Jo. Alb. Fabricii biblioth. Graeca Vol. 2. p. 41. fabellam: „*De reperto Platonis cadavere, tempore Constantini M. et Irenes, cum tabella aurea, cui verba insculpta: Christus ex virgine nascetur, in quem credo. At sol! tu me iterum adspicies sub Constantini imperio et Irenes.*„ Nemo tam hebes est, quin facile perspiciat, talia non cadere in aetatem Platonis, ejusque ingenium: et cum demum paullo ante ipsa J. Christi in utero Mariae Virginis divina primordia ea tali modo fore divinitus et aperte praediceretur, quis credat, eadem scivisse Platonem? aut hunc divinitus fuisse edoctum illa, quae tectius ante plurima saecula Jesaias praenunciaverat, et quae post haec Josephus, Mariae sponsus, divino ac singulari oraculo erat edocendus? Imo et quomodo scire potuit Plato de Constantino et Irene imperatoribus, ac cadavere suo his regnantibus reperiendo? cum nemo mortalium nomine tenus, qui sint post se imperio praefuturi; quae futura sint fata depositarum corporis sui exuviarum, praedicere valeat.

Hin

Hinc et facile patet, quantum fabulae et suppositionis habeant *libri*, qui *Sibyllini* vocantur, sive a Sibyllis profecti, et equibus Lactantius plurima profert in medium. Nam ejusmodi in iis de J. Christo dicuntur, quae harum tempore Sibyllarum longissime adhuc remota erant a cognitione mortalium, nec tanta claritate praecini potuerunt ab hisce Sibyllis, si quoque, quod tamen concedi nequit, concederetur, in ipsis fuisse aliquid Spiritus divini, ex quo et de futuris J. Christi oracula fuissent. Id ne solum affirmasse videamur, afferamus quaedam ejus generis, cum ipsa illa Carmina Sibyllina inspicere non potuerimus, ex *Tob. Ekhardi*, docti sane viri, *non Christianorum de Christo testimoniis*, Cap. 2. §. 1. Cujus generis sunt :

— — Tu vero mente teneto

Aeterni natum Christum summiq; parentis.
Ille legem Dei complebit, non violabit.

„ Et non multo post, pergit, recensentur „
„ miracula, fere eo ordine et ratione, ut de „
„ scribuntur Matth. XI. in Christi Sermone ad „
„ Johannis legatos. *) Et Lib. VI. fin. p. 652.

Ὁ λόγος κ. τ. λ. O lignum felix, in quo Deus ipse pendit,

Nec te terra capit, sed coeli tecta videbis.

Cum renovata Dei facies ignita micabit. „

Inpri-

*) Huc et ea pertinent, quae *Lactantius* ex Sibyllis praedicta, ut arbitratur, affert de quinque millibus hominum,

Inprimis exhibet §. 2. Acrostichiden, cujus litterae initiales graecae graeca verba sistunt: *Iesus Christus Dei Filius Servator Crux.* Quae et triplici versione Latina ob oculos ponit, sed longiora, quam quae huc transcribi queant. Quare Vir laudatissimus concludit §. 5. „Quod „ab ipsa attinet Oracula, breviter observamus, „quod quo clariora ea sunt de Christo, eo magis suspecta sint, non esse profecta a Sibyllis. — Neque enim in Veteris instrumento Foederis, quod Judaeis reliquit Deus, tam clara de Christo reperiuntur Oracula., Confer et reliqua, quibus supposititios esse hosce libros, hinc fabulis ac commentis annumerandos, ulterius docet.

§. IX.

minum, quinque panibus ac duobus piscibus exsatiandis, *Inst. Div. Lib. IV. de vera sapient. cap. XV. p. m. 351. ed. Chr. Aug. Heumannii.* „Saturati sunt „quinque hominum millia et insuper duodecim „cophini de residuis fragminibus impleti. *Quid aut „dici aut fieri potest mirabilius? At id Sibylla futurum cecinerat olim, cujus versus tales feruntur: „Εἰν ἄπορος ἀμα πέντε, κ. τ. λ. Panibus simul quinque „et piscibus duobus hominum millia in deserto „que satiabit, et reliquias tollens post fragmenta „omnia duodecim cophinos in multorum spem implebit.,* Quibus merito opponi potest verbis Lactantii: Quid aut dici aut praedictum haberi potest fabulosius?

§. IX.

Si idoneis testibus destituta relatio eo potissimum tendit, ut 1) religioni, vel 2) imperio, genti aut 3) civitati, itemque 4) ecclesiae ejusque originibus, nec non 5) doctiori alicui in summis habito, singularis concilietur honos, et pene divina dignitas; plerumque ea erit in fabulis, ceteris praesertim eo comparatis. Nam in fingendis ejusmodi et luxuriasse saepius ingenium humanum, et quam plurimos data opera ex male sana quadam superbia consumsisse studium, innumeris constat exemplis. Quare ea admodum circumspecte consideratisque rebus et testibus sunt accipienda.

1) Hinc plurimae *Gentium ad Christi Sacra conversiones*, saeculis sequioribus factae, admixtum qui habent miraculi, vel potius fabulae, eam solum ob causam, ne conversio ista secundum communes Gratiae divinae leges, sed coelitus facta videretur, magnumque, ut putabant, ipsi religioni decus et praesidium afferretur.

Talis est Saec. VI. *conversio Saxonum* in Britannia per Filfridum episcopum, quo docente et baptizante largissimus imber descenderit, cum terra per tres annos siccitate et fame laborasset.

borasset. v. *Jo. Pappi hist. Conv. Gentium*. p. 64. Sic et Saec. p. N. C. X. in *Dania* promota dicuntur sacra Christiana, Poppone Sacerdote ferrum ignitum non sine miraculo gestante. Id l. c. p. 78. Plura referunt *Historiae Ecclesiasticae* auctores copiosiores.

2) Ejus generis est *baptisma Clodovaei*, Francorum Regis Christiani primi, in quo Spiritus S. sub columbae imagine ampullam olei plenam, a loco, quo postea fuit asservata Rhemensis dictam, fertur detulisse; nempe ut Regis primi cum populo Christum secuti eo angustiora sisterentur initia: vel et *ad conciliandum urbi et sano Rhemensium singularis dignitatis decus*. Quae sententia est *Viri Clarissimi Christ. Guil. Franc. Walchii in diss. de Clodovaeo Magno ex rationibus politicis Christiano*. §. 7. p. 14.

Inde quoque tot occurrunt *fabulae circa Christianismum Constantini M.* velut quod lepra fuerit infectus, et ut ab ea liberaretur, sacro baptismo ablutus; quo facto mundus ac integer e baptismo redierit, ipsa illud coelitus annuente manu quadam: nec non, quod Helena mater, (*) praeceuntibus plurimis Judaeis, mira-

C 2

culo

(*) Nicephori verba ex l. 7. *hist. eccl. c. 36.* exhibet *Joach. Hildebrand* in *historia sacra praeclarum nomen, de donatione Constantini M. Sylvestro Papae facta*, §. 13. p. 25. digna quae hic referamus: — Cum autem Sanctissimus Sylvester eloquentiae vi multis modis ita superaret, ut cum admiratione magna

culo conversis, ad Christiana etiam Sacra accesserit, et alia. Quae omnia id sibi volunt, ut divina quaedam veneratio Constantini huius imperio accederet.

Rebus quoque Judaicis maxime conciliandus fuisse videtur honor ista *de LXX. interpretibus V. T.* narratione, quod ipse eos Aegypti rex Ptolomaeus Philadelphus ab Eleazaro Pontifice efflagitaverit, ipsique semper interpretando conspiraverint, licet seorsim seu solus quisque versioni navaret operam.

Inprimis in *scriptore posterioris libri Maccabaeorum*, observare licet, eum nimia, honore augendi Judaeos Judaeorumque et Sacra et Civilia, ardere cupiditate, et hinc plurimis scatere fabulis. Huc refer ultima Antiochi Epiphanis adeo miserabilia, Judaeis vero admodum gloriosa, praesertim cum ipsum Sacris Judaicis accedere

magna eum delecti illi Judaei hianti ore stupentes audirent, efficaci responsionum ejus persuasione consternati: cumque postremo taurum veneno enecatam invocato Christi nomine restitueret, omnes ad pedes ejus sunt provoluti, cultuque suo projecto idem de religione cum Sylvestro senserunt: ita, ut qui eo animo venerunt, ut alios carperent, ipsimet sint carpti. Hoc factum etiam B. Helenam ut de filio melius sentiret, persuasit. Quin et ipsa patriae religionis cultu relicto ad Sylvestri procidit pedes, ab eoque sacra fidei nostrae mysteria edocta vera tandem tot tantisque virtutibus praediti filii mater esse apparuit, eodem cum illa ardore et fide in Christum concepto. Haec Nicephorus.

cedere voluisse affirmet. 2 *Maccab.* IX, 17. Nec non in plerisque proeliis Judaeorum adversus hostes penes eum occurrunt Genii coelestes, aut species humana saltem forma majores, quorum ope Judacis parta sit victoria. Quae omnia celebrandae religionis et gentis causa esse efficta, quilibet animadverterit.

3) Huc pertinent *certamina* nonnullarum in ecclesia Romanensi urbium, vel Coenobiorum, sicut olim de stirpe insignis Homeri septem certabant urbes, (*) *de corpore aut reliquiis hujus vel illius Sancti*; eo quidem comparata, ut ad pristinam dignitatem urbis vel Coenobii magnus cumulus accederet, si tanti tamque sancti viri ossa penes sese haberet condita, quae quidem fabulis carere nefas foret. Excitemus de iis breviter, at solide differentem *Fridr. Spanhemium F.* in *Introd. ad Histor. Eccles. N. T. Saec. XV. n. IV. p. m. 495.* „Tyria maria hoc faeculo concitata in controversia inter Perusinos, et Clusinos vel Senenses, *de annulo pronubo Virginis Mariae*, a sponso Josepho in arham accepto, pretiosissimo illo quidem, ut qui totus ex Onyche vel Amethysto. Nempe gemmarius quidam, Hierosolyma redux, pridem eum inter gemmas alias in Europam intulerat, cui commendando addit de suo institutor:

C 3

hoc

(*) Nempe Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamis, Chius, Argus, Athenae. v. *A. Gellium noct. Att. L. III. c. XI.*

38 CAP. I. DE CRITERIIS

„hoc annulo pronubo sponfus Joseph Mariae
 „digitum oppigneravit. Dehinc neglecto eo
 „annulo, virtute mirifica dignoscendus fuit in-
 „ter Clusinos cives; postea furto auferendus
 „et tradendus Perusinis. Unde hoc aevo in-
 „ter utrosque certamina, in bellum eruptura
 „et diutinas contentiones, donec Innocentius
 „IIX. litem dirimeret. — Nec levius dissi-
 „dium *circa Corpus Lucae Evangelistae*, pridem af-
 „servatum Patavinis, et e Graecia translatum
 „tempore Copronymi, ut fabulantur, qua de
 „re Baronius et alii. Hac vero aetate in me-
 „tropoli Bosniae a Mahumede II. expugnata
 „a Franciscanis surreptum aliud Corpus est,
 „eodem titulo *Lucae Evangelistae*; ac Venetias
 „translatum anno MDLXIII. Hinc vindicaturi
 „sibi Veneti ac Franciscani tantum Cimelium,
 „Cardinali Bessarione pro Venetis pronuncia-
 „turo, nec de futuris sibi Patavinis. Ac re per
 „eos ad Pium II. delata, Patavinis restituta fuit
 „veneratio sui sacri, et silentium Venetis indi-
 „ctum. Sufficiat rursus in his Bzovius, qui
 „id genus lites et propudia hujus saeculi libe-
 „ralissime venditat. Ex uno disce omnes.,

Ejusdem commatis sunt, quae *de corporis*
Sti Benedicti situ in coenobio Galliae Floriacensi,
 vel penes Italos in Casinenfi versantur lites:
 et quae nostra memoria celebratus inter no-
 strates, at disparibus studiis, Card. *Quirinus*, de
 quadam brachii Sti Benedicti particula multa,
 ut solebat, cum ostentatione, disceptavit. Res
 tota

tota 'exponitur In *Actis Histor. Eccles. Parte XCVII. n. VI. seu T. XVII. p. 74. sq.*

Haec omnia et esse fabulosa, et unde sint talia, nempe ex frivola ambitione quadam, ad oculos patet.

4) Plurimae idcirco Ecclesiae repetunt originem seu prima Sacra sibi tradita ab ipsis vel Apostolis, vel viris Apostolicis, admixtis pluribus fabulis. Ad haec et illustranda et probanda afferamus verba Illustr. *Jo. Laur. Mosheimii*, et quae idem allegat ex *Jo. Launojo, in instit. Hist. Christ. maj. Saec. I. P. I. c. IV. §. 7. p. 107.* „Magna pars harum fabularum in cerebro illorum nata est, qui medio, quod historici vocant, aevo quaestum sibi ex credulitate populorum parabant. Persuasum erat illo tempore hominibus, sanctos viros, qui principes coetum aliquem condidissent, res ejus inter Superos etiam procurare, et auxilio illis semper praesto esse. Quo major autem et excellentior in aliquo sanctitas et virtus fuerat, eo potentior et in coelo apud Deum, et in terra esse credebatur. Igitur vehementer Antistites laborarunt, ut ecclesiarum, quibus praeerant, origines ad ipsos Apostolos eorumque socios deferrent. Multum scilicet inde sibi dignitatis, multum divitiarum et possessionum templis suis sperare poterant. Rationes alias, de quibus alio forsan exponere licebit tempore, nunc praetermitto. Perite et ingenuae *Jo. Launojus* diss. qua locus Sulpitii Se-

„veri de primis Galliae martyribus defenditur
 „p. 184. Oper. T. II. Parte I. Media aetate,
 „inquit, orta est inter ecclesias super antiquita-
 „te originum suarum contentio, et certa quae-
 „dam aemulatio, quae fecit, ut cum simplicem
 „veritatem ultro oblatam facile proferre pote-
 „rant, ait Damianus, sategerint, ut mendacia
 „cum labore confingerent. Etenim dum re-
 „concinnarunt pleraque primorum Episcopo-
 „rum acta, nunc adstipulante nominum simi-
 „litudine Trophimum puta Arelatensem, et
 „Paullum Narbonensem, qui sub Decio vene-
 „rant in Galliam cum Trophimo et Sergio
 „Paullo, Paulli apostoli sectatoribus confude-
 „runt; nunc eadem vel alia de causa Rufum
 „e Macedonia Avenionem, et Lazarum e Cy-
 „pro Massiliam traduxerunt; nunc alios a se-
 „cundo vel tertio Ecclesiae saeculo reuocarunt
 „ad primum, eosque Petri vel Clementis disci-
 „pulos et nobilibus ortos parentibus, quos sae-
 „pe nominant, affirmarunt; nunc etiam alios
 „constituerunt, de quibus per antiquae tradi-
 „tionis testes, qui ante Caroli M. tempus flo-
 „ruerint, nihil licet quicquam pronunciare.,,

Eosdem et plures adhuc recenset, et ad
 cognoscendum inde fabulas commendat Jo.
 Dattaeur, cujus iudicium in historia ecclesiasti-
 ca magnum sane pondus habet, *de usu Patrum*,
 lib. I. c. III. p. 31. Arelatenses Trophimum, Paul-
 „lum Narbonenses, Gratianum Turonenses, Ca-
 „talaunenses Memmum, Viennenses Crescentem
 „ab

„ab Apostolis ad se missos commenti sunt; ac
 „breviter paucissimae fuerunt vel in nostra Gal-
 „lia, vel in vicina Hispania ac Britania paullo
 „vetustiores celebrioresque ecclesiae, quibus
 „Apostolicum originem non affinxerint supe-
 „riorum seculorum Monachi. Unde fabularum
 „et quidem pro auctorum captu plerumque insulsi-
 „marum non una Ilias exorta est.,

5) Quemadmodum in doctorem aliquem
 nimia pietas ducat in fabulam, binis ex prisco
 et recentiori aevo exemplis ostendamus. De
Pythagora ejusmodi quid factum esse creditur,
 cum sese *ad inferos*, ingressum in antrum, de-
 scendisse et inde septennio elapso rediisse affir-
 maverit. Haud exigua sese probabilitate com-
 mendant, quae leguntur in *Obs. Halens. ad rem*
literar. T. II. Obs. X. §. 4. „Nisi me omnia
 „fallunt, totius fabulae haec est origo, atque
 „series. Subtraxit, si conjecturis indulgere
 „licet (licet autem, uti credo, omnino in redu-
 „bia atque obscura,) se tantisper *Pythagoras*
 „hominum conspectui, sive solitudinis amore,
 „sive metu insidiarum, sive alia quacunque ho-
 „nesta tamen causa adductus. Discipuli au-
 „tem ejus vel eorum successores, uti ad quid-
 „vis credendum aliisque persuadendum proni
 „admodum sunt mortalium animi, cum nullam
 „occasionem honorem magistri augendi praeternitte-
 „rent, facile se induci passi sunt, ut existima-
 „rent, reconditam quandam discessus hujus
 „fuisse causam. Postquam autem semel via
 C 5 aperta

„aperta est ejusmodi figmentis, difficile est statuere modum.,,

Idem quod Pythagorae factum accidisse videtur pio martyri Jo. Husso, cum ipsi in extremis constituto ista vox ad judices, qui contra jus rogi sententiam in ipsum dixerant, tribuitur: *hodie assatis anferem, sed post centum annos venturus est Olor, quem inassatum reliqueritis.* Quae quidem et nummis expressa, et scriptoribus asserta, licet primi ejus testes binis fere saeculis ab Husso remoti illam dubitabundi retulerint. Cum igitur ipsa illa verba haud propinquis fidisque testibus nitantur, sed procul dubio ex aliis quibusdam dictis factisque Hussi illius propullulaverint, summa probabilitate nititur, (quas partes et plurimi eruditorum hodie sequuntur,) amicos et adseclas Hussi dedisse in eo aliquid magistro, atque haud pravo animi consilio, sed pia credulitate seu potius imaginatione ductos sequioribus sub Luthero temporibus sibi ejusmodi quid de Husso percepisse esse arbitratos: quod tum et literis et nummis, ut mos est saeculi, in vulgus est sparsum. Digna sunt legi et luculenta, quae in utramque partem moderate ingenueque differit, ita tamen ut ad negantes propius accedat, et pie et solide doctus B. Georg. Conr. Rieger, Stuttgard. Pastor, in *Fratrib. Bohemis antiquis et recentiorib.* Membro XIII. §. 350. T. 2. p. 482.

Ab iis vero una cum ipso absum, qui et Evangelicos hic in crimen vocant, quod hi pariter

riter in hisce fingendis et disseminandis operam studiumque posuerint; quo Hussum de Luthe-
ro cecinisse ut vatem, Lutherum venisse eum,
quem isti Hussini monuere versus, docerent.
Non enim ejusmodi pigmentis vel potius fig-
mentis opus est aut fuit in caussa Evangeli-
corum.

§. X.

Si quaedam narratio et in se parum
sit credibilis, et eum maxime scopum
habeat, *ut aliis illa confletur odium et*
dedecus, plurimum pertinebit ad fabu-
las. Quamvis enim nonnunquam et
insolita et odiosa vera esse queant, fre-
quentissime tamen odium conceptum
fabulis originem praeberit, et inde eas
cognoscere licuerit.

Talis est fabula *de Judaeis sanguinem infan-*
tum Christianorum sitientibus, studioseque data
occasione eos surripientibus; unde peculiares
illae natae sunt fabellae, quemadmodum hic
illic talia perpetraverint, et haec illorum scele-
ra vel in lucem protracta, vel singulari Numi-
nis poena sint vindicata.

Nec minus quae *de Judaeo*, ceu vocant, *im-*
mortali prostat fabula eum in finem potissimum
videtur efficta, ut haec gens in isto homine
perpetuas Dei poenas luere crederetur.

Mors

Mors Nestorii, de qua non una exstat fabula huc quoque pertinet. Verissime enim judicat hanc in rem Vir Clariss. *Gottl. Wernsdorf*, Gedanensium Professor, *Comment. de fide histor. libr. Maccab. §. XXXIX. p. 75.* „Semper hic mos „fuit Zelotis, in haereticos aut mortuos perfe- „cutores insultantibus, tragicas eorum mortes „comminisci, et dum unus alterum maledicen- „tia superare studet, simul diversas. Exemplo „esse potest *Nestorius*, quem antiquitas haereti- „cum esse voluit, et mendax haeresiologorum „impudentia multiplici, sed *Epiphani*s similli- „mo mortis genere, interfecit. Alii scribunt, „in itinere gravi lapsu obiisse; alii linguam ejus „vermibus corrofam; alii terra rupta cooper- „tum. Moschus, elegans nugator, eum in igne „infernali conspexit, una cum *Ario*, *Apollina- „ri*, et *Origene*. Quis horum minorem prodit „libidinem mortuum laceffendi? Simili animo „Judaei erant in *Epiphane*m.,

Meminerimus hic etiam complura, quae malitiosi Pontificiorum sacrorum adseclae, velut *Cochlaeus* et huic similes de morte *Lutheri*, nostri tragica imo diabolica sunt commenti, odio solum inflammati: talia quidem, quorum ipsos eorum saniores pudet, ut ea omnia Monachis fabularum praeconibus relinquunt. (*)

Referri

(*) Ex instituto ea fabulosa mendacia sunt recensita in Viri S. V. ac de Cathedra *Lutheri* optime meriti *Car. Gottl. Hoffmann Memoria saeculari funeris et sepulcri D. Mart. Lutheri.*

Referri potest eodem decantata ista de *Jo-
hanna Papissa* fabella, ad Romanenses probro
afficiendos maxime comparata.

Nonnulli quoque inde ea derivant, quae
de lapsu Origenis apud quosdam antiquiores le-
guntur, dum in persecutione septima Decio Im-
perante Christianis facta animo abjecto suppli-
ciisque territo thura Diis adolevisse perhibetur,
Epiphanio, Zonara, Nicephoro auctoribus. Sed
haud uno argumento digna sunt, quae huc re-
vocemus ex *Jo. Dallaeo, de usu Patrum lib. 2.*
cap. 4. p. m. 265. „Quae de ipsius (Origenis)
„casu narrat Epiphanius, ea viri laudem nihil
„prorsus imminuunt; primo quod etiamsi con-
„staret, rem ita gestam fuisse, ut perhibet Epi-
„phanus, non desint fidelium exempla, qui
„gravissimae tentationi succubuerunt, ut ex
„Petri exemplo apparet: tum ne quid dissimu-
„lem, placet mihi Baronii (in annal. ad an. 253.
„n. 120 – 122.) Sententia, totam istam narra-
„tionem commentitiam esse docentis, natam ex eo-
„rum odiis, qui magni et admirabilis istius viri glo-
„riam ferre non potuerunt, et vel Epiphanii libris
„inde per fraudem assutam, vel quod potius
„reor et probabilius est, ab Epiphanio temere
„creditam et litteris mandatam., Sed haec
„suffecerint.

Pari ratione, si qua narratio potissimum spectat 1) *ad amoliendam invidiam et aucupandam gratiam*, vel ea 2) *maxime consolari debeat ac confirmare afflictorum animos*, plurimum apparebit, eam esse in fabulis. Nam ob utrumque finem et finguntur et effictae sunt olim quam plurimae fabellae.

1) Supponimus in utroque Criterio, rem traditam laborare fide historica, nec ei inesse signa Credibilitatis. Quodsi enim utraque in ea deprehendere liceat, per se inde non convincitur falsi, si ea aliis concilietur gratia, vel animi inde ad fortitudinem honestamque elationem erigantur, cum hoc posterius in factis praeclaris ac illustribus quaeratur maxime. Aliter vero est, si et parum constet, nec satis explorata sit fides ejus historica, nec adsint, quae sufficiant, signa Veritatis.

Ejus generis est e. g. relatio *de Legione Fulminatrice*, et impetrato ejus precibus universo exercitui Romano imbre largissimo. Male enim tum temporis audiebant Christiani, ut turbatores imo eversores reipublicae, hominesque omnium scelerum generibus notatissimi. Itaque e re ipsorum erat, enumerare rem gestam, quae Christianos ab omni criminatione libera-

- ret,

ret, eosque et bonos reique publicae utilissimos cives ostenderet.

Hinc quoque ut Christianis favorem conciliaret tradidisse videtur Tertullianus, *Tiberium decreto referre voluisse Christum in numerum Deorum*, sed a senatu fuisse impeditum: ne scilicet Christus amplius civitate Romana indignus haberetur Deus.

2) Spectant huc innumerae *de Martyribus* eorumque rebus gestis, dictis, ceterisque relationes mirificae. Nemo cui mediocre solum est ingenium non animadvertit, ea omnia esse efficta, ut augerentur animi et praepararentur ad eadem fortassis fortiter perferenda.

Liquido etiam apparet in *libro Judith*, rebusque in eo narratis, ista omnia esse scripta, ut pressi inde confirmarentur animi fortioresque redderentur, ob auxilium ex improvviso saepe divinitus expectandum. Unde ea dudum ab acutioribus nec partium studiis deditis inter fabulas sunt relata.

§. XII.

Si manifestum sit, relationem aliquam
 1) *in imitationem alterius esse comparatam,*
 aut 2) *per Vitium subreptionis ab una in*
aliam translata, jure meritoque habebitur
pro fabula. In fabulis enim, quod quodam
 tempore factum, semper fere perhibetur,
 et quod ab aliis aliisque de causis
 factum,

factum, causae cuidam praesenti acceptum refertur: unde eas facillime datur deprehendere.

1) Id quidem iis maxime in animo est, qui fabulas Gentilium omnes ex historia sacra arcessere contendunt. Sed quoniam anceps adhuc et lubrica videtur haec ratio, partim manifesto pugnans ac falsa, dispiciamus alia exempla.

Est ejus generis *volatur Simonis Magi in aëra*, Romae institutus, ex quo eum Petrus Apostolus precibus suis egerit praecipitem. Hunc ortum esse ex historia de novo quodam Icaro, qui sub Nerone aerem tentare pennis, at infelici conatu, ausus fuerat, spectatae censent eruditionis viri. Audiamus primo *Fridr. Spanheimium*, in *diff. de temere credita Petri in urbem Romam profectio* Parte 4. §. 12. (in *Quatern. diff. hist.* p. 155.) „Sed et aliam fabulae totius originem recte conjectarunt Eruditi ex Sueto-
 „nii in Nerone c. 12. narratione de Icari cu-
 „jusdam in publico spectaculo infelici volatu,
 „qui primo statim conatu juxta cubiculum vel
 „suggestum Neronis decidit, ipsumque cruore
 „resperfit. En! Simon ille, in quem transforma-
 „tus hic Icarus fuit, quem etiam Simonem prae-
 „sente Nerone volatum affectasse tradiderunt.
 Et quod Icaro illi male cessit, ob conatum te-
 „merarium et infelices machinas, a Christianis
 „adscriptum miraculo est. et precibus Apo-
 stolicis

„ stolicis, et Petri de Simone insigni vi-
 „ ctoriae. „

Huic adstipulatur, fabulam adhuc penitius
 rimando Illustr. Mosheimius in instit. Hist. Eccl.
 maj. Saec. I. P. 2. c. V. p. 406. „ Agyrtae omnes
 „ hac aetate Magi vulgo nominari solebant.
 „ Quare illo, qui Icarum volandi studio imi-
 „ tari studebat, misere extincto, fama sine du-
 „ bio in urbe percrebuit, Magum quendam
 „ periisse. Haec cum ad aures Christianorum
 „ pervenisset, unus aut forte plures, hunc
 „ omnium Magorum principem, Simonem, esse
 „ primo suspicati sunt, deinde, ut sit inter ho-
 „ mines, confirmarunt. Quumque omnia,
 „ quae rei Christianae salutaria accidebant, pre-
 „ cibus suorum adscribere solerent, addiderunt
 „ alii, Petri et Pauli sine dubio labore et pre-
 „ cibus perniciem impii hominis acceleratam
 „ esse. Haec temere primum suscepta, paullo
 „ post pie credita, multis deinde minutis rebus,
 „ ut quisque imaginatione valebat, amplificatae
 „ sunt. Quis nescit, fabulas hac ratione nasci
 „ et crescere? „ (*)

2) Mira-

(*) Acutissime pariter hanc in rem Celeb. Warbur-
 tonus in Comment. Critica de terrae motu et flam-
 mis, quibus aedificatio Julianea templi Hierosolymi-
 tani irrita facta, lib. 2. Sect. 3. p. 159. Crescit
 semper fabula, quo ea longius progreditur : cum
 enim, sicut omnis foetus immaturus, rudis primum
 et indigesta prodeat, multae adhuc in ea locum ha-

D

bent

2) *Miraculum*, quod vocant *Legionis Fulminatricis* ex eodem et Imitationis et Subreptionis Vitio, quod fere idem est, enatum esse et a posterioribus traditum videtur. Audiverunt quippe, Imperatoris exercitum magna siti laborasse, sed praeter spem impetrata pluvia et recreatum esse, et ad victoriam viribus auctum. Noverunt vel resciverunt, plurimos in ea stipendia merere Christianos. Hos in hac communi calamitate haud partibus suis defuturos, sed ardentissimis potius precibus Deum adituros fuisse rati, quod post evenit imbris et Victoriae beneficium horum precibus unice et per Miraculum acceptum retulerunt, additis aliis, ut fieri solent, mirificis.

Simili ratione originem et naturam deprehendere licet illius fabulae, qua Christi recens nati tempore *obmutuisse dicuntur Oracula*, inprimis id, quod erat Delphis. Hanc narrationem bene et sapienter inde repetit, qui olim litteras Graecas et Hebraeas in vicina tum Academia Julia, nunc et Carolina ornabat, *Jo. Georg. Lake-*

bent inventiones bono animo excogitatae, ad formam ejus tolerabilius efficiendam. Crebris hisce additamentis tandem intumet et surgit in cumulum confusarum ac mirarum circumstantiarum. Contra ea verae alicujus historiae circumstantiae magis magisque decrescunt, quo ea longius narrando provehitur, tandemque intra ea, quae sunt de essentia eventus sui circumscribitur, et restat, quod est rei caput.

Lakemacher in antiq. Graec. Parte III. cap. VI. p. 518. „Quod Neronis aetate servari silentium coepit, postquam ille, ut Dio refert Cassius, (in epit. Xiphilini p. m. 523.) homines „maetavit in os illud, unde sacer spiritus exibat. Ea nimirum re effectum fuisse dicebatur, ut remitteret iste Spiritus, atque adeo „Oraculum fileret. „Quis enim non perspicit, quemadmodum ex fama quadam de extincta Oraculi Vi, a Scriptoribus longe ab illo tempore remotis, ceu Nicephoro, Suida et Cedreno, tradi potuerit, sub J. Christum natum obmutuisse Oracula, cum omnia religioni Gentilium parum prospera sine discretionis iudicio J. Christo tribuere solerent, nec in eo ad tempora multum attenderent.

Sic idem ipsis accidit, quod Romanorum quibusdam accidisse putat *Cicero*, cum *Numam* Regem *Pythagorae* auditorem fuisse crediderunt. „Nam cum *Pythagorae* disciplinam et instituta cognoscerent, regisque ejus aequitatem „et sapientiam a majoribus suis accepissent; „aetates autem et tempora ignorarent propter vetustatem, eum qui sapientia excelleret, *Pythagorae* auditorem fuisse crediderunt., „*Tusc. Quaest. L. IV. n. 3. p. m. 590.*

Haec rei diversae confusio subreptitia reperitur etiam in festo illo, si placet, quod in memoriam *Versionis V. T. a LXX.* interpretibus factae quotannis in Insula Pharo celebratum esse perhibet *Philo Judaeus*, ipsumque aliud quod-

dam Ethnicorum hominum festum per inconsiderationem animi eo transtulisse recte quidem arbitratur *Ant. v. Dale in diss. super Aristeia de LXX. interpretib.* cap. XXX. p. 225.

Aliud vero et luculentius ejusmodi confusionis historicae exemplum affert idem Vir. *Clariss. lib. cit. cap. XII. p. 146. de LXII. Grammaticis* ad corrigenda et discernenda Homeri poemata convocatis, eodemque modo, ac de istis V. F. interpretibus dicitur, collocatis. „Cumque omnes, (ut est p. 148.) contulissent, „septuaginta duos Grammaticos advocavit, et „seorsim collocatos componere, quae Homeri „forent, cuncta jussit. — Conjiciat nunc lector, an haec historia de LXXII. Grammaticis „seorsim collocatis, ut illa quae vere Homeri „essent, discernere, ex fabula Judaeorum de „LXXII. cellulis in Pharo fuerit hausta, an contra illa de LXXII. cellulis in Pharo et interpretibus iis separatim inclusis ex ista, quam „jam modo ex Diomede Scholaastico produxi: „ac consideret, annon ambae aequae pro fabellis „(quamvis una ex altera ducta fuit) habendae „sint.”

Nonnulli etiam existimant, famosam illam de *Joanna Papissa* fabulam sic propullulasse, quod femina quaedam Papae intima et plus justo „amata, imo vel foetum ex eo enixa, cujusmodi ampla fatis olim exstitit progenies, pro ipso Papa habita, et quae haec quasi-Papa fecerit, ipse Papa fecisse sit dictus. Excitat hanc in rem

rem Onuphr. Panvinium Clariss. Christ. Aug. Heumannus in diff. de origine vera traditionis falsae de Joanna Papissa §. XIII. ita differentem: „Hanc „fabulam ex Joannis Papae XII. (qui et ipse „decimo regnavit saeculo,) viri impuri vita „manasse crediderim. Is Joannes per vim, patris Alberici Romani principis potentia, adhuc „paene adolescens Papa factus, aliquot Concubinas habuit. In his praecipue erant Joanna, „Raineria et Stephania. Ex Joanne igitur Papa et ejus scorto Joanna, a cujus forte arbitrio „tamquam Papae omnia Romae pendebant, Joannis „feminae Papae fabula manavit, quae processu „temporis aucta in historiae auctoritatem paulatim irrepsit.,

Nec multum obstat, quod adversus haec notat cum Spanhemio, nullam scilicet memorari Joannam a Luitprando, quem citat Panvinus hujus rei testem. Nam vel Panvinus, vel Luitprandus ipse, hac in re lapsus quendam commisit memoriae, qui proinde rei fidem non minuit: dummodo aliis certisque testimoniis constet, et fuisse ejusmodi Joannam scortum Joannis, et eam divisum quasi imperium cum Joanne Papa tenuisse, plurimaque ab ejus nutu pependisse. Sed haec aliis relinquimus investiganda, quibus haec sacra penitus patent.

§. XIII.

In fabulis etiam erit habenda, et sic cognoscenda narratio, quae 1) ex testimoniis priorum, vel 2) ritibus perperam intellectis profecta, et cui simul alia documenta historica certius confirmata e diametro repugnant. Utrumque enim si convenit, certissimum est, eam esse mendacium et fabulam.

1) *Jani templum Christo nascente* et Augusto imperante fuisse clausum, post Orosium, primum ejus rei auctorem, credidere plerique sequentium. Sed ostendit Vir Doctissimus Jo. Masson, ecclesiae Anglicanae quondam Presbyter, in libro, qui multam eruditionem humanitatemque spirat, Roterodami a. MDCC. edito: *Jani templum Christo nascente reſeratum*, Sect. I. Cap. 1. et 2. id inde maxime esse creditum, quod Patrum, qui ante Orosium fuere, loca quaedam exſtent, quae ſimiliter pacem univerſam Chriſto nascente viguiſſe affirmare videantur. At ea minime aſſerere, pacem adeo late regnaſſe, ut nihil plane ſuperfuerit bellorum; ſed loca illa Patrum de eo maxime agere, quod ſub J. Chriſtum natum, pacato per Auguſtum orbe Romano, deſierint bella inteſtina et Civilia, praefertim quotidiana fere latrocinia ac privatorum digladiationes: hanc vero pacem non tantum ad Chriſti natale, ſed et ad Domini et

Apo-

Apostolorum tempus referri. Cap. 2. §. 2. In primis vero docet §. 5. Patrum verba palam facere, *eos conjecturis ex nonnullis V. T. prophetiis et Luc. 2, 14. perperam intellectis, temere inductos fuisse ad putandum asserendumque sub J. Christi adventum, ejusque uti et Apostolorum ministerii tempus quandam pacem terrenam orbi datam esse.* In quo quidem cum solam, quae est hujus aevi pacem maxime intelligendam putarint, ab errore commisso liberari nequeunt.

Huc accedit, quod omnia Augusti acta et gesta fidei historicis confirmata hanc narrationem convellant, ac palam faciant, tunc temporis, secundum saniores Chronologorum ac Eru- ditorum calculo approbatas sententias, cum homo nasceretur Christus Dei Filius, gravissima arsisse lateque dispersa bella, orbemque Romanum satis habuisse anxium et ancipitem. Id quod Vir iste praestantis doctrinae per reliquum descriptionis suae clarissime ponit ob oculos, iisque quae in Prooemio p. II. dixerat, fidem conciliat, quippe *narrationem istam Orosii ex piis nonnullorum Patrum meditationibus, h. e. locis SSae, quae quidem satis pie sed non satis accurate sunt interpretati, nequaquam vero ex historicis testimoniis fide dignis traxisse originem.* Nec dubitamus, penes Orosium et accessisse confusionem historicam, de qua ante §. XII. diximus, ac inde omne istud affirmasse, quod Janum tempore Augusti plus una vice fuisse occlusum compertum haberet, non vero satis temporum

habuerit rationem, sed sine horum discrimine totum illud ad J. Christum retulerit.

Nec non ii Eruditorum rem acu tangunt, qui pervulgatam apud plurimos Patres fabulam *de Angelis*, cum mulieribus *concubita congressis*, indeque natis daemonibus, quam et Lactantius (*) comere et ornare instituit, ex verbis Cap. VI. Genes. v. 4. de Tyrannis, *בפלים* ortam esse docent. Verissimum hac de re iudicium in *Obs. Halens. ad rem literar.* T. II. Obs. 7. §. 18. „Nugae sunt, quae se ipsas refellunt, „et quae sine dubio *ex male intellecto Genes. c. VI.* „originem suam desumferunt. „

2) Ritus quoque falso explicatos vel intellectos gignere posse fabulam; primorum Christianorum exemplo monstrat *Jo. Dallacus de Objecto Cultus Religiosi* lib. I. c. 14. dum refert ex Tertulliano Ethnicos de Christianis ejus aevi esse fabulatos, eos *adorare Sacerdotis genitalia*. Quem rumorem seu fabulam inde profluxisse arbitratur, *quod Christianismi ministri et Catechumenis et poenitentibus ante se humillime vel prostratis vel certe ingeniculatis manus imponent.* Addit et solis cultum ipsis per Fabulam esse imputatum, quod innotuisset, Christianos ad Orientem conversos vacare precibus.

§. XIV.

(*) Lib. II. *Instit. Div.* cap. XIV. ed. C. A. Heumann, p. 189.

§. XIV.

Fabulae et oriuntur et cognoscuntur 1) ex *amphibolia vocis, vel affinitate soni*, si vox diversae significationis latissimo vel arctissimo sensu accepta, aut in affinitate soni, nominisque personarum aut locorum, discernenda parum accurate sit consideratum et ad examen revocatum: nec minus 2) si ex *ignoratione linguae falso quid sit explicatum*. Si igitur talis pateat explicatio, ut per amphiboliam aut ignorationem vocis enatam esse narrationem parum credibilem appareat, Criterium fabulae in ea liquido erit deprehensum.

1) Apposite hanc in rem Cicero de *divinat.* L. 2, n. 55. *Nonnumquam etiam errorem creat similitudo*. Ita et nonnumquam Fabulam.

Exemplum ejus generis nobis itidem primus foeneretur, quem ante laudavimus Jo. Georg. Lakemacher in *antiq. Graec. Parte III. c. V. §. 2. p. 494.* in *Oraculo Dodonco*, in quo feminae ad edendas Oraculi voces designatae numero tres erant, et dicebantur *πέλειαι* et *πελειάδες*. „Quod vocabulum, pergit, cum Thessalorum „lingua et *Vaticinatrices* sonet, et *Columbas nigricantes*, nata hinc est Fabula, quam et Strabo videtur explodere, *Columbas e quercu*

D 5

Dodo-

„Dodonae responsa divina eloqui.„ Itaque amphibolia hujus vocis produxit istam fabulam, inde cognoscendam.

Eadem similitudo vocis five soni peperit Fabulam *de pueris Hamelensibus*, quod per montem quendam a Mago ducti in Transylvania exierint. Qua de re dilucide exposuit Vir Rev. *Christ. Fridr. Fein in fabula denudata de exitu puerorum Hamelensium*, germanice 1749. edita, inprimis p. 10. „Redeuntes (Hamelensium juvenes) patriae desiderio proximam „sine dubio in patriam secuti erunt viam ad „Hameloam, ut Münderam et Sedemünderam „non attingerent. Atque sic pervenerunt in „tractum montium, qui dicuntur SEVEN- „BERGE. Vox *Sevenberge*, sicuti vox *Magus*, „amphiboliam patiuntur. Sed amphibolia antiqui- „tus cognita est mater foecundissima opinionum mon- „strosarum, praesertim superstitioni juncta.„

Hoc quoque e fonte fluxisse narrationem *de Christianismo Philippi Arabis Imperatoris* ex Baronio ad ann. 246. n. 6. 12. refert *Jouch. Hildebrand in tract. de donatione Constantini M. Sylvestro Papae facta* §. XXVII. p. 37. „Magnope- „re, inquit, adducimur in eam suspicionem, „ut non sine causa opinemur, de Philippo Im- „peratore complures esse deceptos atque hal- „lucinosos *similitudine nominis*, nempe ut quod „esset Philippi Augustalis, in Aegypto praefe- „cti, existimarint esse dictum de Philippo Au- „gusto.„

Pari

Pari modo sese res habet circa *religionem Christianam Indiae Orientali a Thoma*, ceu volunt, *Apostolo illatam*. Non enim satis distinxisse complures Thomam Apostolum ab alio quodam Thoma, eoque Nestoriano, qui Saeculo circiter IX. Sacra Christiana penes Indos promovit, observarunt viri eruditi, velut *Jo. Dallaeus de obj. Cultus relig.* Lib. V. c. 6. p. 761. et *M. V. de la Croze histor. Christianismi in India Orientali* L. I. c. 2. §. 6. 7.

Unum adhuc maximaeque illustre hujus exemplum allegare liceat, dum Justinus Martyr retulit, *Simonem Magum* ob famosa acta sua Romae pro Deo esse habitum ac tandem *statua cohonestatum* in anne Tiberi, inter duos pontes, cum latina hac inscriptione: *Simoni Deo Sancto*. Sed quemadmodum ea apud Justinum ex confusione vocum fere aequalium sint orta, eddiferit vir summus *Fridr. Spanhemius de temere credita Petri in urbem Romam profectio* §. X. p. 151.

„ Non *Simon Sanctus* Romae cultus, [sed *Semon*
 „ *Sancus*, nec statuae inscriptio fuit, *Simoni*
 „ *Sancto*, sed *Semoni Sanco* Deo Fidio, Sabino-
 „ rum Numini, fanciendorum foederum prae-
 „ fidi, in quo Justinum cum populares Sama-
 „ ritani, tum ignorantia Romani usus decepe-
 „ runt. Nec dubitare finit statua illa ipsa, e
 „ ruderibus aevo superiore effossa in insula Ti-
 „ berina inter duos pontes sub Gregorio XIII.
 „ cum dicta inscriptione, quam totam exhibet
 „ *Annalium scriptor*, (Baron. ad ann. XLIV.

n. 55.

„n. 55. 56.) cum inscriptione simili alterius „lapidis. „

Vix clarius isto exstare exemplum poterit, quo sonos ac voces paene pares fabulam progenuisse appareat.

2) Complures cum Bocharto in ea sententia sunt Eruditi, *Byrsae*, arcis Carthaginis nomen, e corrupta minusque intellecta voce hebraea נִרְסָא esse ortum, sed pro *βύρσα*, quae velus significat, acceptum, protulisse fabulam de emto, quantum Corio bovis circumscribi posset, a Didone territorio, ut ibi sedes ac nova regna conderet. v. *Hist. acad. Paris. bon. liter.* T. I. p. 167. edit. German.

Nec minus quae de *Longino* quodam, divinitatis J. Christi teste, circumferuntur varia, ex voce *λογχη* seu Cuspide, qua confixus J. Christus Jo. XIX, 34. enata esse existimantur, dum sermonis Graeci ignari illa audita ex ea Longinum nescio quem formarunt: quo invento facile fuit credulae aetati cetera ejus addere acta et gesta. conf. *Tob. Ekhardi non Christianorum de Christo testimonia*. c. IV. §. 13. p. 131.

Luculentiora adhuc tria, eaque satis lepida, ex Roma paganizante nobis exempla suppetunt, dum ex vocibus minus intellectis Sancti una cum pluribus fabulis ad eos pertinentibus sunt exclusi. Bina habet *Conr. Middleton in Epistola Romae data, in qua exacta Papismi cum Paganismo convenientia ostenditur*, (Francof. 1738. german. edita) p. 47. 48. „Die Spanier hielten, wie es „scheinet,

„scheinet &c. Hispani, ut videtur, in provin-
 „cia quadam magno in honore habebant San-
 „ctum quendam, quem *Viar* nominabant. Ut
 „igitur ad eum colendum magis excitarentur
 „homines, Papam adibant supplices, ut singu-
 „lares Indulgentias altari hujus concederet.
 „Papa cum desideraret, ut antea melius de cha-
 „ractere ac documentis, quod ille ad Sanctos
 „pertineret, edoceretur, afferebant lapidem,
 „hisce literis vetustis inscriptum: *S. Viar*. Ita-
 „tim agnoscebant antiquitatum periti, esse exi-
 „guum fragmentum antiquae inscriptionis Ro-
 „manae, in memoriam viri confectae, qui prae-
 „fectus *Sacrarum Viarum* aut inspector viarum
 „publicarum fuisset. Sed exstat nobis in An-
 „glia aliud idque adhuc magis ridiculum exem-
 „plum fictitii Sancti cujusdam, ejus quidem,
 „qui nominabatur *Amphibolus*. Erat hic, ut est
 „in historiis Monachorum nostrorum, Episco-
 „pus in insula Man, confors martyrii ac disci-
 „pulus Sti Albani. Sed Ussenius, episcopus
 „doctissimus, solidis nos argumentis convin-
 „cit, hunc *Amphibolum* honorem sanctitatis suae
 „acceptum referre loco cuidam ex veteribus *Actis*
 „sive *Legendis Sti Albani* perperam intellectis:
 „quippe quo mentio fit hujus Amphiboli, et
 „ex eo tempore Sancti loco ac Martyris colitur,
 „cum tamen non sit nisi *tunica, qua indutus erat*
 „*Albanus*, cum Supplicio afficeretur. Est enim
 „vox e Graeco derivata, et plerumque de tunica
 „hirsuta

„ hirsuta ac villosa usurpatur, cujusmodi tum
 „ temporis gestare solebant Clerici.
 „ Jactant quoque binas se monstrare valere
 „ effigies originarias faciei Servatoris nostri in
 „ sudariis. Alteram, ajunt, ab ipsomet dono
 „ esse missam Abgaro, Edessenorum principi:
 „ alteram tempore ipsius supplicii eum dedisse
 „ in sudario sanctae cuidam Deoque devotae
 „ feminae, cui nomen fuerit *Veronica*. Haec
 „ bina contendunt sudaria semper esse asserva-
 „ ta, ac nunc etiam summa custodiuntur reve-
 „ rentia. — Attamen haec *Veronica*, non ob-
 „ stante auctoritate Pontificis (Urbani IIX.)
 „ suaeque inscriptionis, *instar ipsius Amphiboli*,
 „ quemadmodum ipse quidam ex praestantissi-
 „ mis horum auctoribus monstravit, *numquam*
 „ *fuit vere persona*, sed nomen, quod veteres
 „ scriptores ipsi Iconi dederunt, cum ejus fa-
 „ ciunt mentionem. Compositum est enim
 „ *ex binis vocibus inepte intermixtis*, *Vera Icon*,
 „ vera effigies; fortasse et titulus est, qui sub-
 „ scriptus aut a primis hujus imposturae aucto-
 „ ribus sudario primitus fuit impositus. „

Tertium exemplum huic maxime simile
 illud est, cum Romanenses nonnulli *Synoridem*
 quandam *Martyrem* ex ignorance vocis hujus
 Graecae confinxerunt, quod suo merito false
 ridet *Jo. Dallaeus de usu Patrum* Lib. I. c. 4. p.
 97. „ Errore plane joculari pro singulari sua
 „ in Graecis eruditione decepti *Galesinius* et
 „ *Baronius*, *Synoridis* nomen esse putarunt mu-
 lieris

„lieris alicujus proprium, quam, quia Babylae
 „conjungitur, et martyribus eum secutis, An-
 „tiochiae et passam esse, et post passionem ad
 „Chrysofomi tempora celebratam decreverunt.
 „Graeca auctoris immanem istorum hallucina-
 „tionem vel pueris produnt, quae sic habent:
 „ἀλλ' ἐν ἀσφαλὲς εἶναι ἐνομισάμεν τὴ μακαρίᾳ Βαβυλᾷ, καὶ
 „τῆς ξυνωρίδος τῶν ἁγίων μαρτυρῶν τῶν μετ' ἐκείνων παρελθεῖν
 „τὰ κατορθώματα. Sensum esse, quem *Fronto Du-*
 „*caeus* Jesuita eruditissimus in sua editione ex-
 „pressit, omnes qui Graece sciunt, vident:
 „*Verum existimavimus esse tutum, B. Babylae et*
 „*ξυνωρίδος bigae Sanctorum Martyrum, qui post illum*
 „*occurrerunt, benefacta praeterire.* Haec Marty-
 „rum *Synoris* sive *Biga* Juventium et Maximum
 „significat: quos d. Jan. 25. laudaverat, cum
 „d. praecedente, h. e. d. 24. Januar. Babylam
 „laudasset, ut ex ipsa Oratione apparet. — Illa
 „ergo Chrysostomea *Synoris non virgo Antioche-*
 „*na*, quod delirantes hariolantur novi Marty-
 „rologi, *sed par duorum Martyrum est*, Juventius
 „et Maximus, qui pro Christo una passi sunt.
 „Audio, Baronium ipsum a Nicolao Fabio et
 „aliis amicis de foedo et puerili errore admo-
 „nitum, et Galesinianum textum, et suam in
 „eum adnotationem sustulisse, (a posterioribus
 „quidem Martyrologii editionibus absunt,) et
 „Synoridem suam retro in nihilum, unde ma-
 „lis avibus venerat, egisse. „

Sed et haec satis erunt illustrata.

§. XV.

§. XV.

Si qua historia insolita ita sit comparata, ut 1) stratagema militare, aut 2) fraudem politicam sub ea latuisse, ac ex his minus intellectis eam esse ortam appareat; originem et Criterium fabulae pariter facillime noscere licuerit. Nam ex consiliis ejusmodi callide agitatis ac tectis, ab ignaris mira effingi potuisse commenta, quilibet sine negotio perspicit.

1) Ejusmodi qui subest *equo* illi Virgilii *Trojano*, nempe stratagema quoddam bellicum, quo decepti ac superati hostes, non secus ac si equo infedissent oppugnatores. Vel forte per equum intelligendi sunt equites, qui in insidiis fuere dispositi, ac data occasione irruptionem in urbem fecerunt, sicut et amphibolia vocis in partes hujus fabulae veniat, §. 14. accedente praesertim poetarum ingenio fictionum et transmutationum foecundissimo, ut brevi apparebit pluribus.

Idem eruditorum plurimi suspicantur circa speciem illam barbarae mulieris, ut *Suetonius* auctor est, in *claudio* cap. I. humana ampliorem, quae Drusum victorem ultra Albim tendere latino sermone prohibuerit: et quamvis non una sit omnium hac de re sententia, facillime tamen conciliantur. Quidam nempe hoc a Druso per-

hibitum

hibitum, existimant, quo facilius militibus suis pedem retro ferre, ipsis Diis praesidiis locique Geniis prohibentibus, persuaderet, vel hunc regressum Romae eo commodius excusaret. Alii vero Germanos hoc callide excogitasse, ut sine vi ac armis Drusum a transjiciendi Albis proposito dimoverent; quod sane maxime videtur vero simile, cum haud semel Romani passi sint ejus generis commentis sese deludi: vel et Mulieri isti vaticinae ac singulare quid prae se ferenti conditiones quasdam ac transactiones Druso proponendas fuisse commissas. Denique arbitrantur nonnulli, accessisse poetas, et ea vel finxisse prorsus, vel pro more suo ex humanis consiliis et inventis divina omnia fecisse, ut Geniis suis ac heroibus ubivis locus relinqueretur. v. *Collectio scriptorum Acad. Berolinens. de quaest. quo usque Romani veteres penetraverint in Germaniam* 1750. patria lingua editam. n. II. p. 176. it. n. IIX. §. 30. p. 327. Hasce omnes sententias commode inter se stare ac conciliari posse, simul vero docere, quemadmodum ex stratagematibus aut gestis bellicis callidioribus fabulae effingi potuerint, facile apparet.

2) Fraudem politicam subfuisse isti commento, quo *Accius Navius augur*, volente illud rege Romanorum Tarquinio Prisco novacula *discussisse cotem* dicitur, vix est dubium, praesertim si illa *Ciceronis* ad animum revocemus, quae hac de re habet *libro I. de divinat.* n. 32. p. m. 714. „Factum est, ut eum ad se rex Priscus accersere-

E

„ret.

„ret. Cujus cum tentaret scientiam augura-
 „tus, dixit ei, se cogitare quiddam, id possetne
 „fieri, consuluit. Ille augurio acto, posse re-
 „spondit. Tarquinius autem dixit, se cogi-
 „tasse, cotem novacula posse praecidi. Tum
 „Accium jussisse experiri. Ita cotem in Co-
 „mitium illatam, inspectante et Rege et popu-
 „lo, novacula esse discissam. Ex eo evenit,
 „ut et Tarquinius augure Accio Navio utere-
 „tur, et populus de suis rebus ad eum referret. „

Sed ut est apud *Florum* lib. c. V. jam ante
 Senatus majestatem numero ampliaverat Tar-
 quinius, et centuriis tribus auxerat, *quatenus*
Attius Navius numerum augeri prohibebat, vir sum-
mus augurio. „Quem rex, pergit, in experimen-
 „tum (auguratus) rogavit, fierine posset, quod
 „ipse mente conceperat: ille rem expertus au-
 „gurio, posse respondit. Atqui hoc, inquit,
 „agitabam, an cotem illam secare novacula
 „possem. Augur, potes ergo, inquit, et secuit.
 „Inde Romanis sacer auguratus. „ Nemo tam
 hebes est, quin facile animadvertat, inter Tar-
 quinium et Accium Navium, quippe sibi jam
 familiarem, ipsa re per se haud possibili, deli-
 berato consilio et praemeditate haec fuisse acta,
 nempe ut rex haberet, ad quem provocaret, et
 quo semper commodissime uteretur, si quae-
 dam fieri vel non fieri vellet a populo.

§. XVI.

Fabulam esse confidenter affirmare licuerit, *si qua narratio singularis monachorum potissimum nitatur narrationibus, ac horum in ea maxime versetur utilitas vel auctoritas.* Nota enim satis est Monachorum de rebus suis, iisque maxime, quae ad divinam, quam perhibent, eorum auctoritatem pertinent, fides historica; in quibus sibi quidlibet fingendi aequam semper esse potestatem sunt arbitati.

Verissime hanc in rem pronunciat Illustris Vice-Comes de *Bolingbroke in litteris super historia* (Lettres sur l'histoire) lettre IV. p. 93. La charge de falsifier l'histoire en matiere de religion a toujours été confiée aux plus fameux Champions et aux plus devots personnages de chaque Secte religieuse.

Considerentur enim *Origines Ordinum ac Monasteriorum*, anne fere semper tradant monachi, vel lumine aliquo splendente, vel viro sancto aut beata virgine Maria visis aut in somnio apparentibus, vel alio coelesti duce et auctore Ordinem suum esse institutum, aut Monasterium conditum.

Inprimis inde elevatur relatio *de ortu ordinis Carthusianorum* ex confessionibus mortui cu-

68 CAP. I. DE CRITERIIS

jusdam reviviscentis, et in se ipsum damnationis divinitus factae sententiam pronunciantis. Quamvis ea sit longior, recitabo tamen, cum rem nostram mirifice illustret, ex Celeb. *Joach. Hildebrandi vet. ecclesiae arte bene moriendi*. Cap. IIX. §. 26. p. 135. „Juvat, inquit, verbis Antonini rem exponere. Cum in civitate Parisiis studium abundans tam multitudine scholarium ex variis regionibus, quam religiosa caterva doctorum solemnum in omni Facultate floreret, inter ceteros unus erat singularis, qui in eminentia scientiae et probitate vitae et famae maxime florebat. Huic vitae functo solemnes exsequiae parabantur in ecclesia, ubi sepulturae erat tradendus: ad quem honorandum convenerat Magistrorum et studentium Universitas Parisiensis, et alii plurimi. Cum cadaver in feretro in ecclesia secundum morem esset delatum, et Officium celebraretur, surrexit, qui jacebat mortuus, et in loculo residens, voce magna audientibus cunctis clamavit: *Iusto Dei judicio accusatus sum*. Quo dicto, ut prius, jacuit. Hac voce territi omnes, obstupuerunt, et decreverunt, pro illa die non tradere Corpus sepulturae, sed die sequenti. Iterum omnes convenere, cumque illud per civitatem divulgatum esset, die sequenti multo plures convenerunt ad spectaculum istud. Officium autem peragentibus circa feretrum illius, iterum defunctus resedit in lectulo, clamans: *Iusto Dei*

„ *Dei iudicio iudicatus sum.* Quare consternati
 „ omnes, qui aderant, et ut exitum hujus nos-
 „ sent, ordinaverunt, ut ad sequentem diem
 „ sepultura differretur. Die ergo tertia tota
 „ pene Civitas confluit, et in prosecutione Of-
 „ ficii pro anima ejus, surrexit et jam tertio
 „ Doctor ille defunctus clamavit, dicens: *Iusto*
 „ *Dei iudicio damnatus sum.* Quod omnes prae
 „ admiratione quasi exanimis reddidit. Sic-
 „ que patefacta omnibus sua damnatione in-
 „ dignus iudicatus sepultura ecclesiastica, sepul-
 „ tura asini sepultus est. Aderat ad hoc spe-
 „ ctaculum Bruno, e Germania Magister, qui
 „ his visis ad socios et discipulos ait: Ecce,
 „ charissimi, tantus doctor, et sanctus ab omni-
 „ bus reputatus periit, numquid et nos perire
 „ volumus, et non potius salvari? Referunt alii,
 „ Brunonem his visis et auditis in vastam ere-
 „ mum hominibus inaccessam. — Carthusiam
 „ secessisse, ibique rigidissime vixisse, et haec
 „ Ordinis Carthusianorum initia fuisse. Sunt
 „ hodie, qui historiam tot saeculis assertam in
 „ dubium vocant, imo negant, inter quos nuper
 „ adhuc repertus Theologus Parisiensis *Jo. Lau-*
 „ *nojus*, edito erudito libello, de vera causa se-
 „ cessus S. Brunonis in eremum. „

Eamque omnino et esse negandam et fa-
 bulae loco habendam, satis manifestum, quod
 et ea omnia sine summo miraculo fieri non po-
 tuerint, cui tamen hoc in negotio nec locus est,
 nec necessitas; et maxime quod haec omnia

Papismum et Monachismum sapiant, et ad conciliandam huic ordini Carthusianorum singulari rem et sanctitatem et dignitatem sint comparata.

Aliud adhuc, idque maxime evidens afferamus exemplum. *De Carolo Martello*, Francorum Rege, traditum est, eum esse conspectum ab Eucherio quodam, in ecstasi constituto, quemadmodum in inferno eodemque inferiori misere sit excruciatum, quod primus inter Francorum Reges et principes res ecclesiarum ab eis separaverit, atque hoc solo delicto aeternum damnari meruerit. Aperto Martelli sepulcro vacuum illud esse repperit, insidente Dracone magno. v. *Jo. Andr. Schmidii hist. Saec. VII. et IIX. variis fab. maculata* p. 67. Quis non statim perspicit, Monachos haec commodi sui studio esse fabulatos, ut posteris huic fabulae creduli detererentur, in bona ecclesiae immittere manus?

§. XVII.

Si ulterius naturam testium et testimoniorum spectemus, saepius et in eo deprehendemus fabulae indicia, si ea 1) picturis vel statuis symbolicis maxime et primitus nitatur; itemque 2) insignibus aliisque monumentis minus recte intellectis, aut si 3) nummi satyrae scribendae causa excusi vel perperam explicati, imo et 4) thea-

4) *theatri spectacula, ac Rhetorum ac Poëtarum fragmenta, quae quidem sibi invicem sunt maxime affiniâ, ei potissimum originem dedisse aut fidem conciliasse videantur. Haec enim omnia genuini testimonii vim haud habere, et potius fabulae fontes esse et indices, satis est exploratum.*

1) *Picturae quidem in rebus historicis etiam habentur testium numero, sed tum recte solum, si sint simplices sive rem, ut in se gesta est, exhibeant, non vero si sint symbolicae, h. e. tales, quae fictionibus indigant vel potius involvunt, qui sub iis lateat. Tum enim si vere ita accipiantur, ut oculo spectatoris subiiciuntur, facillime errorem inducunt e. g. S. V. et Celeb. Ern. Sal. Cyprian. in diss. de pictura teste veritatis §. XI. in Ejus Dissertat. var. argum. Coburgi MDCCLV. editis, refert de quibusdam imaginibus, quibus diabolus Christum in deserto tentaturus cucullo monachi et precatoriis globulis, quos Rosaria vocant, passim depictus cernatur; quibus Monachorum fallendi studium artesque paene diabolicas adumbratas esse recte pronunciat. Si quis autem inde efficeret, diabolum ista specie apparuisse Christo, nae! is inauditam fabulam excluderet. Aliter sese res habent, si ea quae symbolice picta sunt, de rebus, quae sub iis intelligendae, dextre explicare studeamus.*

Fabula de Friderico I. Imp. Barbarossa dicto, a Papa Alexandro III. pedibus proculcato, quemadmodum ex pictura quadam Venetiis conspicua fit exorta, et in universum facillime ex pictura, tamquam re symbolica et figurarum plena enasci possit historia fabulosa, docte, i. e. suo more docet Clariss. *Christ. Aug. Heumann in Poecile* T. III. p. 146. Ipsam imaginem qualis sit, idem describit *Cyprianus* diss. cit. §. 8. recteque judicat, quo animo in Imperatores Romanos fuerint Pontifices ea doceri, quamvis complures rem ita esse gestam vere, arbitrentur. (*)

Simili

(*) Ita nempe l. c. p. 70. hac de imagine ex Jo. Fabricii Orat. de utilitate, quam Theologiae studiosus ex Itinere capere potest Italico. „ Venetiis in „ vestibulo templi D. Marci *lapis* loquitur *quadra-* „ *tus*, quid Papa Alexander III. fecerit Friderico „ Barbarossae, imperatori, quod nimirum in terram „ ibi prostratum Monarcham pede conculcaverit, „ verbis hisce adjectis: super aspidem et basiliscum „ ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. „ Quae historia sapientissimorum Senatorum jussu- „ ne dicam, an permissu? denuo *depicta* cernitur „ in augustissimo Palatii Ducalis loco, qui Consi- „ lium magnum dicitur, et justitiae, quae verita- „ tem complectitur, sedes est. Ipsa autem pictura, „ ut curiositati vestrae satisfaciam, ita se habet: Pa- „ pa stans, brachiisque a Venetorum duce et Car- „ dinale quodam suffultis, pede sinistro cervicem „ Imperatoris gradibus solii Pontificii incumbentis „ comprimit, in eumque, quasi hoc ipsi agendum „ esset, superbos oculos intendit, maxima hominum „ multitudine sacram tragoediam pariter spectante. „ Subjun-

Simili ratione quidam natam et altam esse censent fabulam *de Symbolo Apostolico per Apostolos* in modum symbolae aut tesserae collato, sic, ut primus, tum secundus, tertius, et ita porro ceteri dixerint quandam ejus particulam, ex quibus integrum Symbolum sit conflatum. „Hoc „ipsum, ait *Jo. Barthold. Niemeier*, Theologus quondam Helmstadiensis, in *diff. de Symbolo Apostolico* §. XXII. „Erasmo occasionem dedit con- „jiciendi opinionem, qua singulis Apostolis „singulae Symboli adscribuntur sententiae, originem suam pictoribus Catechumenorum „memoriam adjuturis debere, dum T. IX. „Oper. p. 702. ita inquit, de singulis articulis a singulis Apostolis proditum commentum videtur vel *pictorum* vel alicujus esse, qui hac „ratione voluit et Apostolorum celebrare nomina, et Catechumenorum memoriae consulere. „

Fabulam illam pervulgatam *de magno Christopho*, Christum Dominum, Aegyptum profugum, per mare rubrum gestante; nec non illam *de Gregorio equite* draconem configente, ex picturis ejusmodi symbolicis repetunt viri acutiores. Digna sunt, quae de utraque apponam verba *Christoph. Schulzii* in *diff. de Judaeo non mortali* §. VII. „Poëtarum more veris inferuerunt ficta, adeo, ut hinc etiam adscribi soleat

E §

„inven-

Subjuximus ipsum locum, quod ex eo appareat, picturam illam et statuum mere symbolicam rationem habere.

74 CAP. I. DE CRITERIIS

„ inventio de Christophoro M. cujus explica-
 „ tionem tradunt sequentem; ac si Christopho-
 „ rus ille denotet ecclesiae praeconem, qui ma-
 „ gnus esse debet ac grandi corpore. h. e. magna-
 „ nimus perinde ac fortis. Gestare puerum,
 „ h. e. Salvatoris nostri circumferre doctrinam.
 „ Describi ac delineari consuevit in mediis
 „ aquis, ubi simul ingentes belluae ipsi insidias
 „ struunt; quo pericula Sacerdotum ac eccle-
 „ siae hostes indicarunt. Panis quem in pera
 „ secum circumfert, specialem Dei ac certissi-
 „ mam erga Concionatores denotat providen-
 „ tiam. Senex qui in litore cum lychno prae-
 „ cedens pingitur, Scripturam S. adumbrare
 „ debet, quae lumine proprio Concinatoribus
 „ iustam aperit viam. vid. *Nic. Selnecc. Part. III.*
 „ *exam. Ordinand. de lege moral. p. 30.* Illa ta-
 „ men tempora tanta barbaries infecuta est, ut
 „ ficta a veris non dignoscere didicerint. —
 „ §. 8. Citari merentur verba *Apologiae Augusta-*
 „ *nae Confess. ex art. IX. de invocatione Sanctorum,*
 „ in *Libr. Symb. p. 230.* Christophorum pin-
 „ xit aliquis vir prudens, ut significaret, ma-
 „ gnum oportere robur animi esse in his, qui
 „ ferrent Christum, h. e. qui docerent Evan-
 „ gelium aut confiterentur, quia necesse sit
 „ subire maxima pericula. Deinde stolidi mo-
 „ nachi apud populum docuerunt invocare
 „ Christophorum, quasi talis polyphemus ali-
 „ quando exstitisset. Hinc ex Pontificiis aliqui
 „ nobiscum sentire coguntur. Villavincientius
 „ inquit:

„ inquit: Dubium non est picturam hanc a S.
 „ Patribus in hunc usum proprie excogitatam,
 „ ut evangelii praeconem adumbret. &c. —
 „ Gregorius eques armatus pingi solet. Atta-
 „ men quascunque crepent minas, (Pontificii)
 „ quibuscunque saeviant fulminibus, sine du-
 „ bio hic Gregorius in rerum natura numquam
 „ fuit, adeo, ut Gelasius dist. XV. fabulam
 „ hanc haereticis tribuat inventoribus. v. *Mel-*
 „ *chior Canus* locor. Commun. lib. II. cap. VI.
 „ *Baronius*, qui aliis in traditionibus hujusmodi
 „ censendis adeo religiosus esse non solet, hunc
 „ tamen Gregorium numquam vixisse credit.
 „ *Pictura illa S. Georgii. quae effingitur eques ar-*
 „ *matus, qui hastae cuspide draconem interfecit, jux-*
 „ *ta quem etiam virgo posita manus supplices tendens*
 „ *implorat auxilium, symboli potius, quam alicujus*
 „ *historiae opinor esse expressam imaginem.* In nul-
 „ lis enim, quae recensuimus, Gregorii actis antiquis
 „ quidquam ejusmodi legitur, sed a Jacobo de Vora-
 „ gine absque aliqua majorum auctoritate ea ad hi-
 „ storiam referuntur, quae potius typum exprimunt
 „ in Martyr. Rom. April 23. — Simili fere
 „ modo videtur Judaeus ille fictus non morta-
 „ lis, ad Christianam Religionem confirman-
 „ dam, prout Christophorus ac Gregorius. Hac
 „ de causa D. Dannhauer in dramat. Sac. theat.
 „ 2. (ubi phantasmata fictarum personarum in-
 „ troducit) in eadem scena sistit Christo-
 „ rum M. Gregorium, Judaeum immortalem.,

Ex

Ex iisdem inventis, quibus pictorum et statuariorum ars lascivire solet, originem fabulae de *Joanna Papissa* repetit Vir rerum historicarum scientissimus multisque nominibus clarus *Christ, Aug. Heumannus in diss. de origine vera traditionis falsae de Joanna Papissa*, Goett. 1739. habita. Primo enim ostendit exemplisque confirmat §. XV. saepius esse factum, ut virilia nomina eorum, qui muliebri notabiles essent vitio, mutarentur in muliebria, imo ut hujus generis viri contumeliose appellarentur mulieres. Idem pictores esse imitatos, §. XVI. ut fortes virorumque rectrices feminas habitu ornatuque virili induerent, molles et femellae cuiuspiam obnoxios viros facie pariter ac veste muliebri exhiberent. Itaque §. XVII. „Habe-
 „bat, inquit, saeculum decimum plures Papas,
 „inter quos non unus gerebat nomen Joannis,
 „mulierculis tam flagitiose addictos, ut etiam
 „ecclesiasticum ipsis permetterent imperium,
 „sapientioribus omnibus graviter indignanti-
 „bus. Exstat et singularis de hoc argumento
 „liber summi Theologi *Val. Ern. Loescheri in-*
 „scriptus: *Historie des Römischen Huren-Regi-*
 „ments. Jam hujusmodi Pontificem justa con-
 „tumelia vocatum fuisse Joannam, quam faci-
 „le est credendum! Quam facile deinceps cu-
 „pido incessit, hujus turpitudinis osoribus pi-
 „ctum exhibendi hoc monstrum, Papamque
 „repraesentandi forma foeminea! Imo non pi-
 „ctas tantum, sed etiam fictas fuisse tales ima-
 „gines

„ gines fatis constat. Lutherus noster in ipsius
 „ urbis Romae publico quodam loco fuis vidit
 „ oculis Papiſſam lapideam, quae videtur illa
 „ ipſa fuiſſe, quam initio Saeculi XV. Theodo-
 „ ricus Niemiſius Romae publice proſtrare ſcri-
 „ ptum reliquit, quamque Sixti V. juffu ſubtra-
 „ ctam fuiſſe oculis populi, et in Tiberim pro-
 „ jectam docet Spanhemius: qui et praeterea
 „ docet, Bononiae quoque et Senis publicas
 „ fuiſſe Papiſſae ſtatuas. Apparet jam ex iis,
 „ quae modo diximus, ſaeculo decimo pictas
 „ demum fuiſſe ſculptasque has imagines: cum-
 „ que longo poſt tempore hebetiores haberent
 „ has effigies pro teſtibus veritatis, non ſymbo-
 „ licis, ſed hiſtoricis, credi ſcribique coepiſſe,
 „ aliquando mulierem aliquam evectam fuiſſe
 „ in ſupremum ſacrae dignitatis faſtigium: Nec
 „ vero matres ſolum, ſed etiam nutrices hujus
 „ fabellae fuiſſe iſtas picturas, facile intelligitur.,

Ita pariter admodum eſt veriſimile ea, quae
de Rolando iſto M. narrata ſunt, profecta eſſe pe-
 nes aetatem poſteram ex ſtatuſ longè alium in
 finem poſitis. Teſtem vocabo ſummum illud
 omnis elegantioris doctrinae lumen *Conr. Sam.
 Schurzſleiſch* (*) in vita Alberti III. Duc. Saxon.
 Opp. hiſtor. polit. p. 677. ubi laudat Goldaſtii
 de Rolando iſto iudicium: „ Quanto rectius,
 „ inquit,

(*) Quem nemo melius laudare potuit praeter Virum
 laudatiſſimum et Illuſtr. Jo. Guil. de Berger, in
 vita C. S. Schurzſleiſchii, diſſertationibus Bergeri
 academiciſ varii argumenti inſerta.

„inquit, Goldastus hoc expendit, quum Ro-
 „landi nomen, unde statuae Rolandinae appel-
 „lationem sortitae sunt, *non personae sed rei de-*
 „notandae impositum esse tradit, eo quidem
 „instituto, ut esset *indicium dicundi juris, ac*
 „*publicum et fixum statutumque signum liberi judi-*
 „*cii imperatorii.*„

2) De Henrico Leone, Saxoniae principe, no-
 tissima et in vulgus est fabula, de leone ipsum
 comitato, unde ipsi nomen Leonis haeserit. At
 ex insigni Leonis ab Henrico hoc adscito re-
 ctius istud cognomen arcessitur ab aliis. Hic
 iterum appellabo eundem *Conr. Sam Schurzfleisch*
in diss. de Henrico Leone (in Ej. Oper. historico
 polit. n. XLV.) §. 2. „Hujus inter laudes, ait,
 „praecipuum est, quod Leonis nomine auctus
 „ornatusque fuit. Quod undenam acciderit,
 „et quae ejus occasio causaque fuerit, non
 „uno modo narratum est. Multi a fabula re-
 „petunt, quam docte refellit *Alb. Kranzius Sa-*
 „*xon. lib. VI. c. 34.* Ego ab imagine Leonis,
 „quam in gentilitiis insignibus usurpavit, post-
 „quam Fridericum Aenobarbum infestum sibi
 „habuit, adversamque fortunam ejus inle-
 „menti edicto expertus, in Angliam discessit,
 „atque inde asportato Leonum insigni rediit.
 „Id confirmat nummus ex longinquitate illo-
 „rum temporum allatus, in quo et nomen Henrici
 „et Leonis effigies est incisa. Non aliter existima-
 „vit Kranzius, vereque prodidit, Henricum ad
 „distin-

„distinguenda armorum insignia leonem ex
„Anglia adduxisse. „

Sequamur eundem iudicem verissimum,
cum *Julinum*, veteris Pomeraniae urbem inclytam,
a nonnullis a *Julio Caesare conditam* dici
tradit, eo quidem argumento: „quod *Lancea*
„illius, columnae mirae cuidam magnitudinis
„infixa, diu ibi asservata fuerit. Sed *hoc indi-*
„*cio fabula se prodit*, quandoquidem Romani
„non lanceas, sed hastas staturam hominis
„haud multum excedentes habuerunt, nec ter-
„ra marique in oras illas Caesaris arma signa-
„que pervenerunt. „ in *Diff. de Belgardia Po-*
meranorum §. XI. Opp. histor. polit. p. 494.

Ita erit circa illa omnia, quae fabulosis indi-
ciis ac repugnantibus cujusvis aevi genuinis
monumentis, in medium afferuntur monu-
menta, ut iis potius ad cognoscendas et sub-
ruendas fabulas commode uti licuerit.

3) Nummos quoque saepe per Satyram esse
expressos et constat, et memorabili quodam
exemplo docet idem Clariss. Heumannus in
diff. ad n. I. hujus §. jamjam laudata. §. XV.
Inde vero facile exoriri posse fabulam, si id,
quod Satyrae, et quod rei est, quae carpitur,
non satis discernatur, facile patet, quamvis pe-
culiare ejus nobis nunc non occurrat exemplum.

Norunt quidem doctiores, quantae lites in-
ter viros quosdam celeberrimos sint agitatae de
numero quodam *Ludovici XII.* Galliarum Re-
gis, cui graves cum Pontifice Romano inter-
cesse-

cesserunt concertationes, inscripto: *Perdam Babylonis nomen*. Quo eum plurimi evertendam sedem pontificiam significasse contendunt, et hoc modo nummus ille plus bilis et odii in Pontificem quam Satyrae habuisset. Sed sciunt iidem, quemadmodum *Jo. Harduinus*, ut erat ferocientis ingenii, in alia omnia abierit, ac ostendere allaboraverit, non Romam sub nomine symbolico Babylonis, sed Babillonem, Aegypti quondam urbem primariam ipsamque Aegyptum in hoc nummo esse intelligendam, quam una cum universa Aegypto perdomare sibi que subicere apud animum statuerit et agitarit Ludovicus XII. Cujus sententia si firmo niteretur fundamento, fabulae loco habendum esset prius illud, quod volunt, Ludovici Regis de evertenda Roma consilium, idque ex nummo minus recte intellecto. Sed eadem ejus quoque generis fabula foret, de qua §. 14. diximus, quae ex amphibolia vocis ac aequalitate soni traxisset originem. Harduino autem obviam ivit, dubiisque ejus satisfecisse videtur vir acris ingenii rectique judicii *Christ. Sieg. Liebe* in erudito libello: *Nummi Ludovici XII. epigraphæ, Perdam Babylonis nomen, insignes, illustrati et contra Jo. Harduinum defensi, una cum diss. Harduini gallica*. Lips. MDCCXVII. h. e. anno Reformationis secundo jubilæo.

Alio exemplo, quemadmodum nummus, cujus vim non recte percepimus, fabulam si non gignat, certe tamen alat ac sustentet, ostendit

dit saepius laudatus laudatissimusque *Conr. Sam. Schurzfleisch*, cum *de religione Philippi Arabis* Imperatoris, quam Christianam nonnulli fuisse contendunt, et quam supra jam §. XIV. fabulae suspicionem habere diximus, differit, in *diff. de Philippis Augustis*. (est ea n. XLI. in *Opp. histor. polit.*) Ita igitur ille §. 8. p. 535.

„ Neque enim vitupero conatum et studium
 „ Octavii Falconerii — apud quem exstat num-
 „ mus Philippi Senioris imagine signatus, in
 „ cuius averſa parte ineſt *effigies arcae*, quadra-
 „ tam figuram referentis, et tres literas, quae
 „ nomen *NOE* conſtant, inciſas habentis, at-
 „ que adeo eluvionis Deucalioneae memoriam
 „ renovantis, ut cenſet idem ille antiquarius in
 „ *diſſert. de nummo Apamensi* p. 168. et 187. ſq.
 „ Sed *nihil cauſſae video, cur iſtae Apamensium num-*
 „ *mus ad ſignificandam Religionis Chriſtianae teſſe-*
 „ *ram aſſeratur*, in quo nulla eſt diluvii nota,
 „ nullum Noachici nominis veſtigium, nullum
 „ arcae fluitantis ſignum, nullum in ramo oli-
 „ vae, niſi foederis et concordiae indicium,
 „ nullum denique in tota partis averſae effigie,
 „ niſi fertilitatis et abundantiae, exſtat argu-
 „ mentum. — Duae autem columbae, qua-
 „ rum ſpeciem formamque nummus praeſebet,
 „ nulla ratione ad columbam a Noacho emiſ-
 „ ſam referuntur. Nam et in aliis nummis, qui
 „ neque ad Noachum ſpectant, nec quidquam
 „ cum rebus ſacris commune habent, duas co-
 „ lumbas et ramum olivae, ſi operae pretium
 F fit,

„fit, perfacile ostendamus. Athanasium Kir-
 „cherum nimis credulum et Falconerii vesti-
 „gia secutum, non fero hac in caussa iudicem;
 „tantum de Cl. Ciampino miror, adduci po-
 „tuisse, ut crederet, *nummum hunc a Christianis*
 „(scilicet Apamensibus) *in signum laetitiae, quod*
 „*ipse Philippus Christianae religioni addictus esset,*
 „*sculptum fuisse*, in Sac, historiae disquisit. an
 „*duo Philippi Imperatores fuerint Christiani*. Sum-
 „sit enim pro certis, quae probare debuit, et
 „Graeca, quae in altera nummi parte incisa
 „sunt, vocabula perperam edenda curavit, et
 „*levi conjectura ductus arcam Noae sensu Christianae*
 „*pietatis exposuit*, ac rejecto in quo ei libens
 „assentior, Deucalionis diluvio, salutem ex
 „baptismatis aqua denotari persuasum habuit;
 „sed omnium auctoritate Graecorum destitu-
 „tus. „ Sane qui haec probe pensitaverit, fa-
 „tebitur, nimium ab arca quadam diluvionis-
 „que cuiusdam vestigiis dari saltum ad religio-
 „nem Christianam tribuendam principi, qui
 „scelere et perfidia invasit imperium, ac cete-
 „ris in rebus Gentilium sacris omnique supersti-
 „tioni maxime fuit deditus; id quod in cele-
 „brato ob urbem Romam conditam Jubilaeo
 „Millenario satis declaravit. (*) Quae ergo de
 „hujus Philippi Arabis sacris Christianis fabu-
 „lose

(*) Excusatur quidem, imprimis a Celeberrimo Chr.
 Gottl. Schwarz in *Diss. de tempore ludorum saecula-*
rium sub Philippis Augustis celebratorum, Altorfi
 MDCC

iose sunt narrata, hoc nummo primitus vel niti, vel tamen eo esse falso defensa, specieque quadam colorata vix erit dubitandum.

4.) De poetis quidem dudum in proverbium abiit illud Horatii, ipsis quidlibet fingendi aequam semper fuisse potestatem. Quare eos abundare fabulis haud est mirandum. Si vero quis ipsorum fictiones aliorum historicorum relationibus praeferre aut immiscere voluerit, non poterit non dare in fabulam.

Ita Constat, Virgilium inducere *Didonem ab Aenea* primum intensius molliterque *amatam*, dein vero turpiter relictam, ac ipsam male sano amore furibundam semet rogo imponentem. Qui vero haec Didonis ultima iis anteferet, quae probatiores historici longe aliter retulerunt, is poetae auctoritate pro veritate fabulam acciperet; verissimumque potius iudicium summi Polyhistoris *Conr. Sam. Sckurzschii in diss. de Karthagine*, §. 3. (n. 37. in *Ej. Op. Histor. Polit. p. 516.*) *Virgilium, cum id versibus mandaret suis, omnino esse fabulatum, ut*

F 2

digni-

M DCC XXIII. §. XIII. quod in eo ipsi genio moribusque saeculi fuerit obtemperandum, cum et apud Imperatores Christiana sacra professos et secutos quam plurimae resederint Ethnicismi reliquiae. Quae tamen an ad eum absolvendum sufficiant, praesertim cum Eusebius, primus hoc in argumento testis, maxime fama circa Christianismum hujus Imperatoris solum nitatur, aliorum esto iudicium.

84 CAP. I. DE CRITERIIS

dignitatem Aeneae, cui hic falsam laudem affinxit, copiosius ornaret. Idque eo magis inde patet, quod §. 4. liquere ait, Didonem magno temporis intervallo ab Aenea separari, et si rationes conficiendae sunt, trecentis post annis, quam Aeneas Troja profugus Albae regnaverat, Carthaginem conditam fuisse.

Ejusmodi sunt sexcenta alia *de Gentilium diis, deabus et heroibus*, de quibus prudentiores inter ipsos esse ea omnia poetarum fabulas, ac ex horum fingendi temeritate arcessenda existimarunt: velut *Cicero Tusc. Quaest. lib. I. n. 65. p. m. 554.* „Non enim Ambrosia deos „aut nectare, aut juventute pocula ministrante laetari arbitror. Nec Homerum audio, „qui Ganymedem a Diis raptum ait propter „formam, ut Jovi pocula ministraret; non „ista causa, cur Laomedonti tanta fieret injuria. *Fingebat haec Homerus, et humana ad „Deos transferebat.*

His poetarum somniis et accensendum, cum Aetnae fauces inferni portas fecerunt; in quo eos passim secuti Monachi. Hinc inter alios *Hattonem*, Moguntinensem Archiepiscopum multis criminibus infamem, narrauerunt *a diabolo in sublime arreptum, inque Aetnam montem praecipitatum esse cum hac vociferatione*, eaque rhythmica, ne quid deesset ad fabulam, *sic peccata lues atque ruendo rues.* Quae dum referuntur in *Observ. Halens. ad rem literar. T. I.* Obs.

Obs. VI. §. 1. acute hujus fabulae indoles et origo ex poëtarum et monachorum conglutinatiis sententiis repetuntur. l. c. §. 2. p. 75.

„Cum incidissem in locum Petri Polefensis,
 „ubi rationem redditurus; cur in Siciliam no-
 „lit reverti, inter alia Aetnam quoque caussa-
 „tur, flammivomum montem, eumque *portam*
 „*infern*i appellat, vix dubitare amplius potui,
 „quin ista de Hattone conficta sint, a volen-
 „tibus significare, eum post mortem illuc de-
 „venisse, quo divitem epulonem sacra narrat
 „historia. Quod quidem plenissima sceleri-
 „bus ejus vita promeruit. *Quid poëtae de gi-*
 „*gantibus, quasi sub Aetna sepultis, fabulati sint,*
 „*ignotum est nemini. Ear fabulas Monachi postea*
 „*transulerunt ad inferni descriptionem, voluerunt-*
 „*que credi, in illo hiatis fauces esse inferni.*„

Rhetorum ac Comoedorum exclamationes quemadmodum fabulae materiam et originem praeberere queant, alio quodam exemplo ostendit circa *Juliani Imp. Vocem extremam, Vicisti Galilaeae!* vir in omni fere historia curiosus, *Christ. Aug. Heumannus* in *diff. qua fabulam de Juliani Imp. voce extrema, Vicisti Galilaeae!* certis argumentis confutat, ejusque originem in apricum profert. Goett. 1740. Postquam enim eam argumentis, maximeque ex silentio omnium fere scriptorum fide digniorum, et ex ipsius rei repugnantia confutasset, ex Rhetorum, concionatorum, forte et Comoedorum vocibus eam coësse censet. Docet nempe §. XIV. p. 20. ex

Theodorito, post auditam Juliani mortem communiter clamatum esse ab universis: ubinam sunt vaticinia tua stultissime Maxime! (*) *Vicit Deus et ejus Christus!* „En, ait, locum clarissimum, e quo discimus, *Antiochiae et in templis Christianorum*, et in domibus eorum privatisque conventibus et *in theatris* denique ipsis, statim post mortem Juliani clamitatum fuisse: *Vicit Crux, siue Crucifixus, Vicit Christus.* Ejusdem rei testis est, isque Juliano aequalis, Gregorius Nazianzenus: quippe qui in secunda in Julianum oratione planissime docet, eum statim post mortem suam vulgi et civitatum clamoribus exagitationum fuisse *in theatro*, in foro, in conventibus, scilicet cum domesticis, tum ecclesiasticis. — §. XV. Hisce praemissis, pergit, haud fuerit difficile pervenire ad fabulae illius, quam tractamus, originem. Admodum scilicet credibile est, concionatorum aliquem, imo plures, e cathedra sua sacra, ut renunciata fuerat mors Juliani, ita exclamasse: *Vicisti Galilae!* h. e. tu fili Dei, quem Galilaeum vocabat empaecta Julianus, tandem vicisti, ac discessisti superior, interemto eo, qui te persequabatur tuumque populum. Credibile item est, *in Comoedia* statim a morte Juliani acta sic aliquem vociferatum esse eodem, quo dixi, sensu: *Vicisti Galilae!* Credibile denique

(*) Erat hic philosophus, pago deditus, Juliano familiaris, facultatem divinandi affectans.

„ nique est, cum sacris in cathedris, tum in
 „ theatris exclamatum fuisse: Vicistis Galilaei!
 „ h. e. vos Christiani, quos Galilaeos contemtu
 „ ludrico appellitabat Julianus, hoc caeso salvi
 „ estis. — Jam quae harum fabulae originum
 „ sit probabilior, h. e. quae harum de Juliano
 „ exclamationum translata fuerit ad ipsum Ju-
 „ lianum, arbitrandum aliis relinquo facile.
 „ Ego quidem universa, quae commemoravi,
 „ accidisse credo, neque quo minus credam,
 „ quidquam obstare video. Proinde non ex
 „ una stirpe, sed e pluribus enatam judico hanc
 „ esse fabulam. „

Sed hic nobis subsistendum esse arbitramur,
 et pergendum ad reliqua.

§. XIX.

*Si non solum in se fabulam olet ac qua-
 vis humana fere re major est narratio, sed
 et solum auctiores habet scriptores fabula-
 rum amantissimos et tenacissimos, horum
 in fabulas amor penitus tribuenda et
 pro fabula habenda est. Quamvis enim
 scriptori, cui fabulae sunt in deliciis,
 non omnem negandam esse fidem hi-
 storicam largiamur, praesertim circa
 ea, in quibus sana dubitandi causa non
 superest, aliter tamen est, si ea in se
 monitrosa sit commentisque referta.*

Id quidem maxime ita erit circa scriptores Judaeorum *Talmudicos*, nonnullosque horum similes. Constat enim, hos ubique fere, et ab ovo, ut ajunt, usque ad mala fabulari. Itaque ex ipsorum ingenio nugivendulo ac fabulis vixice intento omnia ista proficiscuntur, ac quo loco habenda sint, facile est cognitu.

Hujus criterii luculentum exemplum item suppeditat famigeratus iste *Simonis Magi in aërem volatus*, ex quo precibus ac diuina virtute Petri Apostoli reductus ac in terram praeceps sit datus. Audiamus iterum hanc in rem *Fridr. Spanhemium* F. cui in historia ecclesiastica multum essetribuendum nemo nescit, *in diss. de temere credita Petri in urbem Romam profectio*, (in *Ej. Quatern. dissert. histor. arg.*) §. XI. p. 152. „Hinc de Romanis Simonis „gestis, praestigiis, accessu ad Neronem, favore in eum Caesaris, volandi nisu, Petri „precibus, dominico die, praevio ejusdem „junio cum tota ecclesia, Magi infelici lapsu, „excandescencia Neronis, supplicio Victoris „seu interfectoris Apostoli; superstructae fuerunt narrationes aliae *apud auctorem Pseudo-Clementem*, *Pseudo-Marcellum*, *Arnobium*, „*Epiphanium*, *Sulpicium*, *Augustinum*, *Theodoretum*, *Philastrium*, *Pelusiotam*, *Gregorium „Turonensem*, *Simconem Metaphrasten*, et quos „non? — Recte jam Augustinus (ep. 86.) „epistola ad Consulanum presbyterum: Fuisse „hanc quidem opinionem plurimorum, *quamuis*

„vis perhiberent eam esse falsam plerique Romani.
 „Et ab ea fabula derivabant in Romana eccle-
 „sia solemne in hac jejunium sabbathi. — Ni-
 „hil certe de certamine illo Petri Justinus,
 „Irenaeus, Tertullianus, Eusebius, quamvis
 „hic postremus simul cum Petri adventu ex-
 „stinctas illico fuisse cum viro ipso ejus prae-
 „stigas. „

Ejusmodi quid statuendum etiam de per-
 vulgata illa Christo nato *Oraculi voce*:

Me puer hebraeus, superum Rex, linquere tecta
 Haec jubet, et tristes Ditis remeare sub umbras.

Quo responso monitus Augustus Imp. aram
 in Capitolio erigendam curaverit, inscriptamque
Ara primogeniti Dei. Quantum ei sit tribuen-
 dum, facile inde patet, quod Nicephoros so-
 lum, Suidas et ejus generis fabulatores testes
 habeat et auctores. Quod ne temere tantum
 dixisse videamur, allegemus, quae hanc in
 rem ex Isaaco Casaubono, summo viro, tradit
Georg. Moebius, Theologus quondam Lipsiensis,
 in *Tract. de Oraculorum ethnicorum origine, pro-*
pagatione et duratione Cap. VI. p. 83. „Lubet
 „apponere judicium laudati praeclarissimi viri
 „H. Casauboni de pervulgatissimo isto Ora-
 „culo: *Me puer hebraeus*. etc. Ita autem ille
 „*Exercit. I. contra Baronium* num. XII. Narrat
 „Baronius, inquit, Apollinem tribus versicu-
 „lis respondisse Augusto, qui Romam rever-
 „sus aram in Capitolio erexit, cum hac in-

„scriptione: Ara primogeniti Dei. Tum ad-
 „dit: *Haec Nicephorus et Suidas, quibus ceteri*
 „*fidem adhibuerunt.* Suidas ante annos circiter
 „quingentos scripsit: Nicephorus Callistus an-
 „te trecentos aut paullo plures. *Luculentos*
 „*vero scriptores, quibus de re tam antiqua fides ha-*
 „*beat*! Nicephorus praesertim, auctor vanissi-
 „mus, *futilissimus, fabulosissimus*, nec συγγραφεὺς,
 „h. e. historicus, sed μύθων καὶ λήρων βασιλευς, h. e.
 „fabularum ac nugarum compilerator merito
 „suo dicendus, cui ipse Baronius, quoties ani-
 „mum intendit, fidem omnem abrogat. Idem-
 „que de Suidae temeritate in probandis, quae
 „palam falsa erant, jure quaeritur non multo
 „post num. 36. Quinam igitur illic ceteri,
 „qui Nicephori fidem secuti? Habent dubio
 „procul similem labra lactucam. „
 „Sed bina haec exempla suffecerint.

§. XIX.

Huic Criterio analogon est, si histo-
 „ria quaedam fabulosae indolis solum 1) in
 „folle, ut ita dicam, est exhibita, h. e. si
 „ea solum traditione perpetuaque hominum
 „sine judicio ipsam narrantium serie nitatur.
 „2) Quam vagae enim et vanae sint
 „ejusmodi traditiones vulgique narrati-
 „ones (gemeine Sagen) innumeris con-
 „stat documentis.

I Ter-

1) Terminus hic est Jctorum, cum debita solum nominata, et accusationes in univ-
ersum factas, nec figillatim testibusque ne-
cessariis instructas, indicare volunt. Eundem
commodissime transferre licet ad narrationes
ejusmodi sine consule et die; ad traditiones,
quae nullo alio nituntur fundamento, nisi quod
ita semper traditum sit ac narratum a veteri-
bus, sine omni quidem discretionis judicio,
nec cum levissima aliorum testimoniorum fide
dignorum compositione et comprobatione.

2) e. g. Jactat Romana ecclesia *effigiem ser-
vatoris J. C. originariam* sudano, quo sanctissi-
mam faciem suam absterferit, impressam, Ve-
ronicae mulieri religiosae datam, et inde sum-
ma religione cultam et observatam. Si quae-
ras testimonia, adest solum traditio, nec ea
veterum, sed recentiorum fabulatorum; tradi-
tio, inquam, quae per se ad testimonia maxi-
me lubrica est referenda. Docet hoc Jo. Dal-
laeus, omnis antiquitatis ecclesiasticae vir peri-
tissimus, omnemque fere ejus campum emen-
sus, *de objecto Cultus religiosi lib. IV. Cap. XVII.*
p. 679. „Si auctorem, inquit, poscis, tradi-
„tionem Christianam edunt annales, i. e. in-ex-
„haustum quidem, sed tamen valde obscurum
„et incertum thesaurum, e quo isti nobis im-
„mensam vim fabellarum quotidie extrudunt.
„Sed hanc de Veronicae sudario traditionem
„nihil minus esse, quam Christianam, inde
„constat, quod Christianorum, qui ab octin-
gentis

gentis annis a die Domini natali proximis vixerunt, nemo vel unum de ea verbum fecit: Nam quem nobis ex Mariano Scoto, (i. e. homine undecimi saeculi) Baronius edit Methodium, is et post septimum, ut videtur, saeculum vixit, et quod vel ex uno a Mariano hic edito specimine satis constat, fabulator est ineptus atque inscitus.,

Refer haec ultima ad §. praecedentem, quem multum confirmant.

Ita et esse circa *Sindouem*, qua corpus Domini nostri in sepulcro involutum fuit, et quam sibi adhuc superesse contendunt Romanenses, diuinaque operante virtute illaefam servatam cum Baronio affirmant, eodem loco ostendit p. 678. Si auctorem, ait, si testem rei ante sexdecim saecula exstantis requiris, nullum quidem se habere fatebitur, (Baronius) sed respondebit, Musas suas omnia et meminisse, et memorare posse, et contumeliosum esse, purpuratas illas Divas, de rebus, quas narrant, testimonium cujusquam mortalis poscere, veluti non satis certa per se sit earum fides.,

Quae quidem aculeate, sed vere satis esse dicta, quivis sine negotio intelligit.

§. XX.

Si vero non solum ipsa narrationis, quae suspicionem habet fabulae, testimonia

monia sint subleste fidei, sed et 1) omnia sint dissona sibi repugnantia, vel et de die in diem aucta latiusque ducta, quo ad circumstantias personarum, locorum, 2) temporum, 3) scribendi ac referendi genera, pluraque alia, imo 4) contrarium diserte testentur probatiores historici: evidens est, eam pertinere ad fabulas. Verae enim historiae bene conveniunt et in una sede morantur, saltem quoad maxima et potiora, nec sinunt existare manifesta testimonia contrarii. In fabulis vero regnat varietas et in constantia, vel aperte pugnant cum historia.

1) Ita sese res habet in narratiuncula de *Judaeo immortali*, de qua iterum audiendus *Christoph Schulzius*, pluries meritoque suo a nobis laudatus, in *diff. de Judaeo Immortali* §. IX. „Ulterius falsitatis argumentum esse solet si auctores diversi, cum eandem describunt rem, sibi non consent: quemadmodum testimonia illa, quae Judaei adversus salvatorem nostrum conquissiverunt, parum aestimantur inde, quod non convenerint inter se, *Marci* XIV, § 6. imo pro nullo testimonio habentur. „*Matth.* XXVI, § 9. Discordiam varietatemque historicorum mendacii notam dicit *Paull.* „*Diaconus* lib. IV. miscell. Cap. II. et XIII. Juli-

94 CAP. I. DE CRITERIIS

„Julius Capitolin. in Maxim. et Balbin. c. XV.
 „De Judaeo autem immortalis tot diversae sen-
 „tentiae, et tot contradictiones occurrunt, ut
 „exinde optimo jure suspecta habeatur illa re-
 „latio. Matthaeus Paris cumque eo Cluverus
 „et alii scribunt, hominem hunc ante baptis-
 „ma Cartaphilum, postquam vero ab Anania
 „baptisatus, Josephum appellatum fuisse. Bo-
 „toreus in historia nomen huic fuisse refert
 „Gregorii. Libavius in praxi Alchimiae eun-
 „dem Buttadaeum appellat. Chrysostomus
 „Dudulaeus ex relatione Pauli ab Eizen Ahas-
 „verum vocat. Sutorem se fuisse dixit Ham-
 „burgi ac Numburgi, adeo ut fortunarum su-
 „arum sedem non procul a porta in civitate
 „Jerusalem habuerit, referente Paulo ab Ei-
 „zen, Chrysostomo, Nic. Helvadero. etc. Pa-
 „ris vero et Cluverus eundem janitorem fuisse
 „Pilati tradunt. Rudolphus Botoreus ac Bu-
 „lengerus cerdonem dicunt. Hinc ille Judae-
 „um hunc Salvatorem nostrum abegisse de ta-
 „berna sua, forma sive formula calcei, hi ve-
 „ro pugno scribunt. Numburgi nec stare,
 „nec sedere potuit, adeo ut durante concione
 „in templo modo an trorsum, modo retror-
 „sum iverit. Dixit ibidem, quod haecenus
 „nec noctu nec die quieverit, sed sine cibo
 „et potu absque somno et quiete miraculose
 „tot saecula conservatus fuerit. In Armenia
 „autem non solum stare, sed et sedere, imo
 „aliquoties cibum capere potuit cum Episcopo
 „Arme-

„Armeniae, prout Paris notavit. Hamburgi
 „et in Armenia munera sibi oblata contempsit,
 „nec ultra duos accepit obolos, ex quibus illi-
 „co eleemosynas fecit. vid. Dudulaeus ac Pa-
 „risius. Numburgi autem a mercatoribus am-
 „plissimis ornatus est muneribus. etc.,

Huc et inprimis illustre exemplum nobis
 foeneratur ille, quem supra commemoravimus,
 §. XVI. ad infernum a monachis damnatus et
 in eo visus *Car. Martellus*, circa quam sabel-
 lam maxime exstant repugnantiae, quae eam
 mendacii coarguunt. „Quae narrantur, in-
 „quit *Jo. Dallaeus de usu Patrum*, lib. I. cap. III.
 „p. 37. pugnant cum historiae veritate. Nam
 „qui hic corpore et animo in aeternum dam-
 „natus dicitur Carolus, is princeps fuit et re-
 „ligione et caeteris bonis artibus florentissimus,
 „a Gregorio III. P. R. ob pietatem laudatus,
 „unicum illis temporibus rei Christianae co-
 „lumen, cujus invicta manu caesae sunt uno
 „et altero proelio Maurorum innumerabiles
 „Copiae. — Sed et qui testis inducitur, Lu-
 „dovicus, adeo nescivit, quod isti calumni-
 „antur, ut aliud diserte affirmet. Sed et ipse
 „Eucherius, qui praecipuus relationis auctor
 „fuisse fingitur, quo tempore Carolus in aede
 „Dionysii sepultus est, jam pridem ipse mor-
 „tuus erat, ut neque in ecstasin rapi, neque
 „ea, quae viderat, Bonifacio et Fulrado nar-
 „rare, neque ut principis sepulcrum explora-
 „rent, jubere potuit. — Denique et illud
 falsum

„ falsum esse liquido deprehenditur, quod di-
 „ ferte habet eadem relatio, Fulradum Abba-
 „ tem summum Capellanum Regis Pipini ab
 „ Eucherio ad se vocatum fuisse. Cum enim
 „ constet, Pipinum Regis nomen decimo de-
 „ mum post Caroli Patris obitum ao: Dni 751.
 „ sumfisse, fieri non potest, ut ante illud tem-
 „ pus Fulradus summus Pipini Capellanus fue-
 „ rit; ut Eucherium, si quid cum illo Regis
 „ Capellano gesserit, plane necesse sit post an.
 „ 751. vixisse, quod immane est, et ab omni-
 „ um veterum scriptorum rationibus alienum
 „ mendacium.

Pari modo circa eum, de quo jamjam §.
 18. auctore Spanhemio diximus, *Simonis Magi
 in aëra volatum* casumque miserabilem maxima
 rerum et circumstantiarum pugna reperitur,
 quam et eodem loco eademque pagina obser-
 vat idem Spanhemius, at quantus vir! per-
 gens: „ *Circumstantiarum etiam pugna perpetua*
 „ *mendacem rei originem prodit.* Plerique, et
 „ ipse Annalium scriptor rem accidisse sub Ne-
 „ rone; Valesius ex Eusebio Simonis interitum
 „ contigisse principatu Claudii Augusti, quod
 „ et Simeon Metaphrastes tradidit. Baronius
 „ Simonem sub Claudio urbe exactum rediisse
 „ sub Nerone; nihil tale Eusebius, Hierony-
 „ mus, aut his anteriores. Soli Petro victoria
 „ a plerisque adscripta; Petro et Paulo con-
 „ iunctim a Sulpicio, Prospero, aliis. Sulpi-
 „ cius Simonem voluisse probare se Deum; alii
 Chri-

„Christum, qui ad Patrem adscenderet. Ille
 „duobus suffultum daemoniis evolasse; Arno-
 „bius curru vectum et quadrigis igneis. Ju-
 „stinus Simonem pro Deo habitum, et cul-
 „tum etiam post fata; reliqui turpi lapsu et
 „miserabili interitu Roma adspectante prodi-
 „disse magicas atque impias artes. Illi Simo-
 „nem se in Neronis amicitiam insinuasse, pro-
 „bante Baronio: nihil hujus genuina veterum
 „scripta. Alii exinde derivare Petri et Paulli
 „carcerem, hinc necem, accenso in Simonia-
 „nae calamitatis auctores Nerone, et ita rur-
 „sum ex Auctoribus suis Baronius: contra ve-
 „teres Neronianae persecutionis, cujus in fine
 „sublatus Paullus, occasionem assignare diver-
 „sissimam ex Tacito vel Suetonio. Alii sta-
 „tim a Simonis lapsu ductos ad supplicium
 „Apostolos; alii intercurrisse novem mensium
 „spatium, quo detenti in squalido carcere.
 „Nec hic pugnantium circumstantiarum finis
 „est. „

Haud minor, imo fere major, ut hoc unum
 adhuc addamus exemplum, rerum pugnanti-
 um tractuque temporis augescentium, existit
 copia in narratione *de inventa ab Helena*, Con-
 stantini M. matre, *cruce dominica*. Haec iterum
 optime nobis edisserit idem Jo. Dallaeus in eo-
 dem *de Objecto Cultus relig. libro V. c. I. p. 709.*
 „Qui primus hujus historiae meminit episto-
 „lae ad Constantium scriptor, *Cyrillus*, ut cre-
 „ditur, Hierosolymitanus, is *simplicissime*, ut
 G in

„in talibus fieri amat, hoc unum tradit: Con-
 „stantini temporibus salutare Crucis lignum reper-
 „tum esse Hierosolymis; nihil addit de Helena,
 „vel de miraculis, quibus Christi crux a la-
 „tronum patibulis discreta fuisse dicitur. Am-
 „brosius postea vel de suae eloquentiae penu
 „fabellam adhuc rudem instruxit et ornavit,
 „vel ab iis instructam excepit, et Helenam quae-
 „rendae et inveniendae Crucis ducem et auctorem
 „edidit, et adjecit, deprehendisse ex titulo, quae-
 „nam ex tribus crucibus vere Christi esset:
 „Titulo, inquit, crux patuit salutaris. Denique
 „et de clavis, quibus confixus fuerat Christus,
 „non spernendum auctarium commentatus est.
 „Aliis Ambrosii de cruce ex titulo narratio
 „exilior atque jejunior visa est. Placuit eam
 „alicujus miraculi gloria animare. Neque e-
 „nim reliquiariis ullibi unquam deest haec
 „machina.

„Itaque ad Ambrosium accessit primo paul-
 „lo junior Ruffinus, qui novum calorem histo-
 „riae addidit; Macarium episcopum in medium
 „drama inducens, cruces mulieri gravissime aegro-
 „tanti admoventem, et quae mulieri sanitatem
 „extemplo repraesentavit, hinc eam vere fuisse
 „Dominicae passionis instrumentum ingeniose
 „argumentantem.

„Sed ne hoc quidem Paullino, poetae et
 „oratori illius memoriae haud vulgari, satis
 „pro rei majestate fuisse visum est. Hic ergo
 „Reginam fecit, non ex Macarii vel auctoritate
 vel

„vel suggestione, sed ex infuso sibi divinitus
 „consilii lumine, mortui hominis cadaver crucibus
 „sigillatim admoveere et veram eo deprehendere, quod
 „contactu mortuum statim vita ei reddita in pedes
 „erexerit. Hoc primum fuit fabulae rudimen-
 „tum, haud paucioribus quam sexaginta post
 „Helenae mortem annis delineatum, in ipso
 „ortu discors et secum pugnans.

„De hac a quatuor illis viris ministrata
 „materia varie pro suo ingenio luserunt se-
 „quentium saeculorum scriptores. etc. „ In-
 „signis sane locus ad docendum, quemadmo-
 „dum fabula quoque malum sit velox, viresque
 „adquirat eundo, ita tamen, ut sibi nulla ex
 „parte constet.

Sic et circa *clavos* hujus *Crucis Dominicae* vir
 hic eruditissimus lib. IV. cap. XVII. p. 675:
 ejusdem Operis ob oculos ponit, quatuorde-
 cim in locis coetus Romanensis ostentari et coli
 ejusmodi clavos singulos, meritoque conclu-
 dit p. 676. „Apud alios omnes mortales in-
 „credibile erit, tres vel ad summum quatuor
 „clavos (neque enim plures, fatente Baronio,
 „esse potuerunt,) in quatuordecim diversissi-
 „mis locis, (tot enim numerata sunt) singu-
 „los totos in singulis haberi. „

Sed non opus erit pluribus.

2) Temporum indoli omnique genio sae-
 culi si quaedam repugnans est narratio, me-
 rito in crimen fabulae vocatur. Hinc circa fa-
 mosa *judicia Vehmica* seu clandestina Westpha-
 liae,

liae, quibus citra accusationem, et accusati factam condemnationem is protinus ex sola Judicum arcana sententia ad mortis supplicium tractus esse dicitur; quatenus eorum origo et Constitutio ipsi Carolo M. tribuitur, meam facio sententiam summi Jcti et philosophi, *Christ. Thomasi in Tract. de vera origine, natura, progressu et interitu judiciorum Westphalicorum. §. XXXII. nota C. p. 50.* „Tabulae sunt, quae „de Carolo M. quasi hic instituerit Judicia „Westphalica, ab Aenea Sylvio et post hunc „ab aliis fuere proposita. — Rationes nostrae „sunt, quia etsi constitutio talium judiciorum „non repugnet pietati et virtuti Caroli M. (ut „pote quae vel tanta non fuit, uti communi- „ter depraedicator, vel etiam comparatur pa- „rum prudenter non cum genuino usu judi- „ciorum Westphalicorum, sed cum eorum „abusu,) tamen etiam quoad verum usum, „i. e. emendationem judiciorum Criminalium „veterum, repugnat processui omni, tempore Caroli „M. usitato, ut facile apparebit, si quis mox di- „cenda de processu judiciorum Westphalicorum „conferat cum *historicis et legibus temporum Ca- „rolinorum.* „

Eodem modo peccatum videmus ab iis, qui Attilam Hunnorum Regem fabulantur accepisse in matrimonium Ducis Saxoniae filiam. *Perinde* inquit, *Conr. Sam. Schurzfleisch* in *Opp. hist. pol. diss. XIX. Ungarica inscripta, §. V. p. 339. ac si jam tum Saec. V. duces Saxonici cum haeredi-*
tario.

tario imperio fuissent, ejus vanitatis me taedet prorsus.

3) Neque haec, quae ex impari ac aevo seu populo cuidam minus proprio dicendi scribendique genere repetitur pugnans circumstantia, de minimis est, sed multum omnino habet ponderis. Quodsi enim videamus, historiam quandam ita esse scriptam, ac tum temporis, et ibi loci, quo scripta perhibetur, scribi non potuit, et simul alia fraudis concurrant documenta; ex hoc quoque capite fabula agnoscitur fabula.

Ita pervulgatae isti apud scriptorem libri I. Maccab. narrationi *de cognatione Judaeorum et Spartanorum*, et epistola Arii Regis Lacedaemoniorum ad Oniam Judaeorum Pontificem; qua horum amicitiam ambierat, non solum plurima insunt repugnantia, sed et maxime stilus scribendique genus ita sunt comparata, ut fabula ubivis sese manifestet. Id quod longo ordine, summaque cum doctrinae tum eloquentiae copia ostendit Clariss. linguarum sanctiorum apud Gedanenses Professor, *Gottl. Wernsdorf in Orat. qua munus istud est auspicatus, de Cognatione Judaeorum et Spartanorum, ac praecipue de epistola Arii Regis ad Oniam Pontificem*, in qua inter alia p. 25. „Quis adeo „demens esset, ut Arium Spartanorum regem „in media Graecia, nondum deturpata aliorum sermonum permixtione Graecae linguae „puritate, viventem et scribentem crederet

„hebraismo esse usum, idque non semel, sed pluries fecisse? p. 29. Condonarem tamen stili simplicitati, nisi offenderet me totidem syllabis „inconcinna sententiarum constructio, inep- „taque verborum perplexio, quae omni caret „arte, qua non inelegantes scriptores litteras „suas componere solent. etc. „ Sed praeostat, ipsum adire, ipsiusque integram legere Orationem, praesertim cum et Ejus Commentationi, quae doctorum manibus teritur, *de fide histor. libr. Maccab. §. 93 — 112.* sit inserta.

Ex N. T. temporibus ordiamur a pervulgata illa *Abgari*, Edessenorum regis *ad J. C. et Christi ad Abgarum* mutua epistola; quae utraque ita composita est, ut si accurate singula sub incudem revocentur, si trutinentur quaelibet dicta, inprimis ea, quae longe posterius aevum sapiunt; si quaevis acta, quae istud literarum commercium sunt infecuta, ad N. T. et quae in eo referuntur per Apostolos gestae metiamur ac remetiamur; liquido apparebit, ea omnia tam esse fabulosa, quam quae maxime. Liceat vero nobis hic esse brevioribus, cum celebris Halensium Theologus, *Jo. Sal. Semler* peculiari *diff. de Christi ad Abgarum epistola*, MDCCLIX. habita haec omnia luculenter exposuerit. Inprimis ostendit §. 32. p. 29. huic de litteris illis amoebaeis narrationi tot affuta esse commenta et figmenta, ut ea omnia nil nisi fabulam spirare ac respirare dicenda sint. „ Fabulae crescunt eundo. Num igitur mirum, si de

„ de Edeſſae benediſtione a Chriſto facta bene
 „ multa referuntur, quae lubrico innituntur
 „ fundamento? Edeſſam obſidione cinxiſſe fe-
 „ tur Chofroes, urbem autem per epistolam,
 „ quae portae incisa erat, munitam, nulla ra-
 „ tione in ſuam redigere potuit poteſtatem, ita,
 „ ut obſidionem ſolvere cogeretur. Hac de
 „ re certior factus Chofroes ira atque indiſna-
 „ tione inflammatus, conſilia cepit de Edeſſa
 „ ſolo aequanda, belloque movendo contra
 „ Deum Chriſtianorum, qui ſalvam et incolu-
 „ mem ſervauerat urbem. Movebatur itaque
 „ Mars; non feliciori ſucceſſu urbis obſidio in-
 „ cipiebatur. Edeſſeni enim tam egregie de-
 „ fendebant urbem, ut deſperans de felici ar-
 „ morum conſiliiſque ſucceſſu Chofroes, ſecun-
 „ da vice ſolueret obſidionem. „

Haec et iis illuſtrandis inſerviunt, quae ad
 n. 1. huius §. de auctis fabularum circumſtan-
 tiis, licet repugnantibus jamjam ſunt dicta.

Ita pariter ſeſe res habet circa quandam
Eusebii ejusque Pontificis Romani *epistolam*, qua
 Crucem Dominicam ab Helena Auguſta redin-
 ventam perhibere dicitur. „ Et ſtilus, inquit,
 „ *Conr. Sam. Schurzſleiſch in diſſert. de primo Chri-*
 „ *ſtianorum Imperatore*, (quae in *Ejus Operib.*
 „ *hiſtor. polit. n. XLII. eſt*.) §. XI. docet, ſe-
 „ quiorum eſſe temporum, et rationes non fe-
 „ runt, ut *Eusebio*, quippe diu ante inven-
 „ tam crucem deſuncto, attribuat. „

Eodem modo judicat idem judex rerum historicarum experientissimus, *de quodam titulo perhibito Attilae*, Hunnorum Regis, qui sic habet; ATTLA MUNDZUCCI FILIUS, NIMRODI NEPOS NUTRITUS IN ENGADDI, DEI GRATIA REX HUNNORUM ET MEDORUM, GOTHORUM, DACORUM, METUS ORBIS, ET FLAGELLUM DEI. „Prorsus ineptire credo, ait in diss. XIX. in iisdem Opp. Hist. pol. §. V. p. 340. qui immorantur tuendis nugis. Repugnat enim indoles V. Saeculi, quandoquidem *titulus DEI GRATIA* multo serius coepit, et ut manifesta indicia sunt, primum Carolingorum aevo. Repugnat insuper rerum titulo comprehensarum ratio, quum nemo sit, qui nesciat, Mediam ab Attilae dominatu disjunctissimam fuisse. Repugnat demum praeter alia conditio Attilae, qui nec dicere se Nimrodi nepotem jure, nec scire facile de Nimrodo, nisi ex Sacris, quae ipse ignoravit, litteris potuit.„

Suo quoque sese gladio jugulat, ut ostendit, Jo. Dav. Koeler, in omni historia vir praestantissimus, in diss. in locum Irenaei de Germanis Christianis, §. 9. p. 34. „*Epistola Leonis M. P. R.* ad universos Germaniarum regionum *episcopos* A. 460. scripta, quae legitur inter ejus Decretales n. LXXXVIII. in qua valde queritur, quod quidam Germaniarum ac Galliarum urbium *episcopi* frequenter CHOR-EPISCOPOS vel presbyteros destinarent, qui

„qui absente pontifice altaria erigerent, basi-
 „licasque consecrarent. — Nulli enim, ait,
 „ex tanta vastatione provinciarum episcopi su-
 „perstiti fuerunt, qui Chorepiscopis suas vi-
 „ces demandare potuerunt: praeterea *Chore-*
 „*piscoporum origo longe serior est*, et in Gallia
 „post A. 750. rejicitur.„ Sed transeamus ad
 ultimum.

4) Utrumque de quo in thesi diximus, vi-
 dere licet in *donatione Constantini M.* quam Syl-
 vestro Papae factam esse contendunt Romanen-
 ses. Pugnant in ea omnes circumstantiae:
 non vero solum pugnant, sed et alia sunt ve-
 ritatis monumenta in contrarium, quae nemo
 revocare in dubium aut negare ausus fuerit.
 Mittamus in epitomen, quae latius adversus
 eam disserit *Joach. Hildebrand*, qui historiam
 ecclesiasticam multum illustravit, in *tract. de*
donatione Constantini Imp. facta, ut ajunt, Sylve-
stro Papae. „Constat, inquit §. VI. ex loco
 „Anglo per plures quam trecentos annos post
 „Constantinum imperatores tenuisse governa-
 „cula urbis et Italiae per duces, praefides, et
 „Exarchos. §. IIX. Nec infirmum argumen-
 „tum, quò donatio haec falsitatis convincitur,
 „inde petitur, quod Constantinus Imperator
 „exiguo ante obitum tempore talem imperiū
 „sui divisionem instituerit, ut filio natu ma-
 „ximo Occidentem, secundo Orientem, tertio
 „interjectam regionem tribueret. Primoge-
 „nitus cum minimo natu Constante omnia

G 5

trans

„trans Alpes sita et Italiam ipsamque Romam
 „et Illyricum sortitus est. §. IX. Non Italiae
 „tantum, sed imprimis Romae urbis imperi-
 „um penes Constantini successores et Impera-
 „tores Romanos per annos circiter centum et
 „quadraginta usque ad ann. CCCCI. — con-
 „stanter permanisse invenio. §. X. Accedit,
 „quod Imperatores non Romae tantum, sed et
 „Romani Pontificis Domini fuerint. Constan-
 „tinus ipse non solum Romae imperium sum-
 „mum exercuit, sed et Papam Liberium pro-
 „pter susceptum Anastasii episcopi cujusdam
 „Magi et fortilegi patrocinium papatu suo ex-
 „auctoravit, urbeque Roma exterminavit. —
 „Quid igitur notius, quam donationem Con-
 „stantini merum esse Curiae Papalis commen-
 „tum. Nec Constantinus, nec reliqui post
 „Constantinum M. imperatores per mille an-
 „nos agnoverunt aut ratam habuerunt usque
 „ad Henricum Luzelburgicum, qui primus,
 „ni fallor, persuasione Pontificis inductus hoc
 „donativum quasi vere factum confirmavit. §.
 „XII. Pergo ulterius, et in specie inquiero,
 „utrum omnia, quae in ipso donationis in-
 „strumento continentur, veritati sint con-
 „sona. „

Sed longiora haec sunt! quare ad ea ipsa penes ipsum legenda ablegare oportet lectores.

Pariter circa traditionem veterum quorundam posterioris aevi, *obmutuisse Christo nascente Oracula*, observamus, totum id non solum a
scri-

scriptoribus sequioribus fabularumque patronis
 sparsum esse, et inde jam sapere fabulam, §.
 XVIII. Sed et magnam adesse testimoniorum
 copiam, quibus patet, et adhuc post natum J.
 Christum consulta esse Oracula. De Oraculo
 Trophonii, nec minus Delphico, de quo qui-
 dem maxime est quaestio, hoc ostendit *Bernb.
 de Fontenelle in historia Oraculorum tract. 2 Cap. I.*
in Ejus Opusculis a Clar. Gottschedio germa-
nice editis. p. 487. Digna quoque sunt, quae
 huc ponamus, verba *Georg. Moebii*, qui cete-
 rum de Oraculis justo magnificentius sensit, ac
 diabolo in iis omnia tribuit, in *tr. de Orac. eth-*
nic. origine, propag. et duratione, Cap. VI. p. 97.
 „Oracula statim omnia evanuisse historicae
 „veritati reclamationat. Constat enim Oracula longe
 „post natum Christum responsa dedisse, et
 „quidem vivente adhuc Juliano, qui impera-
 „tor designatus fuit A. C. 359. telo fero per-
 „cussus obiit A. C. 367. „

Unum adhuc addamus exemplum, nempe
Henrici VI. Imp. ignominiosam coronationem a Coe-
lestino III. Papa, ceu volunt, factam, cum ipsi
coronam capiti impositam pedibus dejecisse di-
citur. Contrarii testimonia pro singulari sua
in rebus antiquis scientia expromit, Altorfinum
quondam decus, Cbr. Gottl. Schwarz in diss. de
Henrici VI. Imperatoris Romana eaque ignominiosa
coronatione (Altorfi 1737. habita) §. XIV. p. 37.
 „In hac causa vix opus est argumento infici-
 „ante, cum ejusdem temporis scriptores ex-
 stent,

„ stent, qui diserte affirmant; Romanam Hen-
 „ ricí VI. coronationem omnino gloriose et ho-
 „ norifice maximaque cum tranquillitate per-
 „ actam fuisse. Primo ad testimonium cito
 „ *Monachum Weingartensem*, Auctorem quidem
 „ *ἀνδρῶν*, sed utique *σύγχρονον*. — Audiamus,
 „ quid ille de Henrici VI. Imperatoris Corona-
 „ tione dicat? Anno, inquit, ab incarnatione
 „ Domini MCXCI. — Henricus Imperator, fil.
 „ Friderici Imperatoris, magno electorum mi-
 „ litum comitatus exercitu, circa mediam Qua-
 „ dragesimam, Romam ingressus est, et a Do-
 „ mino Apostolico Coelestino, in secunda fe-
 „ ria Dominicae Resurrectionis *Gloriose conse-*
 „ *cratus*. — Alterum produco testem, Aucto-
 „ rem *Chronici Reicherspergensis*, — qui coevus
 „ temporibus ultimis Saeculi duodecimi exeun-
 „ tis non ultra annum 1200. suam historiam
 „ produxit. — Haec vero auctor ille pro testi-
 „ monio dicit: Anno MCXCI. in sancta die
 „ solemnitatis Paschae — consecratus est Coe-
 „ lestinus. Rex quoque Romanorum, Henri-
 „ cus Sextus, qui vivente adhuc patre suo Fri-
 „ derico Imperatore regnare coeperat, Romam
 „ cum exercitu veniens, sequenti die ejusdem
 „ Paschalis solennitatis, i. e. secunda Feria ab
 „ ipso Coelestino Papa *Consecratus honorabiliter*
 „ *Romae et coronatus*, Imperatoris et Augusti
 „ nomen adeptus est. — Dignissimus praete-
 „ rea est, cui denunciatur testimonium *Arnol-*
 „ *dus, Abbas Lubecensis*, omnino etiam auctor
 coevus

„coevus. — Hic vero lib. IV. Cap. IV. p. 388.
 „narrat, tunc Cives Romanos Henrico Regi
 „Romanorum, Romam adventanti, obviam
 „progressos enixe a Rege petiisse, ut ipsos et
 „urbem ipsorum pristino jure honoraret, et
 „cederet castro Tusculano: se omni studio
 „procuraturos, ut rex sine mora corona impe-
 „riali ornatur. — His precibus, inquit, ubi
 „consensum praebeuit Apostolicus, cum summo
 „tripudio rex urbem ingreditur. Sicque Do-
 „minus Papa in die Paschae solenniter conse-
 „cratur, et proxima secunda Feria *cum summa*
 „*pacis tranquillitate Dominus Imperator una cum*
 „*Imperatrice, bene dicitur et coronatur.* Sed et
 „neutiquam instabilis habendus est Otto de
 „S. Blasio, qui continuato Ottonis, Praefulis
 „Frisingensis, Chronico, historiam sui tem-
 „poris ab ao. 1141. usque ad 1210. exposuit.
 „Cap. enim XXIII. p. 214. Filius, inquit, Fri-
 „derici Imperatoris, Henricus rex, contracto
 „exercitu Alpes transcendens, Italiam ingredi-
 „tur, indeque ad urbem tendens, a Coelestino
 „Papa *Gloriose susceptus, ab eoque omnium Roma-*
 „*norum favore una cum Coniuge in die sanctae*
 „*Paschae coronatus,* Imperatoris et Augusti no-
 „men, nonagesimus quintus ab Augusto for-
 „titur. „

Quis itaque testibus hisce et propioribus
 et fide dignioribus, qui fabulam satis redar-
 guunt, adversari, ac quae alii de ignominiosa
 ista coronatione vel odio vel alia de causa in-
 ducti,

ducti, sunt fabulati, istorum praeferre vellet testimoniis.

§. XXI.

Augetur hoc fabulae Criterium, si *cuidam fabulae contradicunt, aut contrarium affirmant, alii fabulatores, qui si quid ejus fuisset, eam nec praetermissuri fuissent, multoque minus contrarii quid testaturi. Ita enim mendacem mendax coarguit, et planissime, a cujus partibus stet veritas historica, apparebit.*

Hujus indicii manifestum exstat documentum in iis, quae scriptor posterioris libri Maccabaeorum *de arca foederis* a Jeremia in cavernam *abscondita nec redinventa* fabulatur. Haec enim non solum omni ex parte foetent fabulam, sed et inde maxime convelluntur, quod auctor libri IV. Esrae, qui tam est amicus fabularum, quam qui maxime, diserte dicat contrarium. De quo haud praetermittere valeamus verba viri eruditissimi jamque ante nobis laudati Gottl. Wernsdorffii in *Comment. de fide histor. libr. Maccab.* §. CXXVI. p. 186. „Omni-
„bus Patribus vetustior est auctor libri IV.
„Esrae, a Patribus nonnumquam laudatus. Is
„diserte scribit cap. X, 22. *Arca Testamenti nostri*

„stri direpta est, et sancta nostra contaminata. Sic
 „Apocryphus cum Apocrypho pugnabit.“

§. XXII.

Huc et referre licuerit, si qua fabula locis corruptis vel prorsus aliena manu interpolatis nitatur, et inde potissimum sit profecta. Tum enim ejus natalesprehenduntur, ejusque indoles perspicitur.

Ejusmodi quid cernimus in artis S. Polycarpi Martyris, litterisque, quae de martyrio ejus exstant, quas *Conr. Middleton*, inclytus quondam M. Britanniae scriptor, in *disquis. de donis miraculosis Ecclesiae Christianae post Apostolorum mortes*, §. CXIIX. p. 338. ex edit. Germanica Clariss. Christ. Ern. de Windheim, exhibet. Hic inter alia relatum legitur, carnificem Sancto Martyri, qui flammis vix consumi poterat, gladio corpus transjecisse: quo facto *columba ex Corpore ejus* exierit, et corpus multum sanguinis emisit. Observat ad haec *Celeb. de Windheim* p. 341. videri ex quorundam quidem Criticorum sententia, totum istud miraculum ex errore irrepsisse in Manuscripta, quae hoc referant. Nempe lectum esse *ἐκλθ. περισερα* pro *ἐκλθ' ἐκ περισερα*, Quae posterior si accipiat lectio, bene omnia concordare cum relatione Eusebii. „At, inquit, videtur *ἐκ περισερα* haud exstant apud Eusebium. Quare totam

„totam illam de Columba circumstantiam habere maluerim pro fictione sequiorum temporum. „

Sed diffiteri nequeo, mihi quidem priorem conjecturam videri probabiliorē, dum cogito, in veteribus Manuscriptis verba uno saepe tenore, sine accuratione notarum diacriticarum, esse scripta. Unde facillimum fuit, litteram unam assuere, et ex oscitantia περισερα scribere pro ἀρισερα, cum multo graviora ab amanuensibus et librariis veterum reperiantur commissa vitia seu sphalmata. Sed parum distat utraque sententia, et si altera fuerit calculo dignior, istud omne in textum ab aliena manu esse illatum, quamvis hujus exigua appareat ratio; ita quoque fabulam et mendacium agnoscere est datum.

Aliud exemplum praebet *Crux Dominica ab Helena*, ut volunt; *inventa*, dum nonnulli et penes Eusebium in Chronico eam legi et affirmari contendunt. Sed respondet his ille omnis antiquitatis ecclesiasticae promus condus Jo. Dallaeus de *Objecto Cultus religiosi* lib. V. cap. I. p. 708. „Haec vere esse Eusebii verba „nego; a mala manu diu post auctoris mortem insulta in hunc Chronici locum fuisse „ajo, et res nunc est apud eruditos extra Controversiam. Neque verba haec, neque ulla „alia consimilis sensus occurrunt in Graeca Eusebiani Chronici editione, in Operis calce, „quae tota est de Constantini rebus et temporibus.

„poribus. — Pergit p. 709. Scaliger editionis
 „auctor, in notis ad annum 2337. diserte ne-
 „gat, ullum omnium scriptorum Codicum ea
 „verba habuisse, quae ipse putat in vulgatas
 „Chronici hujus editiones ex Ruffino traducta
 „esse. Verba enim illa apud Ruffinum in Hi-
 „storia Ecclesiastica fere omnia eadem occur-
 „runt. — Hinc decerptam bellam illam de
 „Cruce ab Helena reperta fabellam homines
 „reliquiarii diu post Eusebii ipsiusque etiam
 „Hieronymi aetatem eorum Chronico, qui-
 „bus temporibus nemo ea de re dubitabat,
 „praeter auctorum mentem intexendam puta-
 „runt, ne quid scilicet, quod esset memora-
 „bile, in hoc opere desideraretur. Id enim
 „Chronicorum et aliorum ejusdem ingenii li-
 „brorum, ut Martyrologiorum, fatum est, ut
 „novis praeter primam auctorum editionem
 „additionibus ab hominibus male feriatis, nullo
 „saepe judicio, mala semper fide, locuple-
 „tentur. „

In eodem Eusebii Chronico quidam et *Ma-
 riae Virginis in coelos assumptionem* traditam esse
 contenderunt, quae vero assertio pariter locis
 hujus Chronici corruptis solum est fulta. Osten-
 dit hoc Theologus nostras rerum Romanensium
 apprime peritus, Io. Fridr. Mayer in *diss. de con-
 uente Apostolorum ad mortem Mariae*, Lips. 1671.
 proposita, Cap. I. p. 15. „Injuria optimo in-
 „fertur Eusebio: verba namque haec interpo-
 „lata esse quilibet credet, qui diligentius in-
 „compa-

H

114 CAP. I. DE CRITERIIS

„ comparabili A. Riveto auscultaverit. Ita au-
 „ tem hic Apol. pro Stiff. Virg. Mar. lib. 1.
 „ cap. 21. — Miror Baronium, virum alioqui
 „ diligentissimum, et cui patebant exquisitae
 „ bibliothecae, Eusebium bis terve citare tam-
 „ quam definientem migrationis B. Virginis
 „ tempus ex ejus Chronico, in quo haec ver-
 „ ba hodie leguntur, ad annum ab Abrahamo
 „ M M LXII. Christi XLIIX. *Maria Virgo I. C.*
 „ *mater ad Filium in Coelum assumitur, ut quidam*
 „ *sibi fuisse revelatum scribunt.* Id autem notan-
 „ dum est, Eusebium in Historia Ecclesiastica,
 „ ubi de primis ecclesiis et Apostolorum pere-
 „ grinationibus et commorationibus agit, B.
 „ Virginis nullibi meminisse; quod certe mi-
 „ randum est, cum habuerit historiam Hege-
 „ sippi, qui inter primos res Christianas literis
 „ consignavit. Quod vero spectat Chronicum,
 „ noverunt tirones, in talibus libris, ubi spa-
 „ tia relinquuntur, progressu temporis addi et
 „ interfieri multa, quae numquam auctoribus
 „ primis venerunt in mentem. *In editione Sca-*
 „ *ligeri vel in Graecis vel Latinis haec verba non*
 „ *comparent.* Arnoldus Pontanus, Episcopus Va-
 „ tazenſis, qui Chronici illius exemplaria dili-
 „ genter cum MSCtis contulit, *ingenue agnoscit,*
 „ *verba citata de assumptione Mariae non exſtare in*
 „ *viginti et pluribus MSCtis exemplaribus.* — Ne-
 „ que id loquitur Rivetus absque aliorum Pon-
 „ tificiorum quoque consensu. *Aubertus enim*
 „ *Miraeus, Canonicus Bruxellensis, qui Chro-*
 „ *nicon*

„ nicon Eusebii edidit, *haec verba* ad annum
 „ Christi XLIIX. *omisit tamquam spuria.* Et Sua-
 „ rez in 3. Tom. 2. q. 37. art. 41. disp. 21.
 „ sect. I. *adnotationem illam videri potius ab aliquo*
 „ *additam,* quam ab Eusebio scriptam, qui
 „ numquam huiusmodi incertis revelationibus
 „ uti solet. „

Itaque in hisce aliisque similibus fabula facillimo negotio cognoscitur.

§. XXIII.

Si pateat, Scriptores aevi posterioris de rebus dudum imo vel aliquot saecula ante se factis ita differere, ac si suo aevo iisque ritibus ac solemnibus, ut tum fuit in more, essent factae; eos non historias sed fabulas remotiorum temporum condere apparet, ac in horum ingenio cernimus originem et indicium fabulae.

In hoc quidem vitium historicum currunt, qui *de rebus Protoplastorum* ita philosophari aut commentari in animum induxerunt, ut si fuissent ex nostratibus, omniaque penes ipsos viguisse instituta et ecclesiastica et Civilia sibi persuasere, persuadere aliis conantur. Exstat hoc de argumento erudita scriptio in *Observ. Halens. ad rem liter.* T. I. n. XIX. de scholis ante-diluvianis, quae, nisi fallor, Io. Franc. Buddeum habet auctorem, qua commemoratur

II6 CAP. I. DE CRITERIIS

tur §. V. VI. nonnullos sibi fingere scholam domesticam et nationalem in familia Adami, conciones et sacra publica, Catechismum huic nostro in plurimis similem, aliaque mirifica ac doctam piamque ejus aevi simplicitatem superantia. Imprimis taxatur §. XII. *Aug. Pfeifferi Pansophia Mosuica*, qua omnes et artes civiles, et ipsa Augustanae confessionis dogmata in ejus aevi monumentis latere venditaverit. Recte quidem, quicquid ejus est, §. IV. ex nonnullorum studio male collocato arcessitur, *ut quisque de rebus absentibus aut praeteritis imaginem sibi formet secundum res praesentes.*

Ita et me legisse memini, *de studiis penes Israelitas* literarum et doctrinae eorumque scholis ita esse dictum, ut maxima similitudine ad Academias, uti nunc sunt, accederent. Qui igitur his auctoribus in tradendis antiquitatibus academicis uteretur, non posset non hoc in argumento fabulis fores aperire.

Probe hoc quoque observat *Io. Dallaeus*, jamjam laudatus, circa quandam narrationem a Gregorio Nazianzeno, saeculo quarto jam adulto, memoriae proditam, qua *Justina Martyr*, saeculo tertio circiter dimidio, *Virginem Mariam* supplex obsecrasse dicitur, ut sibi periclitanti ferret suppetias. Sed ipso judicante libro I. cap. IIX. p. 51. *de Objecto Cultus Religiosi*, „Facilis est ad haec responsio, multum „interesse scilicet, res gestas ejusdemne, quo „gestae sunt, aevi, an posterioris Scriptores „narrent.

„narrent. Saepe enim accidit humani inge-
 „nii partim infirmitate, partim etiam fraude,
 „ut qui res non suorum saeculorum narrant,
 „eas ex sui temporis more atque institutis geri
 „administrarique tradant; veluti putent, non
 „alios unquam mores ritasque apud homines
 „fuisse, quam quos ipsi apud sui aevi morta-
 „les obtinere vident. Cujus generis est vul-
 „garis pictorum recentiorum error, qui Chri-
 „stum et Apostolos in suprema coena ad men-
 „sam, non accumbentes pro illius aevi, sed
 „sedentes pro nostri more, fere pingant. „

Confirmat haec p. 52. tribus exemplis, quae
 mirifice rem illustrant, de quibus autem lon-
 giora ejus verba exhibere non possumus, sed
 mittamus ea, retentis plurimis, in compen-
 dium. Quendam, ait, Egolismensis coeno-
 bii monachum, hominem, ut videtur, unde-
 cimi saeculi, Caroli M. mortem ita describe-
 re: — *Oleo sancto inunctus* ab Episcopis, et via-
 tico sumto, et omnibus suis dispositis, com-
 mendans Domino suo Spiritum suum obiit in
 pace, anno 814. — Eginhardum vero, vi-
 rum Carolini ipsius saeculi, rem eandem sic
 narrare: — Septimo, postquam decubuit, die
 sacra communione percepta decessit. Egin-
 hardum nullam dixisse unctionem, quod ex
 illius saeculi moribus nulla in extremis Caroli
 M. fuerat, monachum vero illum, quam suo
 tempore omnibus morituris ministrari vidit

unctionem, tempore quoque Carolino fuisse observatam credidisse, vel aliis persuadere voluisse.

Ita et Trithemium Abbatem Saec. XV. scribere, „*Beda communicatum et inunctum fuisse, biduo antequam moreretur.* Atqui id, pergit, Bedae temporibus moris nondum fuisse, vel ex ipso Beda discimus, qui cum multorum piorum mortes accuratissime descripsit, plurimos in supremis communicatos, inunctum neminem memoravit, ut est a nobis alibi demonstratum. Sed bonus Trithemius, quod suo saeculo ab omnibus viris mulieribusque in morte fieri sciebat, nefas duxit, id a Beda homine religiosissimo praetermissum fuisse putare.

Hunc ipsum quoque Gregorium Nazianzenum, de cujus relatione maxime quaeritur, observat, Maccabaicorum septem fratrum martyrium celebrantem, insolita ratione narrare; matrem horum reliquias filiorum, ut singuli occidebantur, adoravisse: *Cruoris, inquit, guttas rapiebat, fragmenta membrorum excipiebat, reliquias adorabat.* Sed scriptorem Maccabaicorum, de hoc martyrio multum et copiosum, nihil tamen dicere de adoratis a matre martyrum reliquiis. Neque Iosephum, Iudaici generis disertissimum magnamque rerum Iudaicarum encomiasten, meminisse reliquiarum adoratarum. Itaque exinde recte efficit, et cum ipso efficitur, istam etiam de Justina martyre

tyre Saeculi Tertii, Mariam religiose invocante, relationem a Gregorio Nazianzeno ex suo saeculique quarti ingenio ac more, (tum enim jam caput extulerat reliquiarum Cultus,) fictam esse et formatam. Hinc ea, una cum ceteris omnibus, qua stirpe propullulaverint, liquido perspicitur, nempe ex fabuloso sequiorum auctorum cerebro.

§. XXIV.

Si qua fabula in medio aliarum fabularum conspicitur, vel eam multae fabulae antecesserint, vel et sequantur; patet, scriptorem uno quasi Spiritu efferendis fabulis fuisse intentum: et hinc quoque singularis illa relatio, quae ceteris intertexta est, vel ad latus posita, in eundem cum ceteris censum est referenda, ac pro fabula agnoscenda.

Hanc quoque propositionem nemo reprehenderit. Constat enim, in investiganda veritate quadam et ad ea, quae antecedunt, et quae sequuntur esse attendendum, atque ex hoc nexu et conjunctione vim veritatis plurimum augeri et adjuvari. Sic igitur et circa fabulas est: quarum si unam pluribus ejusmodi junctam esse et copulatam cernimus, ejusdem ut reliquas eam esse tenoris, eodemque, ut istas, fingendi vel fallendi animo in medium prola-

tas, recte argumentamur. Quo facto ipsius origo et indoles in apricum est posita.

Exemplum ejus rei praebebat *columba illa*, si placet, in *Martyrio S. Polycarpi* ex corpore hujus evolans, ita quidem ut in epistola Smyrnenfium, quam supra allegavimus §. XXII. et apud *Conr. Middletonum de donis miraculosis primitivae Ecclesiae* §. CXIIX. relatum legitur. Ibi primum *vox coelitus delapsa* habetur, quae Polycarpum forti et virili jubet esse animo, multis quidem audientibus, nullis vero loquentem conspicientibus. Tum *ignis accensus* circa eum relucet, ac circumrotatur *instar cavae concamerationis*, aut instar veli plenis ventis circumducti. Porro sentiunt spectatores *odorem suavissimum* instar thuris accensi aut aliorum aromatum. Tandem perfosso ejus Corpore *Columba inde evolat*, praerereaue nihil. Satis quidem patere arbitrator, unam hic suppeditari fabularum seriem rerumque ordinem, in quibus multa, bono quidem, at incauto animi consilio, mira proposita deprehenduntur, quae a veritate naturae et historiae maxime sunt aliena.

De martyribus, quorum S. literae faciunt mentionem, velut S. Stephani et Jacobi Apostoli, omnia sunt simplicia naturaeque convenientia. Hic vero omnia habentur et venditantur pro Miraculis. Quare si in primis postremum illud de Columba evolante commentum, siquidem ita sit traditum, remetimur ac retextimus cum ceteris, quae antecesserunt, ejusdem

dem coloris; fatendum erit, illud esse fide historica indignum, fabulamque radicitus excutiendam, dum communem ejus cum ceteris radicemprehendimus.

Larga etiam fabularum messis habetur in documento illo seu litteris publicis, quas ja-
Etant Romanenses de Constantini M. donatione Sylvestro Papae facta, quae praefixae leguntur B. *Jaob. Hildebrandi tract. de donatione Constantini M.* pluries allegato. In his igitur legimus primo p. 7. turpem Constantini lepram, quam nulla medicorum ars valebat depellere. Adfunt Capitolii sacerdotes, qui ipsum sanguine calido infantum occisorum lavari jubent. Quod vero dum juste recusat et abominatur Imperator, apparent ipsi somniantes Petrus et Paullus Apostoli, ipsique dant in mandatis, ut Sylvestrum Papam exquirat, et ad veram religionis cisternam, nempe baptismum, sese adduci patiatur: quo si tertio immersus fuerit, omnis eum leprae vis sit protinus derelictura. Hoc Sylvestro arcessito p. 8. postulat imagines Divorum Apostolorum, Petri et Paulli, ut in visis somniorum sibi factis confirmaretur, iisque allatis manifesto cernit, esse hos ipsos, quos per quietem viderat et audierat. Tum ipsi injunguntur poenitentiarum complures formae, Clerici omnes usque ad ipsum Pontificem manus ei imponunt, confitetur fidem Christianam, ac baptismi aquis immersus p. 9. manum tangentem se ex coelis

H s

pro-

propriis conspicit oculis, sub qua mundus exsurgit ab omni leprae turpitudine. Postquam igitur amplam illam et magnificam donationem edisseruit, addit, se intra Lateranense palatium templum Salvatori J. Christo erexisse, et eum in finem XII. terrae cophinos pro numero XII. Apostolorum tulisse, ac demum repetit omnem et potestatem, et ditionem ac provinciam, Sylvestro cum successoribus tributam semperque tribuendam.

Haec itaque omnia adeo fabuloso animo mentiendique proposito videmus esse tradita, ut five accipiamus aliquid ex initio, five e medio, five e postremis, ubivis omnia, quae historicè dicuntur, exceptis quibusdam dogmatibus interspersis, esse ejusdem furfuris, plenissimaque fabularum ac mendaciorum, sit evidentissimum. Si *ultima fata Mariae Virginis*, qualia a Pontificiis enarrantur, contemplamur, ab initio ejus morbi usque ad sepulturam, imo in coelos assumptionem omnia adeo fabularum sunt plena, adeo insularum, ut unaquaeque illarum etiam ex nexu cum ceteris absurdis mendacii ac fraudis jure postuletur. Sed piget, has transcribendo naenias commaculare chartas, ac ea nosse cupienti commendamus dissertationem ante citatam *Jo. Fridr. Mayeri de conventu Apostolorum ad mortem Mariae. Cap. III. p. 23. sq.*

§. XXV.

Si non solum ipsa narratio fabulae sit simillima, sed etiam observare liceat, eam a posterioribus idque maxime caussae suae studio esse emollitam, cultam, ornatam, ac interpolando, mutando, addendo, refecando, manum ei adhibitam emendatricem; utrumque satis erit, ut narrationem ejusmodi et fabulae et fraudis acculemus. Ipsi enim dum posteriores abstergere voluerunt monstrosam indolem, satis edocemur, eam esse in fabulis, et posteros solum sectae studio abreptos in ea pallianda seu ad veritatem historicam effingenda multum, at frustra, defudasse.

Ita nonnunquam factum videmus in Actis Martyrum fabulosioribus, ut recentiores scriptores eis exuere fabulam allaboraverint. Nemo fere haec nobis melius exponere potuerit praeter summum illum Jo. Dallaeum de usu Patrum lib. I. cap. III. p. 25. 26. „Non possum „non denotare sceleratam recentiorum in istis „diligentiam, ex quibus, quaecunque exstant „certa falsitatis argumenta, ipsi delere et immutare „non dubitarunt, ne quis eorum ex his fidem „vel revincere vel suspectam habere in posterum queat. Verbi gratia: in Martyrologio „Roma-

„Romano ad D. 21. Octobr. antehac ita lege-
 „batur: *In Colonia Agrippinensi natale sanctarum*
 „*undecim millium virginum, quae pro Virginita-*
 „*tis constantia martyrio vitam consummaverunt.*
 „Sed quod illa tam multarum virginum mul-
 „tudo narrationis absurditatem et falsitatem
 „argueret, emendatores earum numerum de-
 „leverunt, et totum locum ita refinxerunt, ut
 „legere est in Baroniana editione: *Apud Colo-*
 „*niam Agrippinam natalis Sanctarum Ursulae et*
 „*sociarum ejus, quae pro Christiana religione et vir-*
 „*ginitatis constantia interfectae martyrio vitam con-*
 „*summaverunt, et plurima eorum Corpora Coloniae*
 „*condita fuerunt.* Ejusdem est commatis, quod
 „sequitur exemplum.

„*Catharina* in Legendis, et Breviariis, et
 „Martyrologiis omnibus *Costi Regis filia fuisse*
 „*dicebatur.* Jam quod ex veris certisque con-
 „staret, nullum Maxentii tempore, quo Ca-
 „tharina passa esse fingitur, Costum Regem in
 „rerum natura existisse; omnis haec inauspi-
 „cata *Costi mentio*, quae narrationis vanitatem
 „ostendebat, in Pii Pontif. Rom. V. Breviario
 „prudenter, (quis neget?) *expuncta est.* Sed
 „et *pro Maxentio*, qui isthic ab ipso quoque
 „Pio ex omnium retro Catharinae Actorum
 „fide relictus haeserat, pari postea astu *Maxi-*
 „*minus* a Clemente IIX. et Urbano IIX. P. R.
 „in Breviario a Baronio in Martyrologio Ro-
 „mano ad D. 25. Novembr. *substitutus*: ne sci-
 „licet eo indicio insulsa quidem, sed tamen
 „bona

„bona fabula se ipsam proderet, quod ex veteri historia certum fit, Alexandriae, ubi res gesta fuisse narratur, non Maxentium sed Maximinum per ea tempora imperasse. „

Addi possunt his, quae eodem libro I. c. IV. p. 96. in medium affert, quemadmodum in eadem ecclesia Romana sapienter prospectum fit, ne quid exstaret in Actis Martyrum, quod Dionysio illi, quem volunt, Areopagitae officeret, eumque fabulae ac falsitatis convinceret; ea vero, quae vere id docebant, ac hunc Dionysium ex errore habitum esse Areopagitam liquido monstrabant, e medio sint sublata, manuque sedula expuncta et interpuncta. Sed et haec longiora sunt, quam quae hic cum Lectore communicare queamus, et facile erit, ab uno exemplo discere omnia.

§. XXVI.

Id vero si factum non fuerit, sed potius vel 1) scriptores antiquiores reique propiores, vel et 2) recentiores partium studiis dediti, ipsimet rem quandam mirabilem habeant pro fabula, ejusque auctores esse fabulatos profiteantur, esse eam ejusmodi facile licet agnoscere et concedere. Istis enim, antiquioribus quippe, plura adhuc patuerunt indicia, quibus rei falsam fictitiamque indolem explorare

rare valuerunt, et ad posteros ita trans-
mittere. Hi vero, nisi manifestissima
fuiſſent falſitatis indicia, 3) commodi
ſui cauſſa eam tueri et defendere non
deſtituiſſent.

1) Ita *Cicero* falſe ridet et inter aniles fa-
bulas refert iſtam ab Attio Navio cotem diſciſ-
ſam, *de divinat.* lib. 2. n. 80. p. m. 743.
„Omitte igitur lituum Romuli, quem in ma-
„ximo incendio negas potuiſſe comburi. Con-
„temne cotem Attii Navii. Nihil debet eſſe in
„philosophia commentitiis fabellis loci. „ Quis
igitur noſtram ejusmodi vera eſſe affirmaret?

Supra quoque §. XIIIX. cum ageremus de
teſtibus volatus iſtius Simonis Magi fabuloſio-
ribus, relatum eſſe recordamur ex Auguſtino,
plerosque Romanos perhibuiſſe, ea omnia eſſe
falſa. Quae igitur hic commodo loco in me-
moriam revocari poterunt.

Hieronymum allegat *Jo. Dallaeus de uſu Pa-
trum Lib. 2. c. 2. p. 219.* quemadmodum LXX.
cellulas, quibus LXX. Interpretes Alexandri-
ni verſionem V. T. Graecam elaboraſſe ferun-
tur, ut fabulam explodat ac irrideat: *Habitent,*
inquit, obtreſtatores ſuos ſubſannans, *in ſeptua-*
ginta cellulis Alexandrini Phari, ne vela perdant
de navibus, et funium detrimenta ſuſpirent. —
Nescio quis primus auctor ſeptuaginta cellulor Alexan-
driae mendacio ſuo exſtruxerit?

Ejus-

Ejusmodi igitur antiquiorum judicia magnum omnino pondus habere, fabulamque nobis aperire, quilibet facillime intelligit.

Nonnumquam et scriptor scriptorem ob fabularum amorem incusat et vituperat, cujus proinde fabulae eo magis nobis sunt deferendae. Accidit ejusmodi cuidam *Gaufrido Arthuro*, qui a. 1151. Episcopus Asaphensis est constitutus, ac historiam de rebus Britannicis ineptis fabulis mixtam et refertam reliquit, merito proinde taxatus alii Britanno, *Guil. Neubrigensi*, fere aequali. De hoc igitur ita Celeb. *Chr. Gottl. Schwarz* in *diff. de Caduella Saxonum Rege* §. XI. p. 13. „Neque honorifice de eodem „*Gaufrido* sensit *Guil. Neubrigensis*, qui paullo „post *Gaufridum* vixit. Quidam, inquit, no- „stris temporibus pro expiandis Britonum ma- „culis scriptor emerfit, *ridicula de iisdem figmen- „ta contingens*. — *Gaufridus* hic dictus, agno- „men habens *Arthuri*, pro eo quod *fabulas de „Arthuro ex priscis Britonum figmentis sumtas et „ex proprio auctas historiae nomine palliavit*. „

Hujus itaque justissima vituperatio nobis et *Gaufridi* illius velut digito monstrat fabulas, et nos ab iis cavere jubet atque abstinere.

2) Quanta sit pugna ac diversitas circa probrosam istam, de *Carolo Martello* Rege damnato ac conspecto in inferno, fabulam supra ex eodem *Dallaeo* retulimus. §. XX. At notatu dignum est, quod his eodem loco paginaque sub-

subjungit: „His rationibus, quas ex iis ple-
 „rasque collegimus, victi non modo Pithocus et
 „Sirmondus, sed et ipse *Annalium* parens, Baro-
 „nius, totam hanc Episcoporum de Caroli dam-
 „natione narrationem fabulosam esse et confitentur,
 „et probant.„

Id itaque, praesertim Baronii ingenua con-
 fessio, qui ceteroquin haud facile, quae coetui
 suo inserviunt, patitur esse in fabulis, magni
 sane momenti est, ostenditque, narrationem
 hanc adeo spirare fabulam, ut neque hac dex-
 tra defendi, et ab hoc vitio liberari potuerit.

Sic et ad §. XVII. observatum est, eun-
 dem Baronium inter fabulas numerare relatio-
 nem de Gregorio equite draconem configente,
 quod pariter hocce iudicium confirmat.

Simile quid recenset *Fridr. Spanhemius F. in*
hist. eccl. N. T. Saec. XIII. n. 13. p. m. 417.
 „Pro observatione diei dominicae rem miram
 „referunt, auctore Rogerio Hovedeno in An-
 „nalib. et Matth. Parisio. Nempe Hierosoly-
 „mis ad altare quoddam Symeonis *coelo delap-*
 „*sam fuisse epistolam*, deinceps ad Pontificem et
 „in Angliam delatam, quae divinitus praeci-
 „peret, cum divis interminationibus, diem
 „Dominicum religiose custodiri a vespera Sab-
 „bathi, ad solem surgentem diei Lunae, ad-
 „ditis etiam festivitatis Sanctorum. Sed
 „bene est, hanc *coelo delapsam epistolam ab ipso*
 „Ray-

„Raynaldo prolixè refutari, ad Ann. MCCI.
 „num. 34. 35. superstitionum fraudisque
 „plenam.”

Eadem ingenuitate versatur circa *Maternum*,
Argentinenfium Apostolum, primum in ipso fere
 Apostolatus limite fatis functum, sed allato
 S. Petri baculo post XL. dies refuscitatum; ac
 post hæc munere suo Apostolico complures
 adhuc annos functum,, *Franc. Haraeus*, S.
 „Theol. Licentiatus Pontificius, qui in Com-
 „pendio vitarum SS. ex Tomis Surianis ad
 „diem XIV. Sept. de iis, quæ de Materno
 „redivivo dicuntur ingenue: *Hæc eadem faci-*
 „*litate refelluntur, qua asseruntur.*”, v. Doctiss.
Jo. Dav. Koeler in diss. ad locum Jrenæi de Ger-
maniis Christianis Saec. II. §. VI. p. 22.

3) Referri huc quoque posset, si vivis te-
 stibus, iisque sat gravibus et ad tuendam fabu-
 lam voto constrictis scapha scapha, fabula fabu-
 la appelletur, Memorabile ejus exemplum alle-
 gat, qui nobis in oculis versatur, Vir prae-
 stantissimus *Conr. Sam. Schurzleisch in vita Al-*
berti III. Duc. Saxon. §. XV. in *Operib. Histor.*
polit. p. 598. „Georgius Fabricius exponens
 „suis domesticis iter suum Italicum, inter ce-
 „tera narrabat: Venisse se ab Ostio — ad tres
 „illos Fontes, quos fabulantur ortos ex ter repe-
 „tito saltu Capitis Divi Paulli, interfecti a Ne-
 „rone; e quibus bibentes interrogati, cur id
 „facerent? Quia, inquit, spatibus hic appensis
 I ad-

„adscriptum videmus, immunem a febre futurum anno uno, qui ex uno biberet fonte, annis tribus, qui ex omnibus. Tum monachus: *haec rudibus, inquit, scripta sunt, et imperitae plebeculae, ut metus ei aliquis religiosus injiciatur: prudentioris est, his nihil moveri, quia vana sunt.*„

Sed quoniam haec aliaque, quae tacitis populi et Cleri judiciis adversus superstitiones fabulasque dicuntur pro voce privati, privati-que doctoris habentur, his haud multum ad cognoscendam et redarguendam aliquam fabulam tribuimus, iis potius innitentes, et innitendum rati, quae mente scripta declarantur, scriptaque manent.

§. XXVII.

Inter argumenta et indicia fabularum collocari solet etiam a compluribus eruditis 1) *Silentium scriptorum, vel omnium maximeque antiquiorum, vel saltem probatissimorum.* Quamvis vero hoc recte fieri pronuntiandum sit, iustis tamen rationibus ducti 2) nolimus hoc inter prima ponere, sed agmen claudat, ac si cetera plurima fabulam nobis prodant, silentium ejus generis multum quoque ponderis est habiturum.

1) Urget

1) Urget hoc inprimis Jo. Dallacus, velut primum fere et princeps fabulae Criterium, in *praef. ad Opus doctissimum de Cultus religiosi objecto* pag. XV. „Ipsos, quibuscum nobis „negotium est, Latinos ad eundem modum „philosophari cernimus, ut Bellarminum, dum „versionem N. T. Syriacam diu post Marci „Evangelistae tempora editam fuisse hinc probat, *quod ejus nulli meminerint* Clemens Alexandrinus, Athanasius, Cyrillus et alii veteres. Ita quoque Baronius Clementinas Constitutiones alicubi convellit, quod quaedam in iis scripta latuerint antiquos Patres. Neque aliter vulgatas de Cyriaco, Papa ut ferebant Romano, de Johanna Papissa, de septem dormientibus, deque ipso Jacobi Zebedaee in Hispanias adventu et praedicatione, narrationes et ipse et ceteri ejus consacranei refellere potissimum solent, quam ex veterum de rebus istis silentio.,

Quibus addi possunt, quae de dignitate hujus argumenti allegavimus doctiorum judicia in *Comment. nostra de vi argumenti, quod ducitur Silentio scriptoris*. Cap. 2. §. 15.

2) Nos potissimum ea de causa haud prius hoc auctorum silentium tamquam fabulae documentum commemoravimus, quoniam ejus adversus omnem historiam falsam magna vis est et auctoritas, licet ea haud fuerit fabulosior. At supra ostendimus §. 3. esse utique

que in eo aliquid differentiae, ac dari posse historias, quae falsae quidem sint, nihil tamen mirifici habeant ac fabulae proximi. Fabula vero cum et mira et falsa simul sit, patet, in eam etiam cadere argumentum istud universale, quo adversus omnem narrationem falsam concluditur; non tamen illud unicum haberi velim ac palmarium. Docuimus enim in eadem Commentatione, non omnes alias dubitandi et confutandi rationes esse praetermittendas, soloque standum silentio, sed maxime etiam considerata esse, quaecunque alia rei traditae veritati repugnant. Quare et hoc circa fabulas cavendum est, eademque et aliunde idque eo commodius prius convellendae.

§- XXIX.

Haec, quae tradidimus fabularum Criteria 1) *non omnia semper conveniunt in unam quandam fabulam*: quare ea semper pro substrata, ut ajunt, materia sunt elicienda et applicanda. Quo plura 2) *vero in aliquam conspirant et quasi collineant fabularum Criteria*, eo certius pro fabula erit habenda; quemadmodum et quo plures veritatis notas in historia quadam deprehendimus, eo plus fidei ipsi tribuendum esse existimamus. Quodsi itaque quaedam forte fabu-

fabularum Criteria in historiam quandam caderent, dispiciendum, anne multo plura ac graviora sint momenta, quae stent pro veritate ejus historica? Id quod in quavis re obvia haud fuerit difficile.

1) e. g. Quae ex odio Vatiniano profectae sunt fabulae non possunt ignorationi rerum naturalium ac subreptionis vitio tribui. Quae dogmata continent suppositia et aevo cuidam ignorata, ex picturis ac nummis symbolicis, aut amphibolia vocum repeti nequeunt; et sic in pluribus.

2) Hoc quidem oppositorum natura postulat, satisque confirmat. Ita vidimus §. VI. in commento Tertulliano de Hierosolyma coelesti publice visa concurrere et animum Tertulliani in Chiliafnum ejusque somnia proclivem, et naturae ac imaginationis lusus.

Circa Johannaë Papissae fabellam repertum est convenire odium Romanensibus creandum, §. X. vitium subreptionis ac confusionis historicae, §. XII. picturarum finistram interpretationem. §. XVII. Imo si attendas, plura adhuc in ea cernere licuerit fabularum Criteria, velut testimonia sequiorum ac fabulis deditorum scriptorum, §. XIX. maximam circumstantiarum pugnam, §. XX. et quae sunt plura, brevitatis gratia a nobis praetermissa.

134 CAP. I. DE CRITERIIS

In volatu Simonis Magi in aëra simul conspirare videmus naturam rei incredibilem fierique nesciam, §. IV. subreptionem, §. XII. testimonia fabulatorum ac nugivendulorum, §. XIII. maximamque circumstantiarum diffensionem. §. XX.

Ad Judaeum immortalem efficiendum in partes veniunt odium gentis fervientis, §. X. picturarum abusus, §. XVII. fabulatorum auctoritas, §. XIII. summa rerum repugnantia. §. XX.

In cote ab Accio Navio discissa conveniunt, id non potuisse fieri, §. IV. merito habere suspicionem fraudis politicae, §. XV. imo ab ipsis antiquioribus in fabulis et commentis haberi. §. XXVI.

Sed non opus erit, plura in memoriam revocare lectorum cum ob eundem finem saepius eadem exempla, velut et illa Caroli Martelli damnatio, Constantini M. donatio aliaque, ad plura fabulae Criteria a nobis sint adhibita, ut hoc doceremus, ejusmodi commenta summo jure agnosci et appellari fabulas. Quare nunc ad reliqua, quae instituti nostri ratio postulat, pergamus.

CAP.

CAPVT II.

DE RESECANDIS AB HISTORIA FABVLIS.

CONSPECTVS.

§. 29. docetur, quemadmodum eliminandae sint fabulae, 30. si contineant impossibilia, 31. vel miracula fictitia, commissasque deceptiones, 32. dogmata S. literis aduersa, 33. saeculi praeiudicia, 34. aut saeculo cuidam inaudita, nec cognitu possibilia, 35. vanaque Glorïae incrementa, 36. aut odium creandum et dedecus; 37. si spectent ad amoliendam inuidiam et conciliandam gratiam, 38. ad consolandos afflictorum animos; 39. vel si ortae sint ex confusione historica, 40. testimoniis seu ritibus falso intellectis, 41. ex amphibolia aut ignoratione vocis, 42. ex fraude politica vel stratagemate bellico, 43. ex monachorum suspectis testimoniis, 44. picturis, nummis, insignibus, vel theatri aut artis poëticae et oratoriae spectaculis, 45. ac scriptorum fabulatorum testimoniis vel traditione incerta, 46. si maxime omnia sunt dissona et ab ip-

136 CAP. II. DE CRITERIIS

sis fabulatoribus negata, 47. nec non si appareant loca corrupta, 48. aut detorta scriptorum ad suum ævum judicia, 49. ac integer orationis fabulosæ contextus, 50. posteriorumque in comenda et ornanda fabula studium, 51. nec minus vel antiquiorum vel recentiorum adversus fabulam lata judicia. 52. ac tandem si silentio scriptorum, 53. plurimisque fabularum notis prematur narratio.

§. XXIX.

Vetus et pervulgatum est istud Ovidii;

— — — Immedicabile vulnus

Ense recidendum, ne pars sincera trahatur.

Cum igitur fabulae genuinam historiam maxime vitient et corrumpant, considerandum est, quomodo et hoc cadat in fabulas, et qua ratione iis vel medela afferatur, vel quemadmodum sint penitus recidendae, et ex historiae corpore evellendae. Id commodissime fieri posse arbitramur, si fabularum origines et Criteria remetitur ac retextimus, ut iis fundamenti loco positus pateat, an manum admittant medicam, vel immedicabiles sint et ab historia resecandae.

§. XXX.

§. XXX.

Si igitur res ipsae sint giganteae, absurdae, ac tales, ut solum capiti, quod helleboro indiget, sint relinquendae, §. IV. apparet talia prorsus ex ludibrio esse ficta, vel ex quaestu faciendo apud plebem credulam aut otiosam venditata. et hinc inutile foret, multis ea velle denudare ac purgare. Tum enim fere, ut supra ex Cicerone allegavimus, insipientior foret, qui ea operose refelleret, quam qui ea crederet. Aut si id existimare dubitemus, suspicandum est, ejusmodi solum 1) vel docendi causa, vel 2) tradendi moniti cujusdam salutaris gratia, qui finis fabularum fuit antiquissimus, esse proposita.

1) Prius hoc in ejus generis fabulis intelligit Cicero, nempe mirabiles illas de diis et deabus fabulas physicae doctrinae aliquid continere, de *Natura Deorum* lib. 2. n. 63. 64. p. m. 648. „Alia quoque ex ratione et quidem *physica* magna fluxit multitudo Deorum, qui induti specie humana fabulas poetis suppetaverunt, hominum autem vitam superstitione omni resperferunt. — *Physica ratio* non inelegans inclusa est in impias fabulas Coelestem

138 CAP. II. DE CRITERIIS

„lestem enim, altissimam, aethereamque
 „naturam, i. e. igneam, quae per se omnia
 „gigneret, vacare voluerunt ea parte corpo-
 „ris, quae conjunctione alterius egeret ad
 „procreandum. Saturnum autem eum esse
 „voluerunt, qui cursum et conversionem spa-
 „tiorum et temporum contineret. — Satur-
 „nus autem est appellatus, quod saturetur an-
 „nis. Ex se enim natos comesse fingitur so-
 „litus, quia consumit aetas temporum spatia,
 „annisque praeteritis insaturabiliter expletur.
 „Vinctus est autem a Jove, ne immoderatos
 „cursus haberet, atque ut eum siderum vin-
 „culis alligaret. Sed ipse Jupiter, i. e. juvans
 „Pater, a poetis pater divûmque hominum-
 „que dicitur; a majoribus autem nostris Op-
 „timus Maximus, quia majus est, certeque
 „gratius, prodesse omnibus, quam opus ma-
 „gnas habere. — Aër autem, ut Stoici dis-
 „putant, interjectus inter mare et coelum,
 „Junonis nomine consecratur, quae est soror
 „et conjux Jovis, quod et similitudo est ae-
 „theris, et cum eo summa conjunctio. „

Ita et *Tuscul. Quaest.* lib. V. n. 8. p. m. 604.
 „Nec vero Atlas, inquit, sustinere coelum,
 „nec Prometheus affixus Caucaſo, nec stella-
 „tus Cepheus cum uxore, genero, filia tra-
 „deretur, *nisi coelestium divina cognitio nomen*
 „*eorum ad errorem fabulae traduxisset.* „

2) Posterius, nempe fabulis istis de Diis
 praecepta tradi ad vitam bene sapienterque
 insti-

instituendam, *Seneca* sequitur, quamvis et *Ci-*
cero nonnihil ejus intersperferit, in *Quaest.*
Nat. lib. 2. c. 42. 43. p. m. 826. „Si quaeris
 „a me, quid sentiam, non existimo tam he-
 „betes fuisse, ut crederent Jovem aut non
 „aequae voluntatis, aut certe minus paratum
 „esse. Utrum enim cum emisit ignes, qui-
 „bus innoxia capita percuteret, scelerata tran-
 „siret, aut noluit justius mittere? aut non
 „successit? Quid ergo secuti sunt, cum hoc
 „dicerent? Ad coercendos animos imperito-
 „rum sapientissimi viri indicaverunt inevita-
 „bilem metum, ut supra nos aliquid timere-
 „mus. — Ad conterrendos itaque eos, qui-
 „bus innocentia nisi metu non placet, po-
 „tuere supra caput vindicem, et quidem ar-
 „matum. Quare ergo id fulmen, quod so-
 „lus Jupiter mittit, placabile est? perniciosum
 „id, de quo deliberavit, et quod aliis quo-
 „que diis auctoribus misit? *Quia Jovem, i. e.*
 „Regem prodesse etiam solum oportet, nocere non
 „nisi cum plurimis visum est. Discant hoc ii, qui-
 „cunque magnam potentiam inter homines adepti
 „sunt, sine consilio nec fulmen quidem mitti. Ad-
 „vocent, considerent multorum Sententias, placita
 „temperant, et hoc sibi proponant, ubi aliquid per-
 „cuti debet, ne Jovi quidem satis suum esse consili-
 „um. — Illos altissimos viros error iste non
 „tenuit, ut existimarent, Jovem modo levio-
 „ribus fulminibus et luforiis uti. Sed volue-
 „runt admonere eos, quibus adversus peccata homi-
 num

„num fulminandum est, non eodem modo omnia esse
 „percutienda: quaedam frangi debere, quaedam cli-
 „di et distringi, quaedam admoneri.“

Plura constant ex antiquiorum philosopho-
 rum historia.

§. XXXI.

Si res traditae abundant miraculis, visionibus ac apparitionibus, §. V. re-
 jicienda sunt haec, 1) et quod restat
 sanae ac naturalis historiae, tenendum
 ac pro vero accipiendum. Si vero
 natura aut fraus pro miraculo sunt ha-
 bitae, 2) utriusque vis est exponen-
 da, ut hinc causis propriis suum tri-
 buamus, nec diutius extra orbitam va-
 gemur.

1) Ita potissimum versari decet circa o-
 mnia illa Miracula commentitia spuriasque
 apparitiones, quas de auctoribus suis spargunt
 Monachorum ordines, quorum largam copi-
 am desideranti dare potest personati *Phileuthe-
 rii Helvetii de miraculis, quae Pythagorae Apollo-
 nio Thyaniensi, Francisco Assisio, Dominica et Ig-
 natio Lojolae tribuuntur, libellus*, Edimburgi, ut
 titulus habet, a. M D C C L V. recus. Ista,
 inquam, omnia nemo sanus sibi persuaderi
 patietur, sed hosce omnes Monachorum pri-
 mice-

micerios una cum reliquis ejusmodi fuisse instar ceterorum hominum arbitrabitur, a quibus nihil humani alienum fuit, nisi quantum aut superstitione, aut imaginationis vehementia, vel et malitia fingendique ac mentiendi temeritate ceteros mortalium superarunt, id quod verae historiae in his omnibus superest.

2) In hoc quoque genere recentiorum nonnulli magna cum laude elaborarunt, velut cum in apuricum posuerunt, variis lucis refractionibus parrhelia et paraselenas posse existere, variaque ac miranda per naturam fieri saepe spectacula; quibus autem, nisi in physicis plumbei esse velimus, haud singulares historiae commentitiae superstruendae, quae posteriores propterea eliminandae sunt ex historia, quamvis earum concedatur occasio, quippe ex phoenomenis naturalibus arrepta.

§. XXXII.

Superstitio, sanctorum hominum cultus, 1) nova dogmata S. literis adversa si fabulis stabiliuntur, §. VI. et his oportet nuncium mittere penitusque ea omnia in commentis habere, quoniam divinitus revelata dogmata nullis hominum convelli possunt fabulis, nec ipsis contraria in eorum locum surrogari. Vel et subreptiones 2) ac fallas.

fallaciae commissae fraudesque institutae sunt exponendae, ut quemadmodum ex iis descensum sit ad fabulas, suo merito rejiciendas, elucescat.

1) Tum enim tenenda sunt ea Divi Paulli Apostoli ad *Galat.* 1, 8. 9. Si et angelus ex Coelis annuntiaret aliud Evangelium, ac ab ipsis Apostolis est annunciatum, hunc maledicti loco esse habendum. Adeo constans ipsisque S. literis confirmatum est, omnem fabularum catervam, et quidquid Roma mendax audet in historia, nihil prorsus valere adversus dogmata Deo duce et auctore tradita et revelata. Potius vere Christiani in eo justissimum agnoscunt Dei iudicium, quo eos, qui veritatem, ut salvi fierent ac beati, accipere detrectarunt, fabulis capi finit ac deludi. 2 *Thess.* 2, 9-12.

2) Hic iterum latissimus aperitur campus, quo doceri potest, quemadmodum saepius oborto collo quaevis eo sint tracta, ut novis quibusdam dogmatibus aliquis color ac species conciliaretur. Inprimis cognoscere licebit ac cum indignatione maxima admirari istam multorum licentiam effrenem, qua quidvis dicere et fingere sunt ausi, dummodo sententiis sibi adamatis, etsi maxime erroneis, aliqua inde existeret auctoritas. In quo genere inprimis luculenta sunt ea, quae ad Transsub-

stan-

stantiationis, ceu vocant, dogma plebi propinandum et instillandum efficta fuisse commenta ex Calixto ad §. VI. allegavimus. Sed errore ipso demonstrato, per se corruent ea omniaque ad errorem persuadendum aliis fabulati sunt scriptores, ac segreganda ea esse ab historia apparebit.

§. XXXIII.

Si ex praejudicatis saeculi cujusdam opinionibus et nata et alta sit fabula, §. VII. harum vim dum recte fuerimus assecuti, facile erit, fabulam penitus eximere ex historia; quoniam ex errore illo dogmatico omnia ista fluxisse historice falsa et fabulosa apparet.

Si quis igitur probe norit tempora, quibus adeo terribilia de spectris, Magis ac Sortilegiis, de daemonum obsessionibus plurimisque ejus generis aliis sunt tradita; quanta nempe tum temporis regnârit vel divinarum, vel humanarum ac naturalium rerum ignorantia et barbaries, ac inprimis quam turpiter in summum sanctae religionis dedecus diabolo paene omnis in hunc mundum potestas sit tributa: haec, inquam, qui probe consideraverit, omnia ista uno fere ictu profligare poterit ex historia, eamque ab his repurgare fabulis. Neque haec, quae diximus, inique videantur esse dicta in
illa

illa post Reformationem seu emendationem Ecclesiae tempora, quibus e. g. de Fausto praestigiatore, quem in exemplum allegavimus, §. VII. adeo horrenda et mirifica sunt sparsa. Quamvis enim tum purior doctrina Germanis affulgere coepisset, in eo tamen capite multum adhuc peccatum esse videmus, a viris ejus saeculi praestantissimis, quod nimiam crediderint diaboli in omnia terrena potentiam. Eosdemque etiam in quam plurimis rerum physicarum, quas solum ex Aristotele attigerant, laborasse incitia, et hinc multa, quae natura sunt insolita, aut in quibus fraus et malitia perfecerunt omnia, retulisse ad diabolum, pace sua dicere licuerit. Pluribus haec illustrare et confirmare haud opus fuerit, cum et haud ita pridem adversus recentem quendam anilium diabolicarum fabularum patronum ea pluribus sint disputata.

§. XXXIV.

Si fabulis inaudita nec cuidam aevo cognita docentur religionis capita, vel alia, quae demum ipso temporis tractu sunt manifestata, §. IIX. his quoque nulla subesse potest veritas historica, sed ea omnia posteriorum fingendi libidini, maximeque piae fraudi, ex qua sententiis suis quaevis praesidia circumponere studuerunt, sunt tribuenda.

Hinc

Hinc inutilis labor foret, si quis libris, ut vocant, Sibyllinis fidem conciliare eniteretur: cum dogmatum, quae in illis perhibentur, indoles maxime repugnans sit indoli illorum temporum, quibus Sibyllae vates fuisse ac fuisse Oracula dicuntur, sic, ut hoc pacto eas ultra prophetas virosque V. T. sanctiores sapuisse necesse esset, id quod nemo sanus crediderit.

Pariter ista, quae de cadavere Platonis reperto verbisque ipsi in lamina aurea superscriptis supra retulimus, §. IIX. nihil prorsus habere queunt veritatis historicae, sicut ex iis, quae ibidem hac de re sunt dicta, satis liquet, et brevi manu ea omnia sunt repudianda.

Plura exempla optimaque de piis istis, ceu vocant, fraudibus praecepta suppeditat Celeb. *Christ. Gottl. Schwarz in diss. de piis fraudibus.* §. VI. fq. X. fq.

§. XXXV.

Narratio fabulosa si maxime eo tendit, ut religioni, imperio, civitati, ecclesiae ejusque origini, nec non doctori cuidam singularis concilietur honos ac paene divina dignitas, §. IX. fabulam exturbabimus ex historiae foro, si ea, quae certis constant testimoniis nec justam dubitandi causam

K

relin-

relinquunt, unice sequamur. Sic enim illud omne, quod fabulam sapit confilii ac fidei est expers, mole seu fabulosa natura ruet sua.

Ita ea omnia quae de ecclesiarum quarundam remotiorum initiis circa ipsa aevi Apostolici tempora sparguntur, relinquenda sunt, eaque sequi praestat, quae certis testimoniis incipiunt et porriguntur.

Pari modo nos versati sumus *libro de Vocatione et Sal. Gentilium* §. 220. in dijudicanda narratione ista de Jaddua Pontifice Hebraeorum, Alexandro M. obvio, quam ostendimus scateri, fabulis, visionibus, discrepantiis, nec niti testimoniis sat confirmatis; Josephum vero in omnibus istis mirificis, quibus historiam illam ornat, imo onerat, suae gentis honori fuisse unice intentum. Tantum vero commode concedi posse diximus, Alexandrum copiis quibusdam levioribus propius accessisse Hierosolymam, Jadduam cum populo obviam procedentem Regi sese subjecisse, hunc vero admissorum dedisse veniam iraeque fuisse placabilem. Atque ita hanc historiam fabulosam ad sanio rem historiam redactam esse arbitramur.

Cognitionem illam, de qua lib. I. Macc. XII. legitur, Iudaeorum et Spartanorum, publico foedere sub Jonathane Pontifice renovatam
norunt

norunt omnes, quotquot gentis Judaicae istis temporibus aliquam habent notitiam. Sed adeo multa in ea concurrunt, quae fabulam et fraudem manifestant, ut hodie eruditorum plurimi eam in commentis Judaicis habeant; in quibus unum instar omnium esse posse diximus Clariss. Gottl. Wernsdorf. in *Orat. Inaug. de Cognatione Judaeorum et Spartanorum*, Gedani cum munus Professoris linguarum sacrarum adiret, a. MDCCXLIV. habita. Id vero quasi tabula ex naufragio hac in narratione restare videtur, Judaeos undique tum pressos oblato foedere studia Lacedaemoniorum et praesidia ad utilitates suas allexisse atque excitasse, ut et his amicis ac defensoribus uterentur, sicut jam ante Romanorum opem foedere interposito imploraverant.

Sed probabile est, scriptores ipsorum haec multis auxisse circumstantiis, ut mutuo consilio et Gentis suae fata eo augustiora efficerent, et adularentur Lacedaemoniis: cujusmodi sunt illa, de Epistola Arii regis Laconum ad Oniam Pontificem, de Cognatione ipsorum et communi ex Abrahamo origine, nec non quemadmodum eorum mentionem facerent in sacrificiis suis festisque publicis, et quae sunt plura.

Huc ipse vela dirigit in Oratione allegata p. 35. vir iste laudatissimus.

§. XXXVI.

Si fabulam solum in odium et dedecus alterius esse comparatam appareat, §. X. nihil in ea veritatis historicae erit investigandum, 1) sed odio ac irae, quae mentem praecipitant, et ad quaevis maledicta et mendacia incendunt, ista omnia sunt relinquenda ac tribuenda. Attamen id considerandum restat, 2) quo usque vita cujusdam omnibus vitiis contaminata ansam dederit, ut ex odio in universum concepto, accedentibus praesertim saeculi opinionibus, mira ac fabulosa de eo in vulgus sint sparsa et credita.

1) Ita frustraneum prorsus esset, si quis accipere vellet fabulas istas de morte B. Lutheri nostri tragica, imo a diabolo ipsi illata, ac dispicere, quid verae sub ea lateret historiae, aut quantum haec essent credibilia. Quilibet enim perspicit, omnibus istis nihil sani nec veri contineri, nisi hoc unum, quod furor ac capitale odium infaustorum quorundam Papicolarum in Lutherum protruserint ejusmodi fabulosa mendacia.

2) Si constet, fuisse hominem aliquem iis moribus, eoque vitae genere, ut odium generis humani merito in se incenderit, justum-
que

que illud fuerit odium; ipsis quidem, quae inde cufae sunt, fabulis nihil accedit veritatis, quoniam per se nil nisi mendacia loquuntur: sed in eo tamen nobis haec consideratio maxime est ufui, ut eo facilius fabulas abstergamus ab historia. Sic e. g. res sese habet circa Johannem illum Faustum, qui orbem peragraré, ac de se spargere miracula tentavit, nec dubitavit asserere, omnes victorias, quas tum temporis habuerant Caesariani exercitus in Italia, esse partas per ipsum suaeque Magia, se esse necromanticorum principem, astrologum, Magum secundum, Chiromanticum, etc. imo praeter multa alia se posse omnia facere, quae Christus fecit, quoties et quando velit, blasphemé dixit. Vide quae hanc in rem ex Melanchthone, Trithemio, binisque aliis ejus aevi scriptoribus in medium profert *Christ. Aug. Heumannus*, quem excitasse est laudasse, in epist. ad Eberh. Dav. *Hauber.* in hujus *Biblioth. Mag.* T. III. membro XXVII. n. 231. p. 193. 197. 199. Hinc mirandum non est, si de homine ita exoso omnibusque pro merito cane et angue pejus fugiendo miracula ejusmodi diabolica narrata esse deprehendimus; praesertim cum accederet illorum temporum credulitas, qua diabolo talia vel adhuc majora, ac de Fausto illo circumferuntur, non a vulgo solum tribui solebant, sed et ab eruditioribus. Itaque eo faciliori negotio ista omnia, quae diaboli sunt, aut perhibentur potius, fabulosa

evelluntur e vera hominis hujus vagabundi historia.

§. XXXVII.

Si ex amolienda invidia et concilianda gratia fabula cognoscitur, §. X. removenda sunt ea, quibus res quaedam gesta in fabulam est aucta et deformata, et quod verae restat historiae, est concedendum.

Nam in ejus generis narrationibus plerumque latet quidem veritas aliqua, sed ea plus justo evecta est, et amplificata, atque sic in fabulam translata. Quare tum id, simplex quod restat, nec de quo dubitandum jure est, tenendum. Sic a vero haud alienum fuerit, imbrem exercitui M. Antonini Imp. firi fere exanimato esse datum, cum saepius pressis ejusmodi auxilium ex improvviso contigerit. Id vero omnino removendum videtur, eum miraculo solumque ad preces militum Christianorum divinitus esse praebitum.

Tiberium bene sensisse de J. Christi innocentia, vel haud omnia Pilati in eum decreta probasse, commode licet concedere. Sed ipsum voluisse referre Christum in numerum Deorum, de eo ad senatum scripsisse, hunc vero ne res conficeretur obstitisse, fidem superat; cum et indoli Tiberii circa Deos et religiones

ones negligentioris id maxime repugnet, et qui id testatur Tertullianus non satis in eo integritatis habuisse rationem, sed suis solum studiis partibus videatur, nec unde haec habeat manifestet. conf. *Friedr. Spanhemii F. diss. de temere credita Petri in urbem Romam profectioe.* §. XXXIII. p. 127. in Ejus Quatern. Diss. hist.

§. XXXIIX.

In consolandos afflictorum animos si fabulam esse comparatam et effictam appareat, §. XI. dignoscere oportet, quid ejus rei fieri potuerit, certisque testibus constet, quid vero solum consolandi et augendi animi causa sit additum. Si nihil certi appareat, res universa pro dramate seu fictione poetica erit habenda.

In iis etiam, quae ad confirmandos oppressorum animos traduntur, vera contineri queunt, cum utique ex veris firmitus solatium capiatur, quam ex fictis. Sed ut eo altius talia ad animum descenderent, plura ex ingenio scriptorum, quibus erat consolandi propositum, veris esse alluta et intertexta, haud levis est suspicio.

Sic prosperis iis gestis, quae in libro posteriori Maccabaeorum enarrantur, et quae con-

firmare debuerunt et erigere Judaeorum in calamitatibus animos, sicut ipsemet auctor haud occulte fatetur, veri quidem plurimum continetur; sed auget ea mirum in modum angelorum aut heroum apparitionibus, aliisque ejus generis commentis, sibi soli relinquendis.

At circa librum Judith nihil apparet certi, et quod solido historiae niteretur fundamento, sed omnia sunt maxime vaga, ac secum non minus, quam cum reliqua historia pugnancia. Quare accedendum erit judicio eruditissimorum hominum, qui eum una cum rebus in eo relatis in numerum fictionum poeticarum, ad allevandos et confirmandos miserorum adversus calamitates animos propositarum, referendum censent.

Hac si probe observentur in similibus, vel medelam afferre poterimus ejusmodi fabulis, vel eas refecare penitus.

§. XXXIX.

Si fabulosa narratio ex incerta alterius cognitione sit orta, ac commissa confusio historica, et alterius rei in aliam quandam translatio, §. XII. investigandum, et quantum fidei prior illa mereatur, et quantum posterior ad similitudinem ejus accedat. Si prior,
et

et quasi mater fabulae, ipsa sit fabula,
 1) posterior etiam, quae inde ducta,
 talis est appellanda. Si vero illa veri
 quid habeat, 2) sed in posteriori,
 quae cum illa permixta, aut per sub-
 reptionem eo tracta est, fabula ubivis
 pateat; quae vera sunt certisque indi-
 ciis constant, habenda sunt vera, fa-
 bulosa vero relinquenda in fabulis.

1) Hanc cautionem nos docet decantata
 illa de LXXII. interpretibus V. T. sub Ptole-
 maeo Philadelpho narratio. Ex hac enim
 enatam esse alteram de LXXII. Grammaticis ad
 corrigenda Homeri poemata evocatis ac seor-
 sim collocatis, §. XII. vix dubitare licet. Cum
 vero prior illa relatio merito habeatur in fabu-
 lis, et posteriorem eodem loco esse habendam,
 quilibet facile concesserit.

2) Quasdam fabulas ex rebus veris qui-
 dem, sed sine iudicio alio, quam pertinent,
 tractis enatas esse supra vidimus. §. XII. In
 his itaque, quae vera, vera dicenda: quae
 vero his superstructa, incerta ac fabulosa, sunt
 deferenda. e. g. Neronis aetate filuisse aliquam
 diu Oraculum. Apollinis Delphicum, negan-
 dum haud est, cum et sua aetate affirmet Ci-
 cero de divinat. lib. 2. n. 17. secundum non-
 nullos evanuisse vetustate vim loci ejus, unde anhe-
 litus ille terrae fieret, qui Pythia mente incitata
 K 5 oracula

oracula ederet. Sed quod inde Patrum quidam existimarunt, ea obmutuisse omnia sub J. Christum natum, fabula est rei historicae adversa et ex historia eximenda.

Fuisse tempore Neronis Icarum quendam aut Magum, qui in aërem volare pennis tentaverit, fide digno constat testimonio *Suetonii in Nerone* Cap. XII. praesertim cum ea tempestate multi vagarentur multumque strepitum darent ejus generis thrasones et agyrtae. Quae vero huic rei superstructae sunt narrationes de Simone Mago, de precibus Petri cum praecipitantibus, aliisque, revellanda sunt ab hac historia, et fabulis annumeranda.

Complura scorta aluisse medii aevi Pontifices, multamque ipsis in se suaque concessisse potestatem, probatis efficitur testimoniis. Si vero illa omnis de Johanna Papissa inde enata sit fabula, haec quidem relinquenda, et quae vere constant opprobria Romanorum Pontificum, si ita opus sit, allegari poterunt.

§. XL.

Testimonia priorum perperam intellecta, aut ritus, quorum vim spectantes non sunt adsecuti si fabulam procreaverint historiae contrariam, §. XIII. opus est, ut fontes aperiamus, ex quibus haud dextre derivata sit quae-

quaedam narratio. Tum enim si eam et origine sua laborare, et testimoniis in adversum simul premi reperiemus, ex rerum historicarum censu merito expungendam judicabimus.

Patres antiquiores pacem sub J. Christo futuram ex prophetis praedicantes nimium respexisse ad eam, quae hujus est saeculi, pacem, quae quidem hic non penitus insuper habenda, sed a pace per Christum ejusque merita parta infinitum superatur, manifestum videtur. Hinc autem facile est cognita, unde et posteriorum nonnulli, templum Jani apud Romanos Christo nato fuisse obseratum, sint arbitrati, cum tamen in eo maxime adversantes habeant istius aevi testes historicos accuratius consideratos: quod proinde ex historia merito est delendum.

Circa ritus perperam intellectos pari modo erit versandum.

§. XLI.

Quodsi ex amphibolia vocis ac affinitate soni, vel vocis cujusdam aut personae ignoratione orta sit et cognita fabula, §. XIV. boni historiarum judicis partes explebimus, si istam deceptionem probe exponimus, ac quantum

tum fieri potest, in aprium proferimus. Tum enim 1) vel nihil veri subesse, sed omnia ex hominum ignorantia et barbarie esse conficta apparebit; vel quid subsit verae historiae, 2) aliunde succurret, sic, ut fabula instar fumi tenues in auras abeat, et quae vera sunt, quasi subsidant.

1) In compluribus fabulis, quae ex hoc fonte fluxerunt, nihil veri inest, sed manifesta apparet barbaries et ignorantia, ex quibus itum est in fabulam. e. g. Cum S. Amphibolus inscitiae graeci sermonis natales debeat, omnia quae de eo sunt ficta et vulgata, nihil habere veri statuendum est. De Sto VIAR quem eodem loco allegavimus, item de Columbibus in Oraculo Dodonaeo, de Longino et aliis ejusmodi idem est judicandum; nec opus fuerit, haec omnia figillatim exponere, sed ipsi Lectoris sollertiae ea relinquamus.

2) In aliis id generis fabulis facilius oritur suspicio, veri aliquid sub iis latere, sed ex amphibolia vocis cujusdam non satis disjunctae natam esse fabulam. Sic constat ex medii aevi temporibus, complures impostores, qui tum Magorum loco habeantur, aut homines fanaticos, eduxisse juvenes ad capeffenda arma, quemadmodum et in Cruciatibus seu bellis recuperandae Terrae sanctae causa gestis factum esse legitur. Hinc facile licet hario-

lari,

lari, ejusmodi motus ansam etiam dedisse famosae isti de exitu juvenum Hamelensium narrationi, ac egressu Siebenburga facto Qui istorum temporum, quibus res acta dicitur, sedulo investigavit memoriam, Rev. Chr. Frid. Fein, in scriptione supra §. XIV. laudata, exposuit luculenter, quemadmodum tunc temporis maxima fuerit Hamelensium cum Episcopo Mindensi contentio, in qua loca et tempora apprime cum exitu isto conveniant, et hinc eorum in *Siebenburgam* adventum non posse esse alium, nisi reditum per *Sevenberge*, seu montes ita dictos, Hameloae proximos. Ex quo patet, veram sed fabulis deturpatam huic rei fuisse historiam.

Circa statuam Simoni Mago secundum Justinum Martyrem Romae positam conjecturare licet, fuisse fortasse statuam, quae fere ejusmodi quid inscriptum habuerit, quod autem a Justino Patre minus recte sit intellectum; praesertim cum facillime in inscriptionibus Romanis cognoscendis sese insinuent errores. Cum igitur ipsa aetas statuam istam in lucem protulerit, et talis fuerit ejus inscriptio, ut maxima vocum similitudine ad istam, quam Justinus perhibet, accedat; patet, eum sibi imposuisse, et tradidisse fabulam ex ignorato et pro *Simone* habito Deo Sabinorum, *Semone* Sanco.

Cum fieri potuerit, ut ipsis Imperatoribus sint tributa, quae a Praesidibus et Praefectis impe-

imperatorii sunt acta, praesertim si idem uni ac alteri nomen fuerit; quid facilius ac verius judicaverimus, nisi ut ea, quae e. g. de Christianis Sacris dedito Philippo Arabe Augusto dubiis indiciis sunt relata, Philippo potius Augustali Aegypti praefecto tribuamus, cum hoc posterius melius conveniat historiae.

Ita et est circa Thomam Indorum, ceu volunt, Apostolum, ad recentiore[m] quendam ejus nominis deductum: cum saepius deprehendatur, quibus idem cum Apostolo aliquo nomen fuit, pro Apostolo ipso per errorem esse habitos.

§. XLII.

Si fraus politica, aut stratagema militare fabulam peperisse videantur, §. XV. rei civilis et militaris illo tempore conditio sollicitè et accurate est exponenda, ut inde fabulam traxisse originem, vel studio esse in vulgus sparsam cognoscatur, et dispiciendum, an ei aliquid vel nihil omnino veri relinquitur.

Quibusdam enim ejus generis subesse aliquid rei verae, sed quae dolo tecta fuit et remota a conspectu seu notitia plurimorum exemplis supra ostendimus; §. XV. velut equo Troja-

Trojano, muliereque vatidica a Druſo conſpecta. Itaque tum reipublicae forma ob oculos ponatur, ut pateat, voluiſſe ejus rectores miraculorum commentis deſcendere ad animos hominum, ut Livius ait de Numae cum Egeria Dea nocturnis congreſſibus. Nec non anceps belli ſtatus vivis quaſi coloribus repraeſentetur, ut appareat, quemadmodum fictione ejusmodi facillime ſeſe expedire ac periculosa conſilia antevertere ſtuduerint.

Illa vero de Accio Navio cotem diſcendente narratio penitus fide eſt indigna, niſi putemus, omnia ante fuiſſe praeparata et diſpoſita, populumque hebetem et ſuperſtitionibus deditum miſere eſſe deceptum.

§. XLIII.

Neque tum in fabulis erit aliquid veri, ſi monachis potiffimum teſtibus nitatur fabula, eo quidem modo, ut ſuas in ea fuiſſe partes, ſua commoda vel promovenda vel tuenda, ſatis appareat; §. XVI. ſed omnia illa ex horum ingenio mendaciſſimo ſuiſque utilitatibus intento ſunt repetenda.

Itaque ea omnia, quae jaſtant de miraculis a Patronis ſuis et fundatoribus magno numero effectis, cunctis quibus eſt aliqua ſanioris judicii

dicii particula, non solum inter nostrates, sed inter ipsos Sacra Romana secutos, derisui potius sunt, quam quod ea componere cum historia ac veritatem iis adserere conentur: quod norunt, eos in his omnia suis commodis, non veritate metiri esse solitos. Hinc verissime iudicat *Phileutherius ille Helvetius in libro de miraculis Pythagorae, Apollonii Thyanensis, Francisci, Dominici, et Ignatii Lojolae, Cap. X. p. 233.*

„Legenda, quæ supra ex *βιογραφίαις* de vita, ingenio et praeceptis excerpti, certe adeo sunt
 „inepta, ridicula, nugacia, blasphema, ut
 „qui neget ea Deo esse indignissima absurdissimaque, aut mente captus sit, aut omnem
 „Numinis reverentiam prorsus ex animo eraserit. Viri cordati inter Pontificios hoc non
 „diffitentur. Notum est iudicium *Melch. Cani*
 „de legendis Sanctorum Dominici cumprimis et Francisci. Eorum lib. XI. Locor. Theol.
 „Cap. VI. meminit, creditque, *vitarum illarum scriptores*, seu potius ut Aristophanis voce utar,
 „*ψευδων συγκολλητας, cuncta effinxisse*. Idem sentiunt
 „duo Abbates eruditi, Langlet du Fresnoy introd. ad hist. Cap. XVII, et Cl. Fleury dissert.
 „I. in Hist. Eccles. „

§. XLIV.

Cum fabula sese prodit ex picturis symbolicis, aut nummis satyrae causa excusis vel theatri spectaculis, et poetarum

tarum rhetorumque fictionibus, §. XVII. opus erit, ut primo aliunde rei naturam falsam et fabulosam solide doceamus, ne a posse, ut ajunt ad esse concludamus, h. e. ne ita argumentemur: Quoniam ita oriri potuit narratio, Ergo ita est orta. Quae cautio et circa priores regulas complures est adhibenda. Id si factum est, nec alia occurrant, ex quibus commodius faciliusque repeti possit fabula, imo et plurima alia adsint, quae sententiam nostram fulciant et confirment, argumenta; recte quidem arbitramur, ejusmodi pictas fictasque effigies, nummos satyricos, aut poetarum ac sceni-
corum rhetorumque figmenta natales dedisse narrationi fabulosae, eamque ex historia esse eliminandam. Statuae autem, insignia aliaque, quae cuidam aevo vel populo adversantur prorsus, monumenta, ac imperitis iudicibus sunt usa; fabulam protinus manifestant atque propulsant et sunt ex argumentis, quae maxime necessaria ratione adversus eam concludunt.

162 CAP. II. DE CRITERIIS

Cautionem istam iuste a nobis suaderi, nemo negaverit. Ut itaque fabulas recte h. e. fabulas appellemus, premenda etiam atque etiam sunt argumenta maxime interna, quae ex rei impossibili natura, vel physice vel moraliter spectata; ex pugna cum veritatibus certis historicis, vel dogmatibus evidentissimis; ex manifestis contrarii testimoniis; ex summa ipsius fabulae inconstantia et instar polypi mutabilitate, et ejus generis aliis arcessuntur. His enim probe fixis et stabilitis, commodissime nobis accidet, si fabulae originem vel in picturis symbolicis, vel nummis satyricis, vel et comoedorum, rhetorum ac poetarum exagrandi studiis reperimus.

Sic excutiat *quaeso* Magnus ille Christophorus, sive etiam Judaeus Immortalis. Hem! quantus ibi dabitur acervus rerum, quae per naturam fieri nequeunt, et in quibus Numinis potentiam vocare in subsidium, esset temerarium: quot contraria, quot anilia! quot superstitiosa! aliaque. Si igitur in utroque pictorum maxime cernamus sedulitatem, quae complurium errorum fuit mater et ministra; ac appareat, ea omnia ad Symbola et methodos antiquas tradendi Moralia pertinere: id quidem et quod sub ea re significatur, verum certumque habendum, et fabulis, quas hebetiores inde sunt fabricati, nuncius est mittendus.

Circa

Circa Johannam Papissam ita pariter est: quam si nec exstitisse nec foeda illa perpetrasse, manifestis documentis sit confirmatum, non sine risu et approbatione accepturi sumus, quod pictores et statuarii scelera et scortilla unius alteriusque Servi servorum Dei seu Pontificis Romani coloribus aut aere marmoreque exprimere, et ad posteros transmittersse elaborarint, quamvis alii fabellam quandam inde nobis sint foenerati.

Si quoque manifesto videamus, quantum rhetores et poetae in Julianum Imp. paratragoediari, ac ei velut mortuo leoni insultare studuerint, narrationem illam de Voce ejus extrema, Vicisti Galilaeae! ea quidem prius excussa et confutata, facillime inde fabulae titulo noscere et ex historia expungere licuerit.

In iis quae de statuis, insignibus et ejusmodi monumentis diximus, res per se loquuntur, et exempla supra §. XVII. allata et hoc loco recte applicata luce sua radiant.

§. XLV.

Si qua narratio et in se fidem excedit maxime et testibus solum nititur fabulosissimis, §. XII. nihil ei 1) quae tali tribui potest fidei historicae, sed ea inter fabulas relegenda est, et ex historia ejicienda. Idem faciendum est,

L 2

2) Si

2) si in folle, ut supra appellavimus, §. XIX. est exhibita, seu vaga solum et varia traditione nitatur. Nam utroque modo eam fide esse indignam et fabulosam, perspicuum est.

1) Ex hoc itaque Capite merito rejicitur volatus ille Simonis Magi in aera, lapsusque miserabilis Petri precibus effectus. Nempe quantum haec narratio in se spectatur, nec ad Confusionem alterius rei, ex qua orta videtur, attenditur; inprimis et ex testium fabulosis-
orum consideratione tota habenda in fabulis, et ex historia propellenda.

De oraculo illo, quod circumfertur, de puero hebraeo superum Rege, et de ara primogeniti Dei propterea exstructa, idem est judicandum, nec opus fuerit, nobis in hoc iudicio vindicando esse copiosis.

2) Cum ejusmodi traditio lubrica, nec ullis testibus suffulta adsit de sudario J. Christi Veronicae dato, ac effigie huic impressa, innumerisque Latinorum fabellis, quae traditione ista velut flabellis longe lateque sunt agitatae; patet, vanam esse ac frustraneam operam, has eruendi et vindicandi ex historia, cum fontes ejusmodi fabularum sint maxime turbulentae ac superstitione conspurcatae.

§. XLVI.

Testimonia omnesque rei circumstantiae, 1) inprimis et quoad dicendi genus, si maxime sint dissona, nihilque quod sibi constet, elici queat, §. XX. imo diserta adsint in contrarium testimonia, praesertim 2) ab ipsis fabularum amatoribus profecta et tradita, §. XXI. haec repugnantia et discordia, quantumcunque ejus reperitur, probe est exponenda. Quo facto his efficietur, narrationem ita comparatam penitus esse relinquendam in fabulis, et ex *historiae censu expungendam*.

1) Prius adeo manifestum est, ut summa illa omnium pugna, ac probatorum historicorum in contrarium testimonia cujusvis animi ac studii in his confirmandis non possit non remorari, imo prorsus ab iis alienare. Id quod circa allegata a nobis supra exempla de Judaeo immortali, de Donatione Constantini M. de oraculis omnibus sub J. Christum natum silentio multatis, aliisque in promptu est, nec haec denuo enumerando lectoris abuti patientia necesse est.

2) Posterius hoc non solum obtinet, cum fabularum sequaces diserte testantur contrarium, sicut supra de arca foederis per Jeremiam

vatem abscondita, ab auctore libri IV. Esrae, insigni tamen fabulatore, dictum vidimus: sed tum quoque ita est versandum, si posteriores fabulisque admodum faventes dubitandi causas, licet in universum solum allegent, et τὸ ἐπὶ τοῦ αἵματος suadeant. Quod quidem satis indicat, narrationem quandam nimium fuisse asseveratione indignam habitam, et quod mirandum est, ipsis fabularum patronis non potuisse non esse suspectam.

Ita versatur ipse Gelasius Papa circa librum quendam ejus aevi de inventione Crucis Dominicae per Helenam Imperatricem. „Constat, ait Jo. Dallaeus, summae doctrinae vir, „*de religiosi Cultus objecto* lib. V. c. 1. sub fin. „p. 710. libellum hominibus non obesae naribus „mature suspectum fuisse. Eo enim factum „est, ut a Gelasio P. R. I. a. D. 494. inter libros cum cautione legendos referretur. Scripta, inquit, de inventione crucis dominicae, „et alia scripta de inventione capitis baptistae „Johannis *novellae quaedam relationes sunt*, et „nonnulli eas Catholici legunt. Sed cum „haec ad Catholicorum manus pervenerint, „B. Apostoli Paulli praecedat sententia: *Omnia „probate, quod bonum est, tenete.*„

Hic cum equidem pro iis, ut tum erant, temporibus haud alieno fuerit animo a fabellis reliquiariis seu reliquiarum cultum stabilientibus, ista tamen sana sua suspicione et, quam
suadet,

suadet, cautione, quantum illa fide laborent, ostendit.

§. XLVII.

Fabula cum locis corruptis et interpolatis nititur, §. XXII. ipsa illa depravatio et interpolatio, adhibitis potissimum in subsidium Manuscriptis probatioribus ad liquidum est perducenda. Sic enim omnes ejusmodi fabularum stirpes ejiciemus.

Hic itaque arti Criticae plurimum debetur. Cum vero MSCta sint, in quibus dignoscendis riteque explicandis ea plurimum maximeque versatur, horum et necessitas et usus uberri-
mus inde satis elucet. Si igitur MSCta probatissima fabulas illas, quas exempli loco §. XXII. allégavimus, haud contineant, facillimum erit, eas radicitus excutere.

§. XLIX.

Nec minus fabulae nervos incidemus, si animadvertinus, scriptores aevi posterioris ex sui saeculi genio et moribus differere de rebus antiquioribus. §. XXIII. Tum enim ea, quae ex antiquitate probatis testibus ac auctoribus habemus cognita, quovis modo
L 4 sunt

sunt dilucide exponenda, et antiquitati vera forma restituenda. Quo facto protinus dilabentur in fabulas, quae posteriores antiquitati affingere, et quibus eam ex sui saeculi indole formare ac induere sunt conati.

Si quis igitur eas refutare velit ac rescindere fabulas, quae de unctiōe extrema Caroli M. nec non Sancti Bedae sunt commemoratae, §. XXIII. facies rei ecclesiasticae ejus, quo uterque vixit, aevi ex intimis penetralibus est proponenda ac ex omni parte demonstrandum, nullam tum unctiōem sacram penes moribundos adhibitam et applicatam. Quis enim tum non cognoscat et rejiciat posteriorum fabulosa ex sui temporis consuetudine derivata judicia?

Nec minus si Gregorium Nazianzenum audimus de collectis et adoratis septem fratrum Martyrum inter Maccabaeos reliquiis dicentem vel potius fingentem, adeundae sunt antiquitates Judaeorum, praesertim quae sunt de funeribus, ut pateat, ipsos quidem ossium condendorum sollicitum habuisse curam, sed toto coelo ab ipsis abfuisse omne cultus religiosi genus, mortuorum exuviis exhibendi. Ita pari modo quae ex Saeculi sui IV. jam depravato more asserit de Justina Saeculi III. martyre, eam suppliciter Mariam Virginem rogasse opem et auxilium, facile diluuntur.

§. XLI.X.

§. XLIX.

Si fabulam multis aliis stipatam ac copulatam reperimus, ac integra scriptionis series nil nisi fabulas promat et condant, §. XXIV. totum istud membrum erit immedicabile, et hinc omnino recidendum, exceptis forte iis paucissimis veris, quae ad coloranda et instillanda commenta hinc inde sunt admixta et intertexta. His itaque paucis quae aliunde constant, exemptis, cetera omnia radicitus sunt evellenda.

Quae ergo e. g. longo numero feruntur fabulae de donatione Constantini, emendationem haud admittunt, nec cum historia in gratiam licet reponere, cum ubivis fabulam foeteant. Et sic in pluribus ejusmodi, quae a fabulatoribus sunt prodita, unoque quasi spiritu fabularum pleno eructata.

§. L.

Si manifestum sit, fabulam a posterioribus esse cultam et ornatam, ut ea in veritate historica esse videretur, primitus vero sibi similem, i. e. fabulam prodiisse, §. XXV. ante omnia opus erit, ut antiquiora ejus documenta consulamus et excutiamus, quo subsi-

L 5

diis

diis hisce pateat, a primoribus ita esse narratum, ut fabula protinus appareat; posteriores vero, quoniam eam e re sua esse viderint, ea fuisse sagacitate minus laudanda, ut in ea emendanda et ad veritatem historicam revocanda operam studiumque suum collocarint. Atque ita et totum istud ex civitate verae historiae erit ejiciendum.

Ad exempla a nobis allata §. XXV. haec applicare quivis sua industria potuerit. Hic igitur insigni erunt usui Archivorum cimelia ac bibliothecae, praesertim publicae, in quibus magna veterum librorum multitudo et suppellex, quibus e. g. Vienna Austriae, Gotha, Guelpherbytum, aliaeque urbes celebriores superbiunt. Multum sane hoc in genere rei literariae et ornamenti et utilitatis asferre valent, quibus ejusmodi adire Corinthum est datum. Imo et eam ob causam a quovis literarum amatore sollicite custodiendi sunt vetustiores librorum iis locis, ubi sacra Romanensia regnant, typis impressorum editiones; et cum occurrunt, comparandi, nec in eo parcendum sumtibus. Docuit enim experientia eaque satis frequens, ipsos illos Pontificiorum sacrorum adflectas ejusmodi libros antiquiores conquerere, coemere, et emtos condere, aeternisque fere tenebris addicere, ne haereticis scilicet!

plura

plura adsint, quibus Romanam rationem impugnare, ejusque fabulas, quibus tantum tribuunt, refutare valeant. Incredibile est, quot et quanta eorum hoc in genere fuerint artificia, circa libros ejusmodi dogmatibus suis aduersantes vel tollendos penitus, vel ita truncandos, ut vix iidem possint appellari, idque ut haud dissimulant, ad extorquenda arma haereticis. Quo de argumento iterum commendandus est *Jo. Dallaeus de usu Patrum lib. I. Cap. IV.* in quo compluribus exemplis id ipsum confirmavit.

§. LI.

Scriptores antiquiores reiue narratae propiores dum ipsimet rem quandam habent in fabulis, §. XXVI. horum vestigiis recte insistimus, eamque pro ipsa rei indole vel ex toto vel ex parte saltem, et falsam et fabulosam judicamus. Nam et fieri potuit, ut in eo antiquiores iudicium aliquo modo praecipitaverint, ac plus iusto concluderint. Recentiorum vero iudicia, quae fabulosa talia fabulam appellant, maioris fere sunt momenti, ac docent, quamvis superstitiosa vel pie credula antiquitas ejusmodi capta sit fabulis, nostro tamen aevo ac in tanta literarum

rum literatorumque ingeniorum lucē nimis indignum esse creditum doctorum virorum personis, tales sequi et tenere velle fabulas. Hinc et nobis nihil cum ipsis erit rei aut commercii.

Itaque hic iterum premenda sunt Criteria fabularum interna, natura impossibilis, vel indoles rei per homines haud exspectanda; testimonia, si adsint in contrarium; vel et fines abditi ac consilia clandestina, quae sub ejus generis fictionibus sunt versati, aliaque. Haec omnia si fabulam esse clament, multum quoque ponderis huic judicio accedet, si videamus, ipsos veteres, qui saniores in rebus judicandis sententias sunt secuti, et animum a superstitionibus repurgare sapientioreque efficere studuerunt, dudum animadvertisse fraudem et risisse fabulam: vel si recentiores, quorum quidem maxime intererat, et quibus haud levia inde exspectanda fuissent causae suae praesidia, ita pariter ingenue judicasse pateat.

§. LII.

Ex silentio scriptorum, vel plurimorum vel probatorum ac antiquiorum si fabulas agnoscimus et refellimus, §. XXVII. opus est, ut alia, inprimis interna praemittans argumenta, quae ex ipsa rei indole, ex temporum, aucto-
rum,

rum, circumstantiarum consideratione, maximeque ex distractis ac dissentientibus factorum testimoniis repetuntur. Ita enim et ex numero ac auctoritate eorum, qui tacent rem, si vera fuisset, maxime memorandam, amputare licebit fabulam, historiae invito obtrusam.

Quantum hoc opus sit, ut hac ratione de properata vitemus judicia, omnesque adversariis elabendi rimas obturemus, jam ad §. XXVII. tetigimus, ac ex Comment. nostra *de Vi argumenti e Silentio Scriptoris* patet pluribus, in qua praesertim §. LI. docuimus, illud maxime etiam ex aliis, quae simul concurrunt, argumentis, quae ex rei indole, circumstantiis, stilo, tempore aliisque sunt petita, confirmari ac augeri. Itaque et circa fabulas vis ejus haud sola, sed aliis unita, atque sic major et fortior, erit applicanda. Hoc modo si mentem attentam ac plenam consilii vertimus in istam de Judaeo immortali vel de Magno Christophoro narrationem, ejusque fictitiam indolem quavis ex parte intelligimus, quis non et eo commovebitur, ut eam una cum aliis ejusmodi ex historia delendam existimet; si eam silentio omnium bonorum fideque dignorum scriptorum premi imo sepeliri videat? Exemplis pluribus eam in rem haud opus fuerit.

§. LII.

§. LIII.

Plurima si fabularum criteria in unam quandam convenire videamus, §. XXII. eo certius et evidentius est, eam omnem esse fabulam, et civitate historica exuendam.

Hunc in finem ostendimus §. XXII. quot quantaque fabularum indicia cadant in narrationunculas istas de Johanna Papiſſa; de volatu Simonis Magi; de Judaeo immortalis et complura alia, si cui in hoc argumento tentare vires libuerit. Quae omnia nunc explosa cernuntur, nec alio fine allegantur in historiis, nisi ut has olim regnasse fabulas hisque orbem fuisse delusum relatum legamus, nobisque de exculta et ab his sordibus repurgata historia gratulemur.

INDEX

RERVM PRAECIPVARVM,

in quo literae Romanae paragraphos,
communes vero notas subjectas
indicant.

A.

Abgari epistola ad J. C. supposititia. XX. 3.

Acies in coelo visae. V.

Accius Navius cotem dissecans. XV. 2. quod

Ciceroni anilis fabula. XXVI.

Acro-

INDEX

- Acrostichis de J. C. in libris Sibyllinis. IIX.
 Acta Historico-Eccles. IX. 3.
 Aetnae fauces inferni portae creditae. XVII. 4.
 Hatto in Aetnam a diabolo praecipitatus. ib.
 Affinitas soni nonnumquam gignit fabulam.
 XIV. 1. quomodo ea emendetur. XLI.
 Amphibolus, sanctus fictitius. XIV. 2.
 Amphibolia vocis saepe creat fabulam. XIV. 1,
 quomodo illa repudianda. XLI.
 Ampulla Rhemenfis in baptismo Clodovaei. IX. 2.
 Anulus pronubus Mariae Virginis per fabulam
 venditatus. IX. 3.
 Antiochi Epiphanis extrema miseranda. IX. 2. X.
 Argumentum e silentio, quomodo indicet fa-
 bulam. XXVII. LII.
 Attila, rex Hunnorum fabulose dicitur habuisse
 uxorem ducis Saxoniae filiam. XX. 2. fabu-
 losus de eo titulus. XX. 3.
 Augustus Imp. an aram primogeniti Dei erexe-
 rit. XIIX.
 Baptisma Clodovaei miraculo insignitum. IX.
 2. nec non Constantini M. fabulis cumula-
 tum. ib.
 S. Bedae ultima fabulose commemorata, XXIII.
 S. Benedicti reliquiae fabulosis certaminibus
 subjectae. IX. 3.
 Jo. Guil. de Berger vita Contr. Sam. Schurz-
 fleisch. XVII. 1.
 Blondellus plurimas explofit fabulas. I.
 de Bolingbroke lettres sur l'histoire. XVI.
 Byrsa,

INDEX

- Byrsa, arx Carthaginis, unde ei hoc nomen
haeserit. XIV. 2.
- Georg. Calixti exerc. de Transubstant. VI. 2.
- Carolus Martellus in inferno conspectus. XVI.
repugnant hac in narratione omnes circum-
stantiae. XX. 1. et ab ipsis negatur Roma-
nenfibus. XXVI.
- Carolus M. an instituerit judicia Vehmica. XX.
2. fabulosa de morte ejus relatio XXIII.
- Carthago, unde fabula de ejus origine fit orta
XIV. 2. XVII. 4.
- Carthusianorum ordo, quomodo fit ortus. XVI.
- S. Casa B. Mariae Virg. VI. 1.
- S. Catharina, quomodo Romanenses fabulam
de ea emendaverint. XXV.
- Certamina Romanensium de reliquiis Sancto-
rum fabulas indicant. IX. 3.
- Chiliasmus dogma a Tertulliano fabula propu-
gnatum. VI. 2.
- Christiani, quales de eis olim sparsae sint fa-
bulae. XIII. 2.
- Christianismus Philippi Arabis fabulosus. XIV.
1. XVII. 3.
- Christophori M. fabula ex picturis symbolicis
orta. XVII. 1.
- Cicero de legibus. I. de divinatione. IV. XIV.
1. XV. 2. XXXIX. 2. XXVI. 2. Tusc. Quaest.
XII. 2. XVII. 4. de Nat. Deor. XXX.
- Civitatis honores quaesiti fabulis dant originem.
IX. 3. quomodo rejiciendae. XXXV.
- Clavi crucis dominicae multis in locis ostensi
XX. 1. Clodo-

INDEX

- Clodovaei Franc. Regis baptisma. IX. 2.
 Coelestinus III. Pont. an Henrico VI. Imp. coronam impositam pedibus dejecerit. XX. 4.
 Cognatio Judaeorum et Spartanorum fabulosa. XX. 3. quantum circa eam concedere liceat. XXXV.
 Columba afferens ampullam Rhemensem. IX. 2. in oraculo Dodoneo. XIV. 1. evolans e corpore S. Polycarpi. XXII. XXIV.
 Collectio Scriptionum Acad. Barolin. de quaest. quo usque Romani veteres penetraverint in Germaniam. XV. 1.
 Consolandi causa saepius fictae fabellae. XI. 2. quomodo sint repudiandae. XXXIIX.
 Constantini M. visio Crucis in coelo. V. imperii ejus dignitas fabulis aucta. IX. 2. de Christianismo ipsius. IX. 2. donatio ejus Sylvestro Papae facta. XX. 4. XXIV.
 Contrarii testimonia faciunt ad cognoscendas fabulas. XX. 4. quae prorsus sunt deferendae. XLVI.
 Conversio Saxonum per Filfridum. IX. 1. Danorum per Popponem. ib.
 Corpus Lucae Evang. utae, certamen de ea fabulosum. IX. 3.
 Crux a Constantino M. in coelo visa. V. corporibus hominum impressa. ibid.
 Crux Christi ab Helena inventa dicitur, ad cultum reliquiarum invehendum. VI. 1. narratio est pugnans. XX. 1. an legatur apud Eusebium. XXII. liber spurius de ejus inventione. XLVI.

M

M. V.

INDEX

- M. V. la Croze historia Christianismi in India Orient. XIV. 1.
- Cultus Sanctorum et reliquiarum, indicium fabulae. VI.
- Ern. Sal. Cyprian. diss. de pictura teste veritatis. XVII. 1.
- Ant. v. Dale diss. super Aristeia de LXX. Interpr. XII. 2.
- Jo. Dallaeus de objecto Cultus relig. VI. 1. 2. XIII. 2. XIV. 1. XIX. 2. XX. 1. XXII. XXIII. XXVII. XLVI. de usu Patrum. IX. 4. X. XIV. 2. XX. 1. XXV. XXVI. L.
- Danorum conversio falso miraculosa. IX. 1.
- Diaboli potentia perperam credita, fabularum mater. VII. quomodo passim pictus sit diabolus Christum tentans. XVII. 1.
- Dido, unde fabula de emto per ipsam territorio fit orta. XIV. 2. de ea maxime fabulatur Virgilius. XVII. 4.
- Dionysius Areopagita, quomodo Romanenses eum defendant. XXV.
- Doctoris alicujus honos promovendus saepe aperit fabulam. IX. 5. quomodo de ea judicandum sit. XXXVI.
- Dogmata SSae contraria indicant fabulam. VI. item dogmata, quae captum cujusdam aevi superant. IIX. quomodo haec rejicienda. XXXII. XXXIV.
- Donatio Constantini v. Constant. M.
- E**cclēsiae alicujus origines et honores saepe manifestant fabulam. IX. 4. cur origines suas
- ex

INDEX

- ex ipso aevo apostolico arcessant. IX. 4. quid in his tenendum sit. XXXV.
- Effigies originariae Servatoris fabulosae. XIV. 2. XIX. 2.
- Tob. Ekhardi non-Christianorum de Christo testimonia. IIX. XIV. 2.
- Epistola, Christi ad Abgarum fabulosa et fabulis cumulata. XX. 3. Leonis M. ad episcopos de Chorepiscopis. ibid.
- Epistola pro observatione diei dominicae coelo delapsa. XXVI. 2.
- Equus Virgilii Trojanus. XV. 1.
- Eusebius, an in ejus Chronico relata fuerit Crucis Dominicae per Helenam inventio. XXII. et Mariae in coelos assumptio. ib.
- Evangelium S. Johannis in ruinis templi Hierosol. inventum. VI. 1.
- Evangelici haud effinxerunt Hussi de Luthero vaticinium. IX. 5.

Fabulae definitio et differentia ab historia falsa. III. morbis comparata. III. Criteria fabularum. IV – IIX. fabulae intument et augentur circumstantiis. XII. 1. non servant discrimen temporum. XII. 2. XX. 3. quid de fabulis emendatis sentiendum. XXV. et collisione veritatum cum fabulis. XXIIIX. finis fabularum antiquissimus. XXX. fabulae in contextu cum aliis. XXIV. XLIX.

Fabulae singulares, de transubstantiatione. VI. 2. de Maria Lauretana. VI. 1. de spectris et apparitionibus. VI. 2. de Johanne Fausto.

INDEX.

- Festum**, in memoriam versionis LXX. interpr.
fabulosum. XII. 2.
- Flammae ardentes**, fabularum occasiones. V.
- Flori hist.** XV.
- Bernh. de Fontenelle historia oraculorum eth-
nicorum.** XX. 4.
- Fraus pro miraculo habita**, criterium fabula-
rum. V.
- Fraus politica saepe gignit fabulam.** XV. 2.
quomodo illa dijudicanda. XLII.
- Gaufridus Arthurus fabularum accusatus.**
XXVI. 1.
- A. Gellii noct. Att.** IX. 3.
- Gentis vel civitatis honor singularis quaesitus
prodit fabulam.** IX. 3. quomodo ea corri-
genda. XXXV.
- Gentium ad Christum conversiones**, multis fa-
bulis obsitae. IX. 1.
- Gentilium fabulae de diis et deabus poetis de-
bitae.** XVII. 4. quomodo eas interpretati
sint saniores. XXX.
- Grammatici LXXII.** ad corrigenda Homeri poë-
mata convocati. XII. 2.
- Gratia**, saepe concilianda per fabulam. X. quo-
modo ea dijudicanda. XXXVII.
- Gregorii Equitis fabula ex picturis symbolicis
orta.** XVII. 1.
- Gregorius Nazianzenus ex sui saeculi more an-
tiqua referens.** XXIII. XLIIX.
- Hamelenfes pueri egressi**, eorumque adventus
in Transylvaniam, unde nata ista fabula.
XIV. 1. XLI.

Jo,

INDEX.

- Jo. Harduini sententia de nummo Ludov. XII.
Perdam Babyl. nomen. XVII. 3.
- Harnspicinae origines a Cicerone ridentur, et
annumerantur fabulis. IV.
- Hatto, archiep. Moguntin. in Aetnam a diabo-
lo praecipitatus. XVII. 4.
- Eberh. Dav. Hauberi bibliotheca Magica, et
C. A. Heumanni epistola, de Joh. Fausto ad
Hauberum. VII. XXXVI.
- Helena inventio Crucis Dominicae, maxime
fabulosa. XX. 1. XXII.
- Phil. Helvetii liber de miraculis Pythagorae,
Apollonii Thyanei, Francisci, Dominici et
Ignatii Lojolae. XXXI. XLIII.
- Henricus VI. Imp. an a Papa Coelestino III.
ignominiose sit coronatus. XX. 4.
- Henricus Leo unde sit dictus. XVII. 2.
- Chr. Aug. Heumanni consilium de investigan-
dis fabularum Criteriis. II. Poecile. ib. XVII.
1. dissert. de origine vera traditionis falsae
de Joanna Papissa. XII. 2. XVII. 1. de Ju-
liani Imp. voce extrema. XVII. 4.
- Joach. Hildebrand. de donatione Constantini
M. Sylvestro Papae facta. IX. 2. XIV. 1.
XX. 4. veteris ecclesiae ars bene moriendi.
XVI.
- Hierosolyma coelestis Tertulliano visa. VI. 2.
- Hieronymus subfannat cellulas LXX. interpre-
tum. XXVI.
- Histor. acad. Paris. bonar. liter. XIV. 2.
- Hostia ab animalibus adorata. VI. 2.
- Homeri patria de ea septem urbes certabant.
- M 4
- IX.

INDEX.

- IX. 3. Carmina ejus correctæ per LXXII. Grammaticos. XII. 2.
- Car. Gottl. Hoffmann memoria saecularis fune-
ris sepulcri D. Mart. Lutheri. X.
- Jo. Hufs an Lutherum sub Olore prænuncia-
verit. IX. 5.
- Jaddus, Alexandro M. obvius, quid in eo ve-
rae restet historiae. XXXV.
- Jani templum an C. N. clausum fuerit. XIII. 1.
- Icarus quidam tempore Neronis. XII. 1.
XXXIX. 2.
- Imago Christi a Judaeis conjuncta. VI. 1.
- Imperii dignitas quaesita, indicium fabulae.
IX. 2. quid in eo genere sequendum. XXXV,
- Imitatio historica manifestat fabulam. XII. 1.
quomodo in illa versandum. XXXIX.
- Insignia falso intellecta saepe foveant fabulam.
XVII. 2.
- Interpretum LXX. fabula quo tendat. IX. 2.
an festo sit celebrata. XII. ab Hieronymo ir-
risa. XXVI. mater alius fabulae. XXXIX.
- Invidia amolienda saepe aperit fabulam. XI. 1.
quomodo illa refecanda. XXXVII.
- Joannis evangelium illaesum repertum. VI. 1.
- Joan. Damasceni manus restituta. VI. 1.
- Joannae Papissae fabula odio excogitata. X. vel
per subreptionis vitium. XII. 2. aut ex pi-
cturis symbolicis. XVII. 1. quomodo diju-
dicanda. XXXIX. 2.
- Judaei sanguinem infantum Christianorum
sifientes. X. Cognatio ipsorum cum Lace-
daemoniis. XX. 3. XXXV. Ju-

INDEX.

- Judaei immortalis fabella ex odio efficta. X.
 vel ex picturis symbolicis. XVII. 1. repugnans et dissona. XX. 1.
- Judithae liber, quem in finem fit scriptus. XI.
 2. quo loco habendus. XXXIIX.
- Judicia antiquiorum et recentiorum de fabulis,
 quanti sint aestimanda. XXVI.
- Judicia Vehmica seu Westphalica non a Carolo M. instituta. XX. 2.
- Julinum an a Jul. Caes. fuerit conditum. XVII. 2.
- Justina, Martyr Saec. III. Mariam invocasse dicitur. XXIII.
- Justinus Martyr, fabulatur de statua Simonis Magi. XIV. 1.
- Jo. Dav. Koeler diff. in locum Irenaei de Germaniis Christianis. XX. 3. XXVI. 2.
- Lactantii Instit. div. IIX. XIII. 1.
- Jo. Georg. Lakemacher antiqu. Graecae. XII. 2. XIV. 1.
- Lancea Julii Caesaris fabulosa. XVII. 2.
- Legionis fulminatricis miraculum, unde traditum. XI. 1. XII. 2. quid de eo concedendum. XXXVII.
- Libri Sibyllini. v. Sibyllina Carmina.
- Libri vetustiores sollicite custodiendi. L.
- Chr. Sieg. Liebe de nummo Ludov. XII. Perdam Babylonis nomen. XVII. 3.
- Linguae ignoratio nonnumquam gignit fabulas. XIV. 2. quid de his sentiendum. XLI.
- Loci corrupti yel interpolati fabularum sunt indices, XXII, quomodo tum versandum. XLVII
- M 5
- Longi-

INDEX.

VII. de reperto Platonis cadavere. IIX. de
 Cruce sub Helena reperta. VI. 1. XX. 1. 3.
 XXII. de imaginum et reliquiarum miracu-
 lis. VI. 1. de Hierosolyma coelesti visa. VI.
 2. de Sibyllarum oraculis IIX. de Gentium
 conversionibus. IX. de ampulla Rhemenfi.
 IX. 2. de Constantini M. Christianismo. IX.
 2. XX. 4. XXIV. de donatione Constantini
 M. XX. 4. XXIV. de Sanctorum reliquiis
 hic illic positis. IX. 3. de ecclesiarum anti-
 quis originibus. IX. 4. de LXX. interpreti-
 bus. IX. 2. XII. 2. XXVI. 1. de Pythagora
 et Jo. Hufso. IX. 5. de Judaeo immortal. i.
 X. XVII. XX. 1. de legione fulminatrice,
 XI. 1. XII. 2. de volatu Simonis Magi in
 aërem. XII. 1. XII. XX. 1. de statua Si-
 moni Mago posita. XIV. 1. de Oraculis sub
 J. C. N. obmutescantibus. XII. 2. XII. XX.
 4. de Jani templo sub J. C. N. clauso. XIII.
 1. de Christianis veteribus. XIII. 2. de Ora-
 culo Dodoneo XIV. 1. de pueris Hamelen-
 sibus. XIV. XLI. de Christianismo Philippi
 Arabis. XIV. 1. XVII. 3. de Amphibolo,
 S. Veronica et Synoride. XIV. 2. de equo
 Trojano et Spectro Druso apparente. XV. 1.
 de Accio Navio cotem dissecante. XV. 2.
 XXVI. de mortuo quodam redivivo, inpri-
 mis S. Materno. XVI. XXVI. 2. de Carolo
 Martello in inferno conspecto. XVI. XX. 1.
 XXVI. 2. de Friderico Barbarossa a Papa pe-
 dibus procalcato. XVII. 1. de Symbolo Apo-
 stolico per Apostolos collato. ibid. de M.
 Christo-

INDEX.

- Christophoro et Gregorio Equite item Rōlando. XVII. 1. de Henrico Leone. XVII. 2. de Joanna Papissa. X, XII. 2. XVII. 1. de Lancea Julii Caesaris. XVII. 2. de Aenea et Didone. XVII. 4. de Hattone Archiep. Moguntino in Aetnam a diabolo praecipitato. ibid. de Juliani Imp. voce extrema. XVII. 4. de effigie J. C. originaria et findone corporis J. C. XIX. 2. de Clavis Crucis Dominicae. XX. 1. de judiciis Westphalicis s. Vehmicis. XX. 2. de Cognatione Judaeorum et Spartanorum. XX. 3. XXXV. de Attilae Regis conjugio ejusque titulo. XX. 2. 3. de epistolis Abgari, Eusebii, Leonis P. R. XX. 3. de epistola coelo delapsa. XXVI. 2. de Henrici VI. ignominiosa coronatione. XX. 4. de arca foederis abscondita. XXI. de assumptione Mariae Virg, in coelos. XXII. de Justina Martyre Mariam invocante. XXIII. de martyrio Polycarpi. XXII. XXIV. de undecim millibus virginum et S. Catharina. XXV. de tribus fontibus ex saltu capitis D. Pauli. XXVI. 3.
- Fabulorum testimonia, ipsamet sunt indicia fabularum. XII. XXI. quomodo ejusmodi fabulae rejiciendae. XLV.
- Jo. Faustus, qualis fuerit. VII. unde tam fabulosa de eo sint prodita. ibid. qualia de se asseruerit. XXXVI.
- Chr. Frid. Fein fabulata denudata de exitu puerorum Hamelenf. XIV. 1. XLI.

INDEX.

- Longinus, unde fabulae de eo sint ortae. XIV. 2.
 Ludov. XII. nummus. XVII. 2.
 Lutherus, an ab Husso sub olore sit praenunciatus. IX. 5. unde Pontificiorum de morte ejus existant fabulae. X. XXXVI.
Maccabaeorum libri II. scriptor miraculis indulget. V. nimius in augendo Judaeorum honore. IX. 2. redarguitur circa arcam foederis absconditam ab alio Apocrypho. XXI. nihil habet de adoratis septem fratrum reliquiis. XXIII. confirmandis studet Judaeorum animis. XXXIIX.
 Mariae Lauretanae fabula. VI. 1. in coelos assumptio. XXII. XXIV.
 Martyrum dicta factaque mirabilia unde profecta. XI. 1. nonnunquam a posteris emendata. XXV.
 Martyrium Polycarpi miris circumstantiis auctum. XXII. XXIV.
 Jo. Masson Jani templum C. N. referatum. V. XIII. 1.
 Maternus, Argentinenfium apostolus, Petri baculo refuscitatus. XXVI. 2.
 Jo. Frid. Mayeri diss. de conventu Apostolorum ad mortem Mariae. XXII. XXIV.
 Mendacia officiosa, quaenam sic dicta. V.
 Conr. Middleton de donis miraculosis post mortes Apostolorum. VI. 1. XXII. XXIV. epistola Romae data, in qua exacta Papismi cum Paganismo ostenditur convenientia. XIV. 2.
 Miracula fictitia, Criterium fabulae. V. quae prorsus rejiciendae. XXXI. Mira-

INDEX.

Miracula J. C. in libris Sibyllinis commemorata. IIX.

Georg. Moebii tract. de Oraculorum ethnicorum origine, propag. et duratione. XIIIX. XX. 4.

Monachorum narrationes, quomodo indicent fabulam. XVI. quomodo ejiciendae ex historia. XLIII.

Jo. Laur. Moshemii instit. hist. eccles. maj. IX. 4. XII. 1.

Natura rei impossibilis, Criterium fabulae. IV. nec non natura pro miraculo habita. V. quomodo in his versandum. XXX. XXXI.

Nestorii mors fabulosa. X.

Nexus antecedentium et consequentium, quomodo aperiat fabulam. XXIII.

Nicephori fabulae de Christianismo Constantini M. IX. 2.

Jo. Barth. Niemeier diss. de Symbolo Apostol. XVII. 1.

Numa an Pythagorae auditor fuerit. XII. 2.

Nummi satyrici aut perperam explicati, fabularum fontes. XVII. 3. quomodo dijudicandi. XLIV.

Nummus Apamensium de diluvio. XVII. 3. Ludovici XII. Perdam Babyl. nomen. ibid.

Observ. Halens. ad rem liter. IX. 5. XIII. 1. XVII. 4. XXIII.

Georg. Ludov. Oeder, not. ad Catech. Racov. IIX.

Opiniones praejudicatae, Criterium fabularum. VII. quomodo hae fabulae sint refecandae. XXXIII.

Oracu-

INDEX.

- Oracula, an C. N. omnia obmutuerint. XII. 1.
 XX. 4.
 Oraculum Dodoneum, quomodo ibi responsa
 esse lata dicantur. XIV.
 Oraculum: Me puer hebraeus. XIIIX.
 Ordo Carthusianorum, quomodo ortus esse di-
 catur. XVI.
 Origenis lapsus ex odio videtur esse traditus. X.
 Origenes ecclesiarum fabulose ab Apostolis vel
 viris Apostolicis repetitae. IX. 4.
 — — ordinum ac monasteriorum fabulosae.
 XVI. quomodo rejiciendae. XXXI.
 Orosius unde pacem universam sub J. C. N.
 crediderit. XIII. 1.
 Jo. Pappi histor. Convers. Gentium. IX. 1.
 Patres, luxuriari incipiunt Saec. IV. fictitiis mi-
 raculis. VI. pacem universam sub J. C. na-
 tum commentantur. XIII. 1. et angelorum
 cum mulieribus concubitus. ibid.
 Aug. Pfeifferi Pan sophia Mosaica, reprehensa.
 XXIII.
 Philippus Arabs Imperator, an Christianus fue-
 rit. XIV. 1. XVII. 3. Philippo Augustali id
 potius tribuendum. ibid.
 Picturae saepe gignunt fabulam. XVII. quo-
 modo testium vim habeant. ibid. quomodo
 hae fabulae sint rejiciendae. XLIV.
 Platonis cadav. repert. cum lamina aurea. IIX.
 Poëtarum figmenta fabulae sunt origines. XVII.
 4. quomodo rejicienda. XLIV.
 Polycarpi acta martyrii fabulosa. XXII. XXIV.
 Proto-

INDEX.

Protoplastorum Israelitarum scholae, quales fingantur. XXIII.

Pythagoras, quomodo antrum ingressus ad inferos descendisse dicatur. IX. 5. an Numae praeceptor fuerit. XII. 2.

Quirini Card. controversia, de particula brachii S. Benedicti. IX. 3.

Rhetores, quomodo fabularum auctores esse queant. XVII. quomodo illae dijudicandae. XLIV.

Religionis honos quaesitus, indicium fabularum. IX. 1. quomodo illae refecandae. XXXV.

Reliquiarum cultus, indicium fabulae. VI. a Patribus Saec. IV. confirmatur. *ibid.* Certamina de reliquiis fabulosa. IX. 3.

Repugnantia narrationum, indicium fabularum. XX. 1. quae prorsus rejiciendae. XLVI.

Georg. Conr. Rieger de fratrib. Bohemis antiquis et recent. IX. 5.

Ritus perperam intellecti originem praebent fabulis. XIII. 2.

Rolandinae statuae, quid significarint. XVII. 1.

Romanensium controversiae de reliquiis. IX. 3. studium eorum tollendi et mutandi libros sibi adversantes. L.

Sancti, v. Cultus Sanctorum, Reliquiae.

Sancti fictitii. XIV. 2.

Saxonum per Filfridum conversio. IX. 1.

Jo. Andr. Schmidii crux in luna visa. V. historia Saec. 7. et 8. var. fabulis macul. VI. 1. XVI.

Scri-

INDEX.

Scribendi genera quomodo fabulam aperiant.
XX. 3. praesertim ex more praesentis saeculi
de rebus pristinis. XXIII. quomodo ea di-
judicanda. XLVI. XLIIX.

Christoph. Schulzii diss. de Judaeo non mor-
tali. xvii. 1. xx. 1.

Conr. Sam. Schurzfleisch vita Alberti III. Duc.
Saxon. xvii. 1. xxvi. 3. de Henrico Leone.
xvii. 2. de Belgardia. ib. de Philippis Au-
gustis. xvii. 3. de Carthagine. xvii. 4. Un-
garica. xx. 3. de primo Christianorum Im-
peratore. xx. 3.

Godofr. Schütze ad Germaniam Sacram Gen-
tilem Exerc. vi. 2.

Chr. Gottl. Schwarz de tempore ludorum sae-
cularium sub Philippis Augustis. xvii. 3. de
Henrici VI. ignominiosa coronatione. xx. 4.
de Cadualla Saxonum Rege. xxvi. de piis
fraudibus. xxxiv.

Jo. Sal. Semler. diss. de Christi ad Abgarum
epistola. xx. 3.

Senecae Quaest. Natur. xxx.

Sibyllina carmina, fabulosa et supposititia. iix.

Silentium Scriptorum an sit Criterium fabulae.
xxvii. LII.

Simonis Magi volatus in aërem unde sit enatus.

xii. 1. xii. fabula est maxime pugnans. xx. 1.
an ipsi statua Romae fuerit posita. xiv. 1. xli.

Sindon, qua Corpus J. C. involutum. xix. 2.

Frid. Spanhemii introduct. in Hist. Eccles. vi.

1. ix. 3. xxvi. 2. de temere credita Petri in
urbem Romam profectio. vi. 2. xii. 1.

xiv. 1. xii. xx, 1. xxxvii. Spectro-

INDEX.

- Spectrorum caterva orbi obtrusa. vi. 2. unde
 repetenda. vii. quomodo repudianda. xxxiii.
 Spiritus Familiares unde sint crediti. vii.
 Statuae symbolicae gignere possunt fabulam.
 xvii. 1. eamque prorsus rejiciendam. xliv.
 Stratagemata militaria saepe originem praebent
 fabulis. xv. 1. quomodo ea aperienda. xlii.
 Subreptionis vitium, Criterium fabulae. xii. 2.
 quomodo illa eliminanda. xxxii.
 Sudarium S. Veronicæ fabulosum. xix. 2.
 Superstitiones fabularum indicia. vi. quomodo
 rejiciantur. xxxii.
 Suetonius. xv. 1.
 Symbolum Apostolicum, an per Apostolos in
 modum symbolae collatum. xvii. 1.
 Synoris, martyr fictitia. xiv. 1.
Tages, haruspicinae auctor, ridetur a Cice-
 rone. iv.
 Talmudici summi fabulatores. xix.
 Theatri spectacula fabularum fontes. xxii. 4.
 quomodo illae relinquendae. xliv.
 Temporum repugnantia monstrat fabulas. xx. 2.
 easque penitus rejiciendas. xlvi.
 Tertullianus dogma Chiliafmi fab. propugnans.
 vi. 2. unde tradat, Tiberium voluisse Chri-
 stum inter Deos referre. xi. 1. xxxvii.
 Testes vivi, quanti sint adversus fabulas. xxvi. 3.
 Testimonia perperam intellecta gignunt fabu-
 las. xiii. 1. quomodo corrigantur. xl.
 Thomas, an Indorum fuerit Apostolus. xiv. 1.
 Chr. Thomasi tract. de vera origine, natura,
 progressu et interitu judiciorum Westphali-
 corum. xx. 2, Tibe-

INDEX.

- Tiberius, an Christum referre voluerit in numerum deorum. xi. xxxvii.
- Traditiones vulgi, fabularum Criterium. xix. brevi manu sunt rejiciendae. xlv.
- Transsubstantiationis dogma multis fabulis stabilitum. vi. 2.
- Vehmica judicia repugnant temporibus Caroli M. xx. 2.
- Veronica, Sta fictitia et fabulosa. xiv. 2.
- S. Viar, Stus fictitius. xiv. 2.
- Virgilius de Didone et Aenea fabulans. xvii. 4.
- Virginum XI. millia, quomodo huic fabulae subventum sit. xxv.
- Chr. Guil. Franc. Walchii diss. de Clodovaeo ex rationib. politicis Christiano. ix. 2.
- Wilh. Warburton Comment. Crit. de terrae motu et flammis, quibus adificatio Julianea templi Hierosolymitani irrita facta. v. vi. i. xii. i.
- Gottl. Wernsdorf oratio de Cognatione Judaeorum et Spartanorum. xx. 3. xxxv. Comment. de fide histor. libr. Maccab. x. xx. 3. xxi.

Errata quaedam typographica majoris momenti.

Pag.	lin.	28.	argumenta lege argumenti adeo eximii.
--	20	--	13. quae multi leg. qua multi.
--	24	--	20. somnus fidem leg. somniis fidem.
--	33	--	7. ab ipsa l. ad ipsa.
--	35	--	12. angustiora l. augustiora.
--	59	--	11. maximeque l. maximeque.
--	61	--	21. Ussenius l. Usserius.
--	64	--	10. ejusmodi qui l. ejusmodi quid.
--	85	--	4. Polesensis l. Blesensis.
--	87	ult.	monitrosa sit l. monitrosa sint.
--	98	--	21. novum calorem l. Colorem.
--	105	--	20. ex loco l. ex Coco Anglo.
--	111	--	9. in artis l. in Actis.
--	--	--	27. videtur l. videtur nobis haec lectionis immutatio esse durior, verbaque ἐπ' ἀριστερα.

Reliqua L. B. ipsemet corrigat.